

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

**Návrh učebního celku na podporu regionální
identity studentů gymnázia v Klatovech
Jana Michálková**

Plzeň 2014

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Učitelství pro střední školy

Studijní obor Učitelství pro střední školy: ZSV a GEO

Diplomová práce

**Návrh učebního celku na podporu regionální
identity studentů gymnázia v Klatovech
Jana Michálková**

Vedoucí práce:

RNDr. Jan Kopp, Ph.D.

Katedra geografie

Fakulta ekonomická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2014

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracovala samostatně s použitím uvedené odborné literatury a zdrojů informací.

Plzeň, duben 2014

.....

Ráda bych tímto poděkovala vedoucímu diplomové práce, panu RNDr. Janu Koppovi, Ph.D. za cenné rady a metodické vedení. Dále děkuji panu Mgr. Richardu Ekertovi za umožnění provedení empirického šetření na Gymnáziu Jaroslava Vrchlického v Klatovech.

Obsah

1 ÚVOD	7
2 CÍLE PRÁCE	11
2.1 Metodický postup	11
3 ROZBOR LITERATURY.....	13
3.1 Regionální identita.....	14
3.1.1 Vymezení pojmů.....	16
3.1.2 Dimenze a složky regionální identity	18
3.1.3 Rodáctví	21
3.2 Regionální identita ve vzdělávání.....	22
3.2.1 Místně zakotvené učení.....	22
4 HODNOCENÍ UČEBNIC A KURIKULÁRNÍCH DOKUMENTŮ. 28	
4.1 Systém kurikulárních dokumentů	28
4.2 Hodnocení RVP a ŠVP gymnázia v Klatovech	29
4.2.1 Regionální identita a RVP G.....	30
4.2.2 Učivo o místním regionu v RVP G.....	32
4.2.3 Regionální identita v ŠVP gymnázia v Klatovech.....	41
4.3 Hodnocení učebnic.....	43
4.3.1 Metodika hodnocení učebnic.....	44
4.3.2 Výsledky hodnocení	46
5 EMPIRICKÉ ŠETŘENÍ.....	52
5.1 Metodika výzkumu	52
5.1.1 Pojem Klatovsko – vymezení zájmového území	53
5.1.2 Způsob vyhodnocování odpovědí	55

5.2 Výsledky výzkumu	59
6 NÁVRH UČEBNÍHO CELKU	78
6.1 Projektová výuka – teoretický rámec.....	78
7 DISKUSE.....	95
8 ZÁVĚR	97
9 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	100
10 RESUMÉ	106
11 SEZNAM TABULEK, GRAFŮ, OBRÁZKŮ A MAP	107
12 PŘÍLOHY.....	109
Vyhodnocení otázek z dotazníkového šetření.....	109
Dotazník	126
Územní identifikace žáků venkovských škol.....	129
Mapa okresu Klatovy	130

1 ÚVOD

Tématika vztahu člověka k místu, kde žije, je mi velice blízká. V současném globalizujícím se světě, ve světě zvyšujících se dopravních a komunikačních možností, vyvstává vedle trendu kosmopolitismu potřeba někam patřit – myšleno prostorově - potřeba regionální (územní) identity. Každý z nás odněkud pochází, někde žije – a prostor, kam patří, se spolu s jeho pomyslnou velikostí, během života a s příchodem nových zkušeností, mění.

Zdánlivě abstraktní téma regionální identity souvisí s řadou zcela praktických otázek, které při detailnějším zkoumání vyústí v otázku zcela zásadní – do jaké míry regionální identita ovlivňuje osobní rozvoj každého jednotlivce, jeho zařazení do společenských a ekonomických struktur a ve svém konečném důsledku rozvoj daného regionu.

Identitě související s místem původu, místem bydliště a současnou regionální identifikací jsem se věnovala již ve své bakalářské práci, nesoucí název „Výzkum regionální identity žáků na Klatovsku“. Vyhodnocením dotazníkového šetření mezi žáky základních škol bylo zjištěno, že v rámci vymezeného zájmového území ORP Klatovy je město Klatovy a jeho nejbližší okolí žáky venkovských škol vnímáno jako silné centrum, se kterým identifikují i ti, kteří žijí ve vzdálenějších lokalitách. Výsledky výzkumu v rámci bakalářské práce bych ráda ve své diplomové práci využila jako empirickou oporu a zároveň dané téma rozšířila o další aspekty ve smyslu zadání práce. Předkládaná diplomová práce tedy vychází z práce bakalářské, přičemž výzkumnou základnu v problematice regionální identity¹ rozšiřuje o empirické šetření na Gymnázium Jaroslava Vrchlického v Klatovech.

Práce bude rozčleněna do čtyř částí.

¹ Též územní, prostorová – viz kapitola 3.1 Regionální identita

V první části se zaměřím na teoretický rámec konceptu regionální identity a s využitím poznatků ze studia odborné literatury vysvětlím základní pojmy s tím spojené – region, místo, fenomén rodáctví aj.

Předmětem druhé části bude hodnocení, do jaké míry současně platné kurikulární dokumenty a používané učebnice zahrnují učivo o místním regionu.

V třetí části bude vyhodnocen průzkum formou dotazníku, který bude realizován mezi studenty gymnázia v Klatovech. Zajímá mě jak povaha a dimenze jejich prostorové identity, tak jejich pohled na současný stav a vývoj regionu Klatovska.² Současně se chci zaměřit na to, jakými znalostmi žáci gymnázia disponují a jak se orientují v problematice regionu (jsou-li schopni uvést příklady problémů bránících rozvoji regionu a jejich příčin), jaká řešení vidí jako reálná.

Ve čtvrté části bude na základě rozboru učebnic, kurikulárních dokumentů a zhodnocení výsledků dotazníkového šetření vytvořen návrh učebního celku pro studenty gymnázia v Klatovech s navazujícími poznámkami k metodice předmětu pro vyučující. Předmětem předeslaného projektu je zařazení učiva o místním regionu do výuky klatovského gymnázia a jeho tematické propojení s regionálním zeměpisem.

Smyslem této snahy je posílit ve studentech pocit sounáležitosti s regionem Klatovska. Tento učební celek může být použit jako inspirativní model pro další gymnázia a střední školy, které se v rámci výuky zeměpisu zabývají učivem o místním regionu, nebo by chtěly výuku obohatit právě o regionální tematiku, zaměřenou na znalost současné situace konkrétního (mikro)regionu a historických souvislostí, které k tomuto stavu vedly.

² Vymezení zájmového území viz kapitola 5.1.1 Vymezení zájmového území

Učební celek bude tvořen jako projektová výuka. Zdrojem informací budou pro studenty gymnázia v Klatovech místní možnosti poznání – např. návštěva Vlastivědného muzea Dr. Hostaše v Klatovech (expozice dobových fotografií a přednáška o historickém vývoji Klatovska ve 20. století), dále návštěva Úřadu práce Klatovy (rozhovor s pracovnící úřadu práce se studenty – zjištění situace na trhu práce), beseda se starostou města, panem Mgr. Rudolfem Salvetrem, o jeho vnímání regionu, regionálních problémů, cestách ke zlepšení situace. Dále by studenti měli pochopit principy fungování městského zastupitelstva a znát jeho pravomoci.

Položme si nyní otázku, proč se v rámci výuky snažit podporovat regionální identitu studentů. Abychom mohli danou otázku zodpovědět, podíváme se na danou problematiku z komplexnějšího pohledu.

Změny ve společnosti, které vedou k větší propojenosti jednotlivých částí světa na nejrůznějších úrovních bez ohledu na jejich fyzickou vzdálenost a které označujeme souhrnným pojmem globalizace, mají výrazný dopad na místní kultury. Ten se mj. projevuje postupným stíráním rozdílů mezi těmito kulturami. V tomto smyslu globalizační procesy působí jako prvek regionální identity potlačující. Člověk je však svou existencí vázán v čase a prostoru. Přestože v současné době má každý možnost přijímat informace o dění i ve velmi vzdálených částech světa a zaujímat k nim určitý postoj, nezměněna zůstala jeho potřeba někam patřit. Spjatost každého jednotlivce s prostředím a místní komunitou, které vždy vykazují zcela specifické podmínky, je nezbytnou podmínkou pocitu zázemí, sounáležitosti - a tedy i jednou z podmínek životní spokojenosti. Sepětí s prostředím, kde člověk žije, ve spojení se znalostí jeho jednotlivých složek, zároveň působí jako výrazný motivační prvek, neboť posiluje snahu své okolí měnit v pozitivním smyslu. S tím plně koresponduje tvrzení finského geografa Anssi Paasiho, který upozorňuje důležitost prostorové sounáležitosti obyvatel, soudržnosti a

sociální integrace v určitém území, neboť je důležitým prvkem regionálního rozvoje (Paasi 2009).

Na základě výše uvedeného lze konstatovat, že výuka orientovaná na aplikaci získávaných znalostí a vědomostí na místní podmínky vede studenty k podnícení zájmu o region, k posílení vědomí sounáležitosti a v neposlední řadě působí motivačně ve smyslu aktivní účasti na rozvoji regionu, např. formou zapojení do občanských struktur.

2 CÍLE PRÁCE

Cílem této práce je:

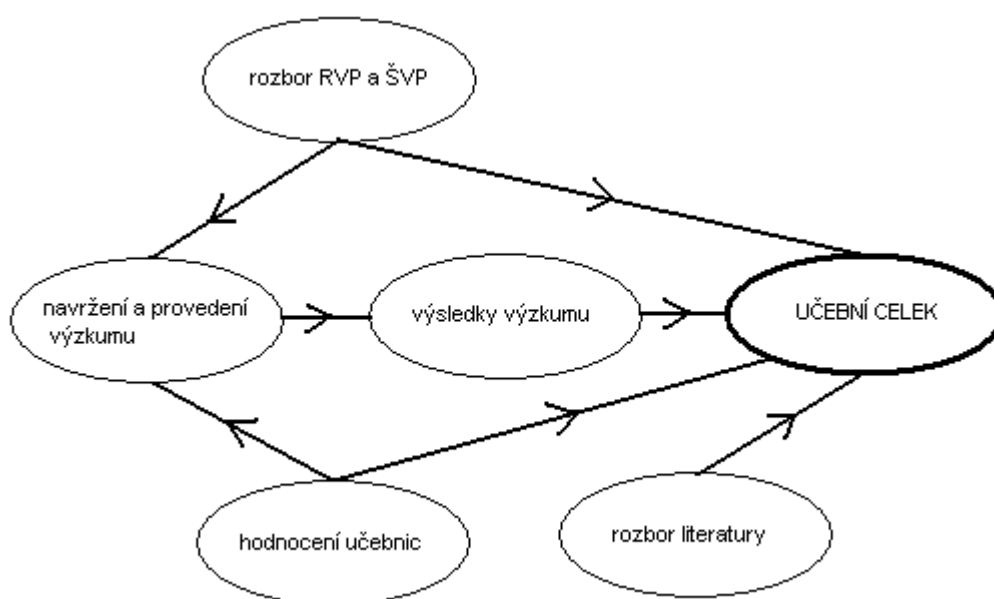
- Analyzovat povahu a dimenze regionální identity studentů Gymnázia Jaroslava Vrchlického v Klatovech
- Zhodnotit téma místního regionu
 - V učebnicích zeměpisu pro střední školy
 - V kurikulárních dokumentech (vzdělávací programy – rámcový a školní)
- Navrhnout učební celek na podporu regionální identity studentů gymnázia

2.1 Metodický postup

Vypracování diplomové práce a tvorba učebního celku má několik složek. První z nich je definice a výklad základního pojmosloví spojeného s tematikou regionální identity a místně zakotveného učení. Dále se zaměřím na rozbor kurikulárních dokumentů – rámcového vzdělávacího programu, který určuje obecně cíle vzdělávání a je závazný pro tvorbu školního vzdělávacího programu³. Následně provedu komparaci cílů a obsahu učiva daného tématu Rámcového vzdělávacího programu pro gymnázia a Školního vzdělávacího programu gymnázia v Klatovech. V další části zhodnotím, jestli vůbec a jakým způsobem je v učebnicích zeměpisu pro gymnázia a střední školy zařazena problematika místního regionu (místně zakotveného učení), která by tvořila výchovně-vzdělávací aparát v případě podpory územní identity, přičemž se zaměřím na publikace využívané přímo ve výuce zeměpisu na klatovském gymnáziu. Dalším krokem bude zhodnocení regionální identity žáků vybraného gymnázia, porovnání výsledků a jejich doplnění z empirického šetření, provedeného v práci bakalářské (viz Michálková 2012). Empirické šetření

³ Více o hierarchii a tvorbě kurikulárních dokumentů v kapitole 4.1 Systém kurikulárních dokumentů

bude provedeno formou dotazníkového šetření. Na základě rozboru vybraných kurikulárních dokumentů a zhodnocení výzkumného šetření bude navržen učební celek. Cílem návrhu je povzbudit zájem žáků gymnázia o místní region. Metodický aparát k výzkumnému šetření a hodnocení učebnic a kurikulárních dokumentů bude součástí příslušných kapitol.

Obrázek 1: Postup při vypracování návrhu učebního celku

3 ROZBOR LITERATURY

Než se začneme zabývat samotnou regionální identitou, je potřeba vysvětlit pojem identita. Výraz identita označuje jednotu či totožnost. Na jedné straně jej můžeme chápat jako vztah mezi dvěma nebo více předměty, shodující se ve vícero vlastnostech, na straně druhé jde o způsob prožívání a uvědomování si sebe sama, své odlišnosti. Identita jedince jej odděluje od ostatních v nějaké sociální skupině (Hartl 1994). Identitu můžeme chápat ve dvou perspektivách – jako identitu jedince a identitu určité skupiny jedinců. Podstatou identity je sounáležitost a osobní účast (Vencálek 1998).

Identita jedince, označovaná jako identita osobní či individuální (Vencálek 1998), prochází vývojem stejně jako jedinec sám. Proces tvorby identity je označován jako identifikace⁴. Vychází ze socializace jedince – jeho začleňování do společnosti. Právě tento její původ je pro nás podstatný, když si uvědomíme, že většina našich návyků, názorů, postojů, hodnot a životních aspirací pochází z primární sociální skupiny, kterou je rodina. Proces identifikace prochází velkou proměnlivostí v čase, která závisí na mnoha faktorech (Kučerová 2011). Výsledkem identifikace je jakési sebevymezení, a to v rovině fyzické i psychické. Zich (2003) to popisuje jako vnější i vnitřní rozdělení na „my“ a „oni“ (podobně Paasi 2009). Ačkoli vidíme, že jedinec má mnoho identit, ne všechny jsou v jeho osobnosti zastoupeny stejně silně. To platí i o identitě regionální (viz dále).

Chromý (In Heřmanová, Chromý 2008) rozlišuje kromě dvou základních typů identity ještě další typy, spadající pod skupinovou formu identity – identitu kolektivní (označení dle Vencálka 1998) - a to např. sociální, kulturní, náboženskou a další. Za zdroj identity můžeme pokládat naši schopnost ukládat, třídit a znovu si vybavovat určité informace, roli hrají tedy neurofyzilogické procesy (Vencálek 1998).

⁴ Identifikace – ztotožnění (Hartl 1994)

Nutno podotknout, že se jednotlivé kategorie identit nevyklučují (Kučerová 2011). Paasi (2009) označuje fakt, že se lidé identifikují s libovolným počtem prostorových jednotek a vztahů v různých měřítkových úrovních výrazem *multiskalární*. Identifikace mají zároveň mají hierarchickou strukturu (Zich 2003). Maříková (2000) tvrdí, že identita je „vyjádřením přirozené lidské potřeby příslušet k vyššímu celku“. Dále Maříková uvádí různé typy identit, čímž označuje příslušnost k určitému územnímu celku, ideologii, kultuře apod.

3.1 Regionální identita

Regionální identita je pojmem, který fakticky existuje odnepaměti. Hlavním principem, na kterém je pojem postaven, je obliba a ztotožnění (identifikace) obyvatel s územím, ve kterém žijí. Hasprová (2006) míní, že je sociálním konstruktem, který se neustále vyvíjí a mění. Člověk poznává prostor, ve kterém žije, postupně. Vytváří si k němu vztah, v jeho pohledu se v něm odráží subjektivní i objektivní charakteristiky (Siwek 2011). Maříková (2000) říká, že „regionální identita je vyjadřována silou vztahu k obci či regionu“.

Označení regionální identita má více ekvivalentních či velmi podobných výrazů. Často užívané je prostorová identita (Chromý 2002), dále identita územní (užívá např. Vencálek 1998). Vždy na tom, k jakému celku odkazujeme danou identitu – zda k vymezenému regionu, k nějakému místu, lokalitě. Toto všechno jsou pojmy často užívané, každý z nich je však chápán v závislosti na kontextu a dá se říci, že i každý jedinec je chápe trochu jinak.

Regionální identitu chápe Žigrai (2000 In Hasprová 2006) jako „intelektuální schopnost člověka, respektive kolektivu, ztotožnit se s daným místem v konkrétním čase“.

Regionální identita se do popředí mnoha vědeckých zájmů a teorií dostává do popředí až v průběhu 20. století., kdy je řešena v souvislosti

s mnoha dalšími otázkami. Obrat k této tématice vychází z proměn společnosti a také samotných vědních oborů, geografii nevyjímaje. Geografie jako taková je vědou, která operuje především s prostorovostí objektů, jevů a stavů. Ještě počátkem 20. století se opírala o přesně dané matematické koncepty, uzavřené v geometricky definovaných oblastech. Na bázi směru, který se označuje jako behavioralismus (popisuje Toušek, Kunc, Vystoupil a kol. 2008), který vychází z kritiky striktně kvantitativního přístupu ve výzkumu, vznikla také behaviorální geografie. Ta přichází s podstatnou myšlenkou, že ne všechny aspekty lidského bytí lze uzavřít do tabulek a grafů. Řečeno jinak, každý prostor obsahuje i prvky kvalitativní povahy – Siwek (2011) hovoří o *iracionálních složkách krajiny*. Podle něj každá etnická skupina žijící v určitém území má kupříkladu podobný vkus ve smyslu životního stylu. Životní styl popisuje jako souhrn zvyků, obyčejů, akceptovaných společenských norem, které se promítají do prostorového chování obyvatel daného území. Tento vkus se projevuje právě jako zmíněný iracionální prvek území – lidový (národní, regionální) vkus. Důležité je, že každý region má tyto vlastnosti specifické, neboli v i v tomto ohledu existuje územní diferenciaci (Vencálek 1998). Právě iracionální složky krajiny, vedle těch racionálních, se projevují v identitě lokální společnosti obyvatel určitého území a odvíjí se od nich sociokulturní potenciál obce. Lokální společnost je relativně samostatným prostorovým prvkem, vyznačující se dlouhodobými osobními kontakty členů – to ovlivňuje jejich samostatnost a alespoň relativní soběstačnost (Vencálek 1998). Toto úzké sepjetí lokálních společností, projevujících se v jejich stylu života, životních aspiracích, ovlivňuje v pozitivním smyslu i jejich vztah k dané lokalitě a tím pádem se projevuje jako silný krajino tvorný prvek.

Terminologie z hlediska dělení regionální identity na typy, dimenze, aspekty apod. je velmi často nejednotná. Aspekty regionální identity popisuje Žigrai (2000 In Hasprová). Prvním z nich je aspekt *sociálně-psychologický*, který odkazuje k principu ztotožnění obyvatel s určitým

územím. Druhým aspektem je aspekt *geograficky-prostorový*, který území řeší jako takové.

Maříková (2000) říká, že hlavním projevem regionální identity je ochota podílet se na rozvoji obce či regionu.

Protože se územní identita dotýká i kulturního zázemí dané oblasti, dodávám, že existuje také identita kulturní, definovaná jako „ztotožnění jedince se sociálními a mravními normami určité etnické či sociální skupiny“ (Hartl 1994).

3.1.1 Vymezení pojmů

Geografická realita je velmi komplexním mnohorozměrným prostorem – někdy je chápána ve smyslu geometrickém – pak o ní hovoříme jako o „množině prostorových vztahů“ (Siwek 2011). Geometrický prostor je ale oproti geografické realitě příliš abstraktní. Obsahuje prvky jak kvalitativní, tak kvantitativní. Vnímání (percepce) prostoru je podmíněn především psychologicky a kulturně. Závisí jak na pozorovateli jako takovém, tak na samotném prostoru – jestli je v něm hodně či málo podnětů k pozorování. Dále je nutno podotknout, že se člověk s prostorovým vnímáním nerodí, ale vyvíjí se jako jedinec sám (Siwek 2011). Z tohoto pohledu lze konstatovat, že se na něm podílí zkušenosti a znalosti, jeho formování napomáhá i vzdělávání. Území je vnímáno často optikou osobních kulturních hodnot, které se mohou v sociálních skupinách předávat po generace – jsou součástí sociokulturních vzorců (Chromý, Skála 2010).

V konceptu územní identity se velmi často setkáváme s pojmem **místo**. Místo jako „prostor v bezprostřední blízkosti člověka“ vymezil Noel Castree (In Siwek 2011) jako lokalizaci na zemském povrchu, která je naplněna nějakým smyslem a také se jedná o soubor vztahů v každodenních činnostech člověka. S pojmem místo také často v případě územní identity narážíme na pojem *genius loci* daného místa.

Jednoduše řečeno – je to „duch místa“, který „představuje prostorovou syntézu materiálních a nemateriálních přírodních, společensko-kulturních, historických a ekonomických kulturních hodnot na vybraných územích na topické, ale i chorické úrovni, vytvářející tak jedinečnou, neopakovatelnou místní atmosféru.“ (Žigrai, 2001 In Hasprová 2006).

Nyní se blíže zaměříme na pojem **region**. Demek (1987 In Hasprová 2006) vidí region takto: „region je území (část krajinné sféry), které se souborem vlastností, stavů a jevů odlišuje od sousedních oblastí, přičemž tato jednota je objektivní podmínkou a zákonitým výsledkem vývoje daného území. Vznik regionu nazývá Paasi (2009) procesem institucionalizace, ve kterém kromě dalšího region získává své hranice. Jsou výsledkem procesů, které se odehrávají v různých měřítkách. Jelikož je svět stále složitějším, tak existují více či méně ohraničená území, která můžeme nazvat buď **regionem** nebo **územím** (Paasi 2009). Prakticky to funguje tak, že všechna území (*territories*) jsou zároveň regiony. Ale ne všechny regiony můžeme považovat za území – pro něj je charakteristické, že podléhá kontrole lidí, tedy politickým a územním strategiím a je výrazem teritoriality.

Paasi (2009) hovoří o čtyřech zkušenostních **dimenzích území**, kterými jsou:

1. *sociální* – protože je obýváno kolektivně
2. *kulturní* – obsahuje kolektivní vzpomínky
3. *kognitivní* – každý jej poznává subjektivně
4. *politické* – lidé se snaží své dobyté území chránit

Lidé často vnímají své území optikou kulturních hodnot, které se předávají z generace na generaci – je to součást sociokulturních vzorců (Vencálek 1998). Lidé vlastně dědí území po svých předcích. A právě vnímání perifernosti a postoj obyvatel k danému území usměrňuje

chování obyvatel k území (Vencálek 1998), takže se může projevovat jako výrazný krajínotvorný prvek.

Právě v případě území, která prošla složitým historickým vývojem, pozorujeme porušení kontinuálního vývoje územní identity a menší pocit soudržnosti v regionu (Chromý 2002).

Smyslem identity je kontinuální propojení protisměrného působení tradic a inovací, které má směřovat ke generačními přenosu vědomí identity (Vencálek 1998).

Člověk si za svého života v rámci poznávání svého okolí tvoří takzvané **mentální mapy**, které jsou pro jeho vnímání světa a orientaci v něm klíčové. Řada těchto mentálních map je ovlivněna pohledem sociální skupiny, vázané k danému místu. Siwek (2011) uvádí několik příkladů tvorby mentálních map, přičemž vychází z předpokladu, že mentální mapy (kulturních) regionů vychází z prostorových představ existujících ve vědomí obyvatel. Regiony podle něj mohou i procesem zapomínání úplně vymizet.

3.1.2 Dimenze a složky regionální identity

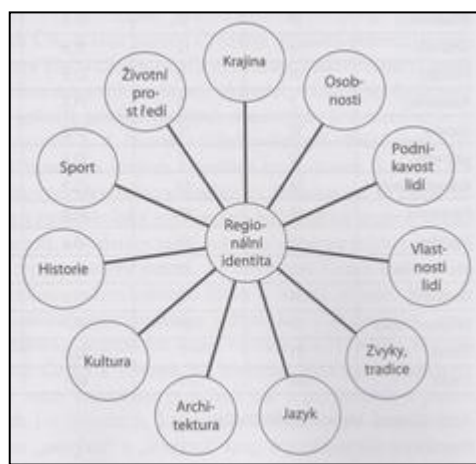
Hlavními složkami regionální identity (dle Paasiho 2009) jsou historie společenských a přírodních vztahů: historie práce, veřejné instituce, systém symbolismu (nářečí, pojmenování), sdílené hodnoty a normy. Z toho také vyplývají dva typy **identifikačních kontextů**: *kulturně-historické* a *politicko-ekonomické* (Paasi 2009).

Samotná regionální identita má své **dimenze**: na jedné straně hovoříme o *identitě obyvatel*, na straně druhé o *identitě (image) regionu* (Chromý, Janů, podobně Paasi 2009). Pro účely této práce se ale hodí více použití slova dimenze jakožto hierarchie v měřítkových úrovních územní identifikace (tak jej používají k popisu prostorové identifikace – např. míry identifikace s městem, ČR, Evropou – Řeháková, Vlachová

2004). Prvý případ lze označit jako regionální vědomí, což představuje míru identifikace osob s regiony (Paasi 2009). Proto zde také máme dva typy prostorových hranic – hranice teritoriální a sociální (Chromý, Janů). Region, který je vymezován svým obyvatelstvem, je ohraničen především vědomím hranice (*sense of border*), jejich historií, sdílenou kulturou a sociálním rozvrstvením populace (Chromý, Janů). **Identita regionu** může být vnímána na dvou úrovních: subjektivní a objektivní. *Subjektivní* úroveň zahrnuje představy obyvatel o způsobu života v daném území. *Objektivní* reflektuje různé klasifikace vědních disciplin (obchod, dojíždka, apod.) (Chromý, Janů). Paasi (2009) uvádí, že je kategorie identity regionu vytvářena uměle společenskými institucemi za účelem odlišení regionu.

Regionální identita obyvatel center, založená na jejich nezávislosti či nadřazenosti, je podle autorů (Chromý, Skála 2010) relativně stabilní, u periferií se identita mezigeneračně liší.

Příklady složek regionální identity uvádí Chromý (In Heřmanová, Chromý 2009).

Obrázek 2: Složky regionální identity (Chromý In Heřmanová, Chromý 2009)

Jednou z často diskutovaných kolektivních identit je **identita národní**⁵. Autorky Řeháková a Vlachová (2004) zhodnotily průzkum ve veřejném mínění Grantové agentury ČR „ISSP 2002 - 2003: Rodina a národ v komparativní perspektivě.“ Autorky studie se zaměřily na otázku síly národní identity a patriotismu. Identitu pojaly jako kompilát čtyř složek: obraz národa, teritoriální identity, národní hrdosti a lásky k národu (vymezení dle Haller 2000 In Řeháková, Vlachová 2004). Národnostní identita je až na pátém místě v pořadí kolektivních identit a nepatří tak mezi identity nejdůležitější. Ta v případě České republiky prošla velkými změnami. Češi zažili v novodobé historii spoustu proměn vlastního státu jednak charakteru politické profilace, a také posunem státních hranic. Dá se říci, že „ztratili schopnost identifikovat se státem a pociťovat češství“ (Řeháková, Vlachová 2004). Přestože se v roce 1993 ocitli ve vlastním, národnostně homogenním státě, stali se brzy občany Evropské unie – toto členství opět přispělo k proměně české národní identity (Řeháková, Vlachová 2004). V případě dimenzí regionální identifikace je tomu takto: nejvíce lidí se identifikuje s Českou republikou, pak s městem, ve kterém žijí, ztotožnění s evropským kontinentem je až za nimi. V případě národní hrdosti na tom Češi nejsou moc příznivě – Češi vykazují malou národní hrdost podobně jako státy střední a východní Evropy (Vlachová, Řeháková 2004).

Kolektivní identity však často obsahují i prvky vytvořené *ideální identity*. Média často využívají diskurzy při formování prostorového vědomí a jsou plné ekonomických a společenských zájmů (Paasi 2009). V případě národní identity je důležité si uvědomit, že i když bývá jednou z nejsilněji vnímaných prostorových identit (např. výzkum vnímání perifernosti obyvatel Sušicka - Chromý, Skála 2010), vznikla vazba k území ještě dříve než vazba k národu – proto je také prostorová identita starší než identita národní (Siwek, Kaňon 2000 In Siwek 20011). Silné národní uvědomění označujeme pojmem **vlastenectví**. Vlastenectvím

⁵ Pojem národ..

rozumíme „silný pocit sounáležitosti k určitému národu“ a také „přihlášení se ke způsobu života sdíleného ostatními členy daného národa“ (Vencálek 1998). Občas přechází v nacionalismus – ten je doprovázen touhou po územním sebeurčení. Psychologický rozměr vnímání národa představuje vědomí jednotlivců o daném území (Vencálek 1998).

Při pohledu na globalizující se svět a integrační snahy si můžeme všimnout, že územní identity obecně, ať už jsou jakéhokoliv řádu, musí odolávat globalizačním tlakům (Siwek 2011).

3.1.3 Rodáctví

Rodáci a rodáctví je fenomén, který je důležitou dílčí složkou územní identity. Rodáci jsou nositeli tzv. kolektivní historické paměti (tak o tomto typu kolektivní identity hovoří Vencálek 1998). Předpokládá se, že rodáci mají kladný vztah k regionu, cítí sounáležitost s tamním prostředím a jeho obyvateli.

Pojem **rodák** můžeme chápat mnoha způsoby. Zaprvé může být za rodáka chápán ten, kdo se narodil v určitém kraji či místě, přičemž zde nehraje žádnou roli, zda se ke svému rodišti aktivně hlásí. Dále se tak může označovat člověk, který se narodil v určitém místě, kde sice nežije po celý svůj život, ale aktivně se hlásí ke svému rodišti (Heřmanová, Chromý 2009). Další možností je označovat pojmem rodák toho, kdo má stejné trvalé bydliště jako jeho matka v době jeho narození – tento výklad bude užít i v rámci výzkumného šetření. Počet rodáků, kteří žijí od svého narození na stejném místě, je výrazně vyšší na Moravě než v Čechách. Nejméně rodáků najdeme v oblasti bývalých Sudet - v dosídleném pohraničí (Heřmanová, Chromý 2009).

U rodáků a starousedlíků předpokládáme i vyšší míru hrdosti na daný region (patriotismu). „Přítomnost rodáků / starousedlíků v lokalitě zaručuje kontinuitu předávání místních tradic a kultury a zabránění radikálním proměnám zvyklostí, správy věcí, fyzického prostředí“

(Heřmanová, Chromý 2009). Dále vyšší počet rodáků a starousedlíků ve vybrané lokalitě ukazuje na migrační stabilitu oblasti.

3.2 Regionální identita ve vzdělávání

Této problematice se věnuje Chromý (In Heřmanová, Chromý 2009). Podle něj souvisí proces formování identity s výchovou a vzděláváním. Říká, že by bylo zbytečné zjišťovat, který předmět se na formování identity podílí nejvíce. Pro české školství je mimo kulturní a sociální identitu jedince významné budovat vědomí „sounáležitosti obyvatel s prostorem“, které obsahuje prvky jak přírodních, tak společenských věd. „Lze usuzovat, že větší podíl na utváření prohlubování udržení a transformaci regionálních identit mají předměty, které v rámcových vzdělávacích programech tvoří výukové oblasti *člověk a jeho svět, člověk a společnost*“ (Chromý In Heřmanová, Chromý 2009). Právě pod obě vzdělávací oblasti patří geografie (školní předmět zeměpis), která svou povahou stojí na pomezí přírodních a společenských věd.

„Lokální a regionální identita je vyjadřována silou vztahu k obci či regionu. Projevuje se především ochotou podílet se na jeho rozvoji.“ (Maříková). V obyvatelích je nutné posilovat lokální identitu a tím omezit vylidňování méně prosperujících oblastí – což může mít i finanční efekt - například výroba tradičních výrobků (Maříková). Podle Vencálka (2008) mohou být kolektivní aspirace natolik motivujícím prvkem, že zcela pozmění charakter území.

3.2.1 Místně zakotvené učení

Místně zakotvené učení⁶ je pojem, který se v odborné literatuře začal více diskutovat přibližně od poloviny 90. let minulého století. Rozhodně se ale nejedná o vzdělávací strategii, která by hrála roli pouze v moderní historii vzdělávání. Sobel (2004 cit. Resor 2010) jej definuje

⁶ Stejně jako termín *regionální identita* má řadu ekvivalentů

jako proces, jakým je možné vyučovat různé pojmy z přírodních věd a společenských věd v prostředí žákovi známém, čímž se posílí jeho vztah k lokální komunitě (v jeho rodišti například) a odhodlání aktivně se podílet na zlepšení místního prostředí. Tato výuková strategie využívající ve všech školních předmětech místní kontext přinese každému individuálně mnoho užitečných poznatků. Podílí se na formování lepších budoucích občanů. Učení o místě spadá v první řadě do oblasti geografie, projekty v kontextu místního učení mají většinou interdisciplinární charakter. Můžeme sem totiž zařadit povahově velmi rozdílné problémy, ať už z oblasti ochrany životního prostředí, otázky historicko-kulturní, dále z oblasti trhu práce atd. (Resor 2010). Už Komenský prosazoval vyučování i mimo školní prostředí: „měli bychom se učit jak nejvíce je to možné, ne z knih, ale z obrovské knihy přírody, z nebe a země, z hájů a pláží“ (cit. Knappem 2005). Známe jsou například postupy angloamerických pedagogů, kteří podporovali své žáky ve sběru informací o (většinou venkovském) prostředí, kde žili se svými rodiči. Jejich „výzkumy“ měli podobu historicko-kulturní – zahrnovaly řadu biografických rozhovorů, doplněné fotografiemi okolní krajiny apod. (Smith 2002).

Smith (2002) říká, že častým důvodem odchodu absolventů středních škol z jejich rodiště je fakt, že zde nedostanou adekvátní zaměstnání, obzvláště se tomu tak děje ve venkovských oblastech. Mladí také odchází pro to, aby „našli sami sebe a mohli vydobýt své místo na světě“ (Smith 2002).

Nejdůležitějším pramenem tohoto typu výuky jsou osobní zkušenosti s prostředím, kde se odehrává náš život. Jedním z prvních autorů žijících ve 20. století, kteří prosazovali ve výuce vlastní zkušenost, byl Aldo Leopold (cit. Knappem 2005). Jeho ***Pedagogika místa*** zahrnovala princip znovunalezení vztahu lidí k přírodě (In Knapp 2005). Místní učení je kurikulárním nástrojem, jehož snahou je seznámit studenty s tím, co je obklopuje a s čím mají osobní zkušenost. Má pomoci znovu navázat kontakty s okolím přírodou. Termínu předcházelo

označení jako vzdělávání v životním prostředí (environmental education), venkovní vzdělávání (outdoor education).

Smith (2002) na základě studia místně zakotveného vzdělávání identifikoval pět tematických nastavení tohoto učení ve vzdělávání. Zaprvé, popsal kulturní přístup, kdy studenti zkoumají místní kulturní a historické jevy jako hlavní zaměření. Druhou oblastí je něco jako environmentální výchova – výuka spojená s pozorování zvěře, testováním kvality vody apod. Třetím řešeným problémem je identifikace reálných problémů komunity žijící na určitém místě spolu s návrhy na jejich řešení. Začtvrté je pro studenty obohacující zaměřit se na lokální trh práce, pracovní příležitosti, což zahrnuje partnerskou spolupráci s většími podniky a studentům přináší možnost se více zapojit do ekonomických struktur oblasti. Pátým bodem má být zapojení studentů do veřejných struktur, jejich zájem o chod obce a možnosti zlepšení svého okolí (Smith 2002).

Místní učení má zmírnit leckdy lhostejný přístup studentů k veřejným zájmům určitého regionu. Daná výuka by na poli humanitním měla obsahovat kupříkladu materiály místní kulturní produkce, dále regionální literární příspěvky, uměleckou tvorbu apod. Cílem je, aby si studenti uvědomili jedinečnost vlastního regionu, na čemž se dá posléze i ekonomicky profitovat (Ball, Lai 2006). Berry (1987, cit. Ball, Lai 2006) ve své kritice vzdělávání prosazuje větší odpovědnost vzdělávacích institucí za sociální a ekologické blaho míst, v nichž studenti žijí. Vrací se tím k původnímu smyslu především vysokoškolského vzdělávání, který operuje s myšlenkou, že mladí nadějní lidé odejdou na studia pryč ze svého rodiště a po studiích se sem vrátí, aby svými znalostmi a nabytými zkušenostmi přispěli k jeho zlepšení. Důležité je podle něj to, aby v místě bydlitě našli uplatnění ve své profesní sféře. Zencey (1996, cit. Ball, Lai 2006) upozorňuje na vlnu kosmopolitismu ve vzdělávání – akademická obec podle něj přistupuje ke vzdělávání jako k všeobecně platnému, přičemž poznatky nazasazuje do konkrétních územních kontextů. Tím pádem jsou studenti vysokých škol učeni pouze obecným poučkám,

kteřé nejsou zásadním přínosem ve vztahu k místu jejich bydliště. Zencey proto podporuje myšlenku regionálních poboček velkých univerzit – tím bude na jedné straně zaručena úroveň vzdělání, na straně druhé bude ale možno využít k výuce praktické příklady z konkrétního regionu Zencey (1996, cit. Ball, Lai 2006).

Hasprová uvádí názvy, které odráží měřítkový rozměr malého území. Hovoří o mikrogeografii, geografii malé oblasti, malé regionální geografii. Ve školní praxi využívané jsou využívané tyto pojmy místně zakotveného učení do výuky.

Pro výchovně-vzdělávací strategie, které se soustředí na problematiku malé oblasti, není základním předpokladem určit jeden předmět, v jehož rámci se bude téma vyučovat. Je zbytečné rozlišovat, který vyučovací předmět se nejvíce dotýká formování identity žáků / studentů (Heřmanová, Chromý 2009). Regionální identitu je díky své komplexní povaze možno začlenit do více vyučovacích předmětů. Chromý (In Heřmanová, Chromý 2009) navrhuje začlenění této tematiky do vzdělávacích oblastí „Člověk a jeho svět“ (RVP pro základní vzdělávání – RVP ZV 2007) a „Člověk a společnost“ (výuka středních škol a gymnázií, RVP G 2007). Protože studentovo okolí obsahuje prvky společenské i přírodní, musíme právě sem zařadit také geografii. Já osobně beru v rámci této práce, ale i v problematice regionální identity geografii jako zastřešující vědní obor právě z důvodu její komplexní povahy a možnost napojení na další vědní obory (vyučovací předměty).

Nauce o místním regionu se vyučuje již na prvním stupni základní školy v rámci vzdělávacího oboru *Člověk a jeho svět*, tematicky zpracovaném do celku nesoucí název Místo, kde žijeme. Řada učebnic přímo odráží tuto tematiku.⁷ V něm se setkáváme s náměty na poznávání jednak obce (města), ve kterém žáci žijí nebo kde navštěvují základní školu, součástí je také stručný historický vývoj území. Dále se

⁷ Matušková a kol. 2010. Místo, kde žijeme. Soubor pracovních listů, který v jednotlivých kapitolách kopíruje tematické celky učebnice, navrhuje praktické úkoly. Přichází s praktickými úkoly na zakreslení místa, kde žáci žijí, do mapky ČR, vyznačení orientačních bodů v okolí domova, doplnit základní údaje o obci, ve které žáci bydlí apod.

zaměřují na pojmy a vymezení místní krajiny, okolní krajiny (regionu) (RVP ZV 2007).

Tabulka 1: Očekávané výstupy RVP ZV (2007)

Očekávané výstupy	Učivo
Česká republika	
Vymezí a lokalizuje místní region podle bydliště nebo školy	Místní region Zeměpisná poloha, kritéria pro vymezení místního regionu, vztahy k okolním regionům, základní přírodní a socioekonomické charakteristiky s důrazem na specifika regionu důležitá pro jeho další rozvoj (potenciál x bariéry)
Hodnotí na přiměřené úrovni přírodní, hospodářské a kulturní poměry místního regionu, možnosti dalšího rozvoje, přiměřeně analyzuje vazby místního regionu k vyšším územním celkům	Regiony ČR Územní jednotky státní správy a samosprávy, krajské členění, kraj místního regionu, přeshraniční spolupráce se sousedními státy v euroregionech
Terénní geografická výuka, praxe a aplikace	
Aplikuje v terénu praktické postupy při pozorování, zobrazování a hodnocení krajiny	Cvičení a pozorování v terénu místní krajiny, geografická exkurze Orientační body, jevy, pomůcky a přístroje, stanoviště, určování hlavních a vedlejších světových stran, pohyb podle mapy i azimutu, odhad vzdáleností a výšek objektů v terénu, jednoduché panoramatické náčrty krajiny, situační plány, schématické náčrty pochodové osy, honocení přírodních ukazatelů a jevů

RVP pro základní vzdělávání je východiskem pro koncepci rámcového programu pro střední vzdělávání (RVP ZV 2007).

Učení o místě je prezentováno v celé řadě projektů a seminářů. Informační portál vzdělávání pro udržitelný rozvoj www.vur.cz (VUR [online]) přinesl záznam ze semináře, v němž byl diskutován projekt Obec v učení, učení v obci. Portál je oficiální informační a metodickou stránkou Ministerstva životního prostředí a Ministerstva školství pro environmentální vzdělávání a vzdělávání pro udržitelný rozvoj. Přednáška

na téma „Co přináší škole a obci místně zakotvené učení“⁸ měla pohovořit o přínosu místně zakotveného učení, přičemž definovala 3 cíle:

1. Studijní výsledky žáků – důraz na rozvoj dovedností, řešení problémů, potřeba pečovat o své okolí a být „aktivním občanem“
2. Životní prostředí – snaha o zlepšení v dané lokalitě
3. Zdravá životaschopná obec – lepší ekonomické podmínky v obci

Definuje také základní didaktické principy místně zakotveného učení, přičemž ke stěžejním patří badatelsky orientované projekty, zaměření na žáka prostřednictvím aktivizačních metod, napojení na další předměty atd. Cílem výuky je komplexní péče o obec. K nejčastěji zařazovaným tématům patří například otázka ochrany životního prostředí.

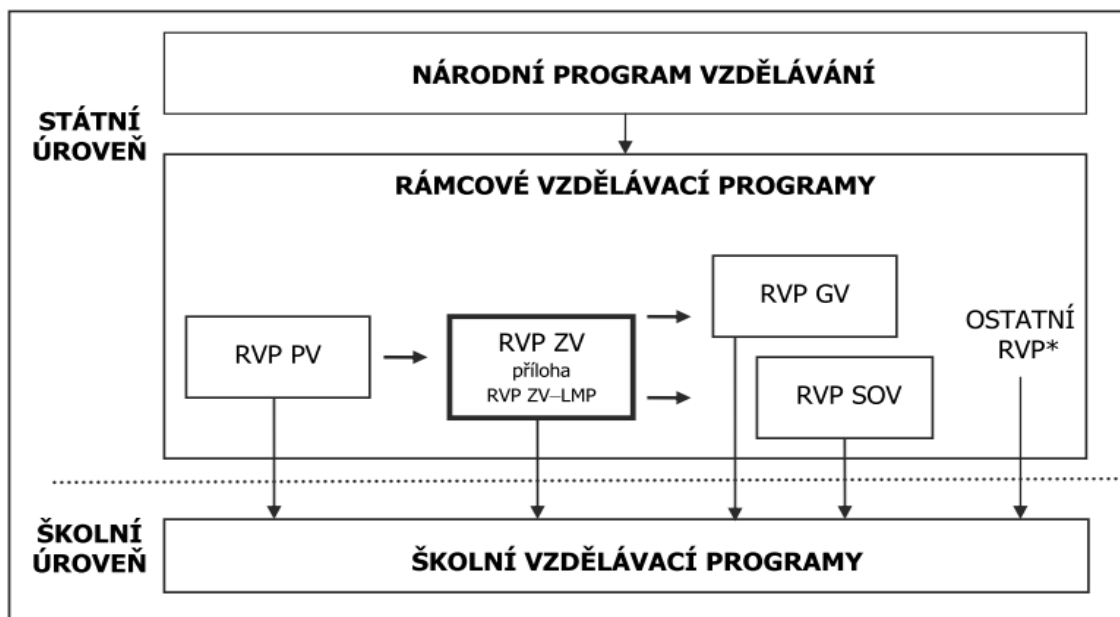
⁸ Pořádáno Střediskem ekologické výchovy Sever a Nadací Partnerství v Praze 30.3.2012

4 HODNOCENÍ UČEBNIC A KURIKULÁRNÍCH DOKUMENTŮ

4.1 Systém kurikulárních dokumentů

Kurikulární dokumenty jsou dokumenty vycházející z Národního programu rozvoje vzdělávání v ČR a z tzv. školského zákona⁹, který zavádí víceúrovňový systém vzdělávání (Mísařová 2003). Tyto dokumenty jsou vytvářeny na dvou úrovních, státní a školní. Státní úroveň je reprezentovaná Národním programem vzdělávání (NVP) a rámcovými vzdělávacími programy (RVP). RVP vymezuje „závazné rámce vzdělávání pro jednotlivé etapy“ (RVP G 2007), jsou tvořeny Výzkumným ústavem pedagogickým (VÚP) a schvalovány Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy - MŠMT (Mísařová 2003). RVP je tedy základním pedagogickým dokumentem, vymezující povinný rámec vzdělávání stanoveného státem. Dokument prohlubuje propojení mezi cíli vzdělávání, vzdělávacím obsahem a klíčovými kompetencemi (Mísařová 2003). Školní úroveň představují školní vzdělávací programy, které si musí vytvářet každá škola podle příslušného RVP. Jeho tvorba je povinná a je plně v kompetenci ředitele školy. Musí být vypracován v souladu s RVP a platnými právními předpisy (Mísařová 2003)

⁹ Zákon č. 561/2004 Sb. „zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání“

Graf 1 - Systém kurikulárních dokumentů

Legenda: RVP PV – Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání; RVP ZV – Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání a příloha Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením (RVP ZV–LMP); RVP GV – Rámcový vzdělávací program pro gymnaziální vzdělávání; RVP SOV – Rámcové vzdělávací programy pro střední odborné vzdělávání.

* Ostatní RVP – rámcové vzdělávací programy, které kromě výše uvedených vymezuje školský zákon – Rámcový vzdělávací program pro základní umělecké vzdělávání, Rámcový vzdělávací program pro jazykové vzdělávání, případně další.

Obrázek 3: Systém kurikulárních dokumentů (RVP G 2007)

Klíčové kompetence jsou definovány RVP zvlášť, přičemž prostupují všemi vzdělávacími oblastmi (viz dále).

4.2 Hodnocení RVP a ŠVP gymnázia v Klatovech

Gymnaziální vzdělávání má své vlastní rámcové programy – všeobecná gymnázia se řídí Rámcovým vzdělávacím programem pro gymnázia (RVP G 2007), gymnázia se sportovní přípravou mají svůj speciální program (Rámcový vzdělávací program pro gymnázia se sportovní přípravou RVP GSP 2007) (Mísařová 2003). RVP pro gymnázia stanovuje příslušné cíle vzdělávání, určuje klíčové kompetence a rozsah učiva v jednotlivých vzdělávacích oblastech. Řečeno jinak, RVP G tvoří závazný návod pro tvorbu konkrétních školních vzdělávacích programů, který stanovuje „základní vzdělávací úroveň pro všechny absolventy

gymnází, specifikuje úroveň klíčových kompetencí a vymezuje závazný vzdělávací obsah“ (RVP 2007)¹⁰

4.2.1 Regionální identita a RVP G

Pocit sounáležitosti s územím je podstatnou složkou identity člověka. Právě proto byl být tento pocit podněcován i výchovně-vzdělávacími cíli. Prvotně si budujeme vztah k místu, které známe – kde žijeme, chodíme do školy atp. Naše okolí bychom ale také měli znát, abychom jej mohli ovlivňovat. Každé území obsahuje bezpočet prvků, které lze pozorovat, studovat. Krom pozorování jsou ve vzdělávání důležitým prvkem výukové metody, které kladou důraz aktivitu žáka. Příslušnost k prostoru lze ve studentech mnoha různými způsoby – tedy i v mnoha výukových předmětech. My se budeme věnovat tomuto tematickému námětu předně v předmětu zeměpis.

Co se postavení zeměpisu v RVP týče, patří zeměpis v hierarchii vzdělávacích oblastí pod oblasti dvě, a to *Člověk a příroda* a *Člověk a společnost*. Důvodem dvojího zařazení je integrující povaha zeměpisu potažmo geografie samotné, neboť stojí na pomezí společenských a přírodních věd. Součástí vzdělávací oblasti *Člověk a příroda* je pouze fyzickogeografická část. Část socioekonomická patří pod oblast *Člověk a společnost* – zde je v RVP G uvedeno: „Vzdělávací obsah oboru Geografie je z důvodu zachování celistvosti umístěn ve vzdělávací oblasti *Člověk a příroda*“ (RVP G 2007).

Vzdělávací oblast *Člověk a společnost* učí žáky aplikovat poznatky v praktickém životě a kriticky přistupovat k současným problémům každodenní praxe. Oblast má přispívat k utváření historického vědomí, k uchování kontinuity tradičních hodnot naší civilizace. Dále připravuje na život v občanské společnosti mimo jiné tím, že podporuje vědomí vlastní

¹⁰ Vzhledem k tomu, že se na nižším stupni víceletých gymnázií realizuje základní vzdělávání a žáci zde plní povinnou školní docházku, se výuka řídí Rámcovým vzdělávacím programem pro základní vzdělávání (RVP G 2007).

identity žáka – což zahrnuje i identitu územní. Rovněž podporuje úctu k výtvorům předešlých generací (RVP G 2007).

Vzdělávání na gymnáziu, realizované a zpracované dle příslušného RVP, si klade za cíl v obecné rovině vybavit žáky klíčovými kompetencemi, širokým vzdělanostním základem a připravit žáky k celoživotnímu učení a uplatnění na všech společenských úrovních (RVP 2007). Aplikujeme-li tuto vzdělávací strategii na tematiku územní identity, můžeme říci, že se jedná o výchovně-vzdělávací strategii, která má za úkol posílit pocit sounáležitosti studentů s určitým územím, vzbudit v nich zájem o aktuálně řešené otázky dané oblasti z pohledu sociálních i přírodních prvků krajiny a jejich zapojení do občanských struktur.

Klíčové kompetence jsou „souborem vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot, které jsou důležité pro osobní rozvoj jedince, jeho aktivní zapojení do společnosti a budoucí uplatnění v životě“ (RVP 2007). Snaha o naplnění klíčových kompetencí by mělo být jedním z cílů jakékoli výuky u kteréhokoli předmětu, tedy zeměpisu nevyjímaje. V rámci RVP G je obecně definováno šest klíčových kompetencí, každá je definovaná zvlášť, v běžné praxi se ale jejich působení prolíná (RVP 2007).

Klíčové kompetence definované RVP G jsou tyto:

- 1) Kompetence k učení
- 2) Kompetence k řešení problémů
- 3) Kompetence komunikativní
- 4) Kompetence sociální a personální
- 5) Kompetence občanská
- 6) Kompetence k podnikavosti

Způsob naplňování klíčových kompetencí je závislý vždy na tématu, struktuře a cílech dané výukové jednotky. Proto jejich konkrétní podobu uvádím až v návrhu učebního celku (viz kapitola 6).

Klíčové kompetence jsou obecnými cíli vzdělávání, které spolu s učivem naplňují výchovně-vzdělávací strategie. Vyučující by měli dbát o jejich zapojení do rozlišných tematických obsahů výuky. Každá škola si sama rozpracovává koncepci výuky – časovou dotaci, rozdělení tematických celků do jednotlivých ročníků, začlenění průřezových témat. Škola také definuje konkrétní očekávané výstupy, které mohou využívat specifických podmínek školy. Vyučující jednotlivých předmětů mají možnost zařadit do výuky doplňující a rozšiřující témata, různé metody, organizaci apod. (Mísařová 2003).

Jednotlivé vzdělávací oblasti jsou členěny do **vzdělávacích oborů**. Vzdělávací oblasti koncepčně navazují na příslušné oblasti základního vzdělávání. Jejich cílové zaměření je přispět k rozvoji klíčových kompetencí a musí na něj být brán zřetel při sestavování výchovně-vzdělávacích strategií v rámci konkrétního ŠVP. RVP navíc definuje **vzdělávací obsah**, což představuje celek *očekávaných výstupů a učiva* – jejich definování v rámci RVP G je pro tvorbu ŠVP závazné. V ŠVP jsou vzdělávací obory rozpracovány do osnov vyučovacích předmětů. Z jednoho vzdělávacího obsahu může vzejít více vyučovacích předmětů a naopak (RVP 2007).

V geografii jsou vymezeny tyto tematické celky (RVP G) (Mísařová 2003):

1. Přírodní prostředí
2. Sociální prostředí
3. Životní prostředí
4. Regiony
5. Geografické informace a terénní vyučování

4.2.2 Učivo o místním regionu v RVP G

Vzdělávací obor zeměpis je, jak bylo řečeno, součástí vzdělávací *oblasti Člověk a příroda*, kde figuruje vedle fyziky, chemie, biologie a

geologie. Zároveň je ale součástí vzdělávací oblasti *Člověk a společnost*, kde stojí vedle dějepisu a občanskovědního základu. Povaha tématu učení o místním regionu signalizuje propojení právě i s dvěma zmiňovanými obory. V jakých bodech souvisí vybrané téma s vzdělávací oblastí *Člověk a společnost* a vzdělávacím oborem zeměpis, ukazuje následující tabulka.

Tabulka 2: Učení o místním regionu ve vzdělávacím oboru zeměpis dle RVP G (2007)

Vzdělávací obsah	Očekávané výstupy RVP G – žák:	Učivo
Sociální prostředí	Zhodnotí na příkladech dynamiku vývoje obyvatelstva na zemi, geografické, demografické a hospodářské aspekty působící na chování, pohyb rozmístění a zaměstnanost obyvatelstva	Obyvatelstvo Základní geografické, demografické, etnické a hospodářské charakteristiky
	Analyzuje hlavní rasová, etnická, jazyková, náboženská, kulturní a politická specifika s ohledem na způsob života a životní úroveň v kulturních regionech světa	Socioekonomická sféra Sociálně-geografické systémy, geografické aspekty bohatství a chudoby, globalizace
Životní prostředí	Analyzuje na konkrétních příkladech přírodní a kulturní (společenské) krajinné složky a prvky krajiny	Krajina Vývoj krajiny, přírodní prostředí, společenské prostředí, vývoj ve využívání půdy, kulturní krajina, environmentalistika, krajinná (geografická) ekologie, typy krajiny, krajinný potenciál
	Zhodnotí některá rizika působení přírodních a společenských faktorů na životní prostředí v lokální, regionální a globální úrovni	

Regiony	Rozlišuje na konkrétních územních příkladech mikroregionální, regionální, státní, makroregionální a globální geografickou dimenzi	Česká republika Hospodářské a politické postavení České republiky v Evropě a ve světě, charakteristiky obyvatelstva a sídel, transformační ekonomické procesy, struktura hospodářství, regiony, euroregiony
	Vymezí místní region (podle bydliště, školy) na mapě podle zvolených kritérií, zhodnotí přírodní, hospodářské a kulturní poměry mikroregionu a jeho vazby k vyšším územním celkům a regionům	Místní region Možnosti rozvoje mikroregionu, strategické a územní plánování
Geografické informace a terénní vyučování	Vytváří a využívá vlastní mentální schémata a mentální mapy pro orientaci v konkrétním území	Terénní geografická výuka, praxe a aplikace Geografická exkurze a terénní cvičení, praktická topografie, orientace, bezpečnost pohybu a pobytu v terénu, postupy při pozorování, zobrazování a hodnocení přírodních a společenských prvků krajiny a jejich interakce
	Čte, interpretuje a sestavuje jednoduché grafy a tabulky, analyzuje a interpretuje číselné geografické údaje	

Zdroj: RVP G 2007.

Problematiku místního regionu má, jak je patrné z tabulky 2, lze propojit s mnoha očekávanými výstupy i učivem definovaným RVP pro gymnázia. Navíc je přímo do vzdělávacího obsahu *Regiony* zařazeno učivo o místním regionu. Ve vzdělávacím programu gymnázia, který konkrétně rozpracovává RVP G, však učivo o místním regionu nenacházíme. Školní vzdělávací program gymnázia naplňuje s ohledem na téma místního regionu pouze v několika bodech. Z tématiky *Sociálního prostředí* student zhodnotí geografické, demografické a

hospodářské aspekty působící na chování, pohyb a zaměstnanost obyvatelstva, identifikuje vývojové tendence ve struktuře osídlení. V tématice *Regionů* navazuje na RVP a učivu o místním regionu v souvislosti s hodnocením socioekonomického vývoje na základě znalosti obecných trendů vývoje. Z příslušných datových zdrojů navíc vyvodí závěry z oblasti přírodních, hospodářských a kulturních poměrů regionu. Alespoň takto to definuje gymnaziální vzdělávací program. Jak mi ale bylo řečeno, problematice místního regionu není přikládán v hodinách zeměpisu větší význam.

Další složkou vzdělávacího programu jsou **mezipředmětové vazby**. Můžeme konstatovat, že geografie má mnoho společného s ostatními předměty, spadajícími pod vzdělávací oblast Člověk a společnost. V případě tématu regionální identity a jeho didaktické transformace do učebního celku na podporu povědomí o místním regionu se zeměpis dotýká hlavně vzdělávacího oboru *občanská výchova* (pojmy jako národ, národní identita, kultura, humánní problémy – tedy i problémy regionu, ve kterém žáci žijí atd.) a *dějepis* (historický vývoj území).

Tabulka 3: Učení o místním regionu ve vzdělávacím oboru dějepis dle RVP G (2007)

Vzdělávací obsah	Očekávané výstupy RVP G – žák:	Učivo
Moderní době I – situace v letech 1914 - 1945	Charakterizuje dvě světové války, dokumentuje sociální, hospodářské a politické důsledky Popíše a zhodnotí způsob života v moderní evropské společnosti, zhodnotí význam masové kultury	První světová válka, České země v první světové válce, I. odboj Vznik Československa, Československo v meziválečném období Mnichovská krize a její důsledky Druhá světová válka, Protektorát Čechy a Morava, II. odboj

Moderní doba II – soudobé dějiny	Vymezí základní problémy soudobého světa a možnosti jeho dalšího vývoje	Globální problémy moderní společnosti
----------------------------------	---	---------------------------------------

Zdroj: RVP G 2007.

Tabulka 4: Učení o místním regionu ve vzdělávacím oboru občansko-vědní základ dle RVP G (2007)

Vzdělávací obsah	Očekávané výstupy RVP G – žák:	Učivo
Člověk ve společnosti	Respektuje kulturní odlišnosti a rozdíly v projevu příslušníků různých sociálních skupin, na příkladech doloží, k jakým důsledkům mohou vést předsudky	Sociální struktura společnosti Sociální útvary, společenské instituce, sociální nerovnost, sociální mobilita, jedinec ve skupině (vztahy, role, normy chování)
	Posoudí úlohu sociálních změn v individuálním společenském vývoji, rozlišuje změny konstruktivní a destruktivní	Sociální fenomény a procesy
	Objasní podstatu některých sociálních problémů současnosti a popíše možné dopady sociálně-patologického chování na jedince a společnost	Rodina, práce, masmédia, životní prostředí, sociální deviace, sociální problémy (nezaměstnanost, kriminalita, extremismus)

Zdroj: RVP G 2007.

Pro potřeby navrhovaného učebního celku se uplatňuje ještě další vzdělávací oblast, a to *Člověk a svět práce*, která vhodně téma místního regionu doplňuje z pohledu lokálního trhu práce.

Tabulka 5: Učení o místním regionu ve vzdělávací oblasti / oboru *Člověk a svět práce* dle RVP G (2007)

Vzdělávací obsah	Očekávané výstupy RVP G – žák:	Učivo
Trh práce a profesní volba	Žák posoudí profesní a vzdělávací nabídku	Profesní volba

Zdroj: RVP G 2007.

Další napojení na jiné vzdělávací oblasti můžeme vyhledávat v souvislosti s nutností užití dostupných zdrojů informací a jejich zpracování – v tomto případě sem zasahují i informační a komunikační technologie, matematický aparát (především statistika) apod.

Samostatnou kapitolou jsou **průřezová témata**. V případě učení o mikroregionu se uplatňuje všech pět průřezových témat. Průřezové téma ***Osobnostní a sociální výchova*** má rozvíjet sebeúctu a sebedůvěru žáka, má mu pomoci žít dravý život ve společnosti lidí. Hovoří o globalizaci jako o trendu ohrožujícím psychickou stabilitu jedince (RVP G 2007). Právě tomuto jevu lze předcházet i tím, že si člověk vybuduje domov – že se ztotožní s místem, kupříkladu tím, kde žije, kde má rodinu, přátele. Znat své kořeny a sdílet s určitou skupinou lidí určitý prostor je dobrým předpokladem pro tvorbu vlastního zázemí a pocitu bezpečí – tato potřeba někam patřit a potřeba sdílené identity je člověku dána odedávna a její absence se může nemile odrazit na kvalitě života jedince. Globalizace a zvyšující se rychlost v proměnách životních podmínek působí často jako katalyzátor rozrušování sociálních vazeb a kulturního zázemí, čemuž je třeba z výše uvedených důvodů předcházet. Úkolem Osobnostní a sociální výchovy je podnítit v žácích snahu pěstovat kvalitní mezilidské vztahy, rozvíjet sociální dovednosti a zároveň individuální předpoklady každého jedince (RVP G 2007). Ve vztahu ke vzdělávací oblasti *Člověk a příroda* se protíná např. v otázce etiky v životním prostředí, podobně jako v oblasti *Člověk a společnost* lze diskutovat sociální a ekologické problémy. Další průřezové téma – ***Výchova***

k myšlení v evropských a globálních souvislostech – je nejvhodnější zařadit do vyučovacích předmětů spadajících pod vzdělávací oblast *Člověk a společnost* s důrazem na výchovu k občanství. Evropská a globální dimenze se objevuje především v předmětu zeměpis, kde prostupuje všemi tematickými okruhy. Přínosem průřezového tématu je předně snaha vzbudit u žáka touhu „aktivně se podílet na řešení místních problémů, přispívat k řešení problémů na regionální, národní, nadnárodní i mezinárodní úrovni“ (RVP G 2007), a dále také vnímat důsledky a dopady rozvojových i globalizačních procesů. Má také napomoci z hlediska dovedností a vědomostí naučit žáka hodnotit regionální jevy v širších (globálních aj.) souvislostech. ***Multikulturní výchova*** má za úkol podpořit kulturní identitu žáků. Ve vzdělávacím oboru geografie má za úkol posílit snahu o zapojení se do mezinárodní spolupráce, přičemž se téma zaměřuje na pochopení a ocenění kulturních diferencí (RVP G 2007). Přínosem multikulturní výchovy je pro žáka uvědomění vlastní kulturní identity, důležitosti integrace jedince do sociálních struktur a zároveň chápání a respektování odlišného způsobu života jiných sociálních skupin. Environmentální výchova tvoří předpoklad udržitelného rozvoje, čemuž předchází ekologické vědomí lidí, spojující poznatky z mnoha vědních oborů. Největším přínosem průřezového tématu je fakt, že je nutno se naučit vnímat místo, ve kterém žijeme a cítit podíl zodpovědnosti za jeho vývoj nejen z pohledu životního prostředí. Žákovi má přinést zejména pochopení provázanosti ekologických, ekonomických a sociálních faktorů a jejich dopad na stav prostředí, ve kterém žije a má mu být nápomocno při propojování poznatků z různých vědních disciplin při návrhu řešení dané problematiky (RVP G 2007). Poslední průřezové téma ***Mediální výchova*** souvisí nejvíce se vzdělávací oblastí Společenskovědní základ. Má naučit žáka kriticky hodnotit informace ze zdrojů různé povahy, vhodně je zpracovávat, naučit se vyhodnocovat kvalitu informačních zdrojů.

Následující tabulka ukazuje možnost zařazení tématu místního regionu do konkrétních tematických celků průřezových témat.

Tabulka 6: Učení o místním regionu v průřezových tématech dle RVP G (2007)

Tematický okruh průřezového tématu	Očekávané výstupy Žák se má naučit:
Průřezové téma Osobnostní a sociální výchova	
Okruh spolupráce a soutěž	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Jak fungovat jako člen skupiny a komunity ➤ Jak se mohu a jsem ochoten podílet na obecně prospěšných aktivitách, jak prokazovat ochotu ke spolupráci s ostatními ➤ Sociálně – komunikační dovednosti výhodné pro spolupráci (jasná komunikace, argumentace, řešení sporů)
Průřezové téma Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech	
Okruh globalizační a rozvojové procesy	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Lokální kulturní prostředí v procesu globalizace: posilování místních zájmů, komunit a identit (protikladný proces tzv. glocalizace vůči globalizaci) ➤ Člověk jako jedinec v globálním kontextu: diskuse jak vyjádřit osobní identitu (rozumět sám sobě, chápat sám sebe uvnitř společnosti), chápání národní a evropské identity, vlivy na člověka jako jedince ve společnosti v lokálním, regionálním a globálním kontextu
Okruh Globální problémy, jejich příčiny a důsledky	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Politické přístupy a postupy v rozhodování na místní úrovni
Okruh Žijeme v Evropě	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Vztahy ČR se sousedními zeměmi a spolupráce s nimi, středoevropské iniciativy
Průřezové téma Multikulturní výchova	
Okruh Základní problémy	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Jak se projevuje sociokulturní rozrůzněnost

sociokulturních rozdílů	v regionech ČR a v Evropě
Okruh Psychosociální aspekty interkulturality	➤ Jaké představy mám o imigrantech, žadatelích o azyl, uprchlících
Průřezové téma Environmentální výchova	
Okruh Životní prostředí regionu a České republiky	➤ S kterými problémy z hlediska životního prostředí se ČR a region nejvíce potýká
Průřezové téma Mediální výchova	
Okruh Mediální produkty a jejich významy	➤ Rozbor aktuálního zpravodajství, kritéria pro výběr zpráv (aktuálnost, negativita, blízkost, jednoduchost)

Zdroj: RVP G 2007.

Při učení dle našeho námětu lze nejvíce pracovat s průřezovým tématem environmentální výchova, výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech a mediální výchova.

V předmětech dějepis se učí o historickém vývoji a v rámci českého jazyka je kladen důraz na rodáky z Klatov a okolí a další osobnosti, které zde působili. Ve vyučovacích hodinách je velmi apelováno na tuto znalost a stejně tomu je i u maturitní zkoušky.

Mezi stěžejní cíle spojené s **učením o místním regionu** patří (Mísařová 2003):

- Rozvíjení a kultivace vědomí osobní, lokální, národní, evropské i globální identity
- Chápání současnosti v kontextu minulosti a budoucnosti – přenos vzorů lidského chování v čase

- Vnímání významu zeměpisných podmínek pro variabilitu společenských procesů
- Základní kritika společenskovedního analýzy a historické kritiky chápání proměnlivosti interpretace v závislosti na společnosti
- Upevňování pocitu odpovědnosti za sebe sama jako člena určitého společenství, pracovat na vzájemně prospěšném soužití s lidmi a ochota podílet se na veřejném životě obce, regionu, státu

4.2.3 Regionální identita v ŠVP gymnázia v Klatovech

Školní vzdělávací program klatovského gymnázia je stejně jako obdobné dokumenty jiných škol volně přístupný na webových stránkách školy. Je vypracován dle zásad RVP G. Definuje učební osnovy pro jednotlivé vyučovací předměty. Jak mi bylo řečeno, na tematiku místního regionu není kladen důraz.¹¹ Pro porovnání zde uvedu, jak se tematika místního regionu, která je vytyčena v RVP, naplňuje ve vzdělávacím programu gymnázia.

Gymnázium Jaroslava Vrchlického, Národních mučedníků 347, Klatovy, 339 01

Školní vzdělávací program gymnázia je v platnosti od 1.9.2009. Vzdělávací obor geografie je zde rozpracován do *učebního plánu* předmětu **zeměpis**. Tento předmět se vyučuje na vyšším gymnáziu v 1.-3. ročníku (kvinta až septima víceletého gymnázia) s hodinovou dotací 2 hodiny týdně. Minimální dle RVP je 36, stejně tak je to rozpracováno i v ŠVP. Disponovatelná časová dotace je určená na 8,5 hodiny.

¹¹ Zeměpis je možné si na klatovském gymnáziu zvolit jako seminář, který má být přípravou k maturitní zkoušce. Semináře si studenti volí také podle zaměření dalšího studia (nejčastěji vysoké školy), cílem této doplňkové výuky je i částečně příprava na přijímací řízení na vysokou školu.

ŠVP říká, že nejdůležitější funkcí geografie je jeho integrační povaha, jako vzdělávací obor totiž „spojuje poznatky z řady přírodních, společenských a technických věd a zároveň také z kultury“ – silnou vazbu má na předměty taktéž integrační povahy, především společenskovední základ a dějepis (ŠVP 2009). V socioekonomické části, kam spadá i námět územní identity, má vazby na demografii a historii. Poznatky z běžných vyučovacích hodin jsou pro zájemce doplňovány v hodinách zeměpisného semináře, který si studenti¹² volí od 3. ročníku (septimy) jako přípravu k maturitě a následnému dalšímu studiu na vysoké škole. ŠVP také navrhuje výchovně-vzdělávací strategie určené mimořádně nadaným žákům. V obsahovém vymezení předmětu je zdůrazněna potřeba komplexního geografického poznávání reality, které napomáhá žákovi utvářet názory a postoje na svět, jeho vznik a vývoj. Pamatováno je i na integrační povahu zeměpisu, který má blízko k dalším vzdělávacím oblastem s integrační funkcí – historií a společenskovedním základem. ŠVP gymnázia rovněž vymezuje klíčové kompetence přímo jako součást výchovně-vzdělávacích strategií předmětu zeměpis.

Nyní bych se ráda věnovala porovnání ŠVP gymnázia v Klatovech s příslušným RVP v předmětu zeměpis. Tematiky místního regionu se dotýkají v rámci RVP čtyři z pěti vzdělávacích obsahů, a to: *sociální prostředí, životní prostředí, regiony a geografické informace a terénní vyučování*. Následující tabulka porovnává očekávané výstupy vzdělávacího oboru zeměpis ŠVP gymnázia v Klatovech a příslušného RVP G. V rámci ŠVP jsou definovány 3 tematické celky. Učivo těchto celků souvisí s tematikou místního regionu. Celek **Lidé na Zemi**, který je náplní prvního ročníku gymnázia (kvinty v případě víceletého), odkazuje na hodnocení demografických ukazatelů populace, dále členění obyvatelstva dle kulturních a jiných znaků. Učivem tento celek

¹² Termín „žáci“ používá Rámcový vzdělávací program pro gymnázia (viz RVP 2007), Školní vzdělávací program gymnázia v Klatovech užívá pojem „studenti“ v úvodní části, v sekci o výukovém oboru dle RVP G užívá taktéž termínu „žáci“. Osobně užívám termínu **žáci** pouze v souvislosti s rozbohem RVP pro gymnázia, jinak bude v práci užíváno slova **studenti**

naplňujícím jsou demografické charakteristiky - přirozená měna, přírůstek, mechanický pohyb, sídelní struktura, základní biologické, kulturní znaky populace. Student má být schopen analyzovat specifika daného regionu v oblasti demografie, kultury, sídelní struktury. Rovněž učivo **Regionální zeměpis – Česká republika** usiluje o pochopení regionálních zvláštností a snaží se budovat schopnost srovnání a hodnocení vymezeného regionu na základ určitéch kritérií. Druhý ročník (sexta) je věnován problematice **Životního prostředí**. Řadu poznatků z uvedených tematických celků budou studenti využívat v rámci projektové výuky navrhovaného učebního celku. Rozdělení studentů do skupin bude respektovat ročník, jaký v daný školní rok studují a tudíž i učivo, které v daném školním roce probírají.

4.3 Hodnocení učebnic

Učebnice je odedávna zdrojem informací a pomocníkem ve výchovně-vzdělávacím procesu při naplňování výchovných a vzdělávacích cílů a strategií. I v naší moderní době mají učebnice ve výukovém procesu své nezastupitelné místo. I přesto, že dnes existuje řada moderních výukových metod a pomůcek, se mnoho autorů shoduje na faktu, že učebnice tvoří nezastupitelné edukační médium ve vzdělávacím procesu. Kvalitně koncipovaná učebnice má řadu funkcí (poznávací, upevňovací, sebevzdělávací, obsahuje ale i výchovnou složku – Skalková 2007) může suplovat úlohu vyučujícího (Maňák, Knecht a kol. 2007).

Z pohledu učení o místním regionu se prolíná do více vyučovacích předmětů. V rámci této práce bude hodnocena tato tematika v několika učebnicích zeměpisu. Hasprová (2006) uvádí několik možných termínů, které se pro místně zakotvené učení ve vyučování vyskytují - můžeme se například setkat s termíny jako *lokální geografie*, *geografie malé oblasti*. V učebnicích lze provádět mnoho druhů analýzy, například obsahovou analýzu. Pojmovou a frekvenční analýzu prováděl Knecht (In Maňák,

Knecht a kol 2007 In Hodnocení učebnic). Učebnic zeměpisu existuje celá řada. Početně největší podíl v produkce učebnic zeměpisu pro gymnázia a střední školy má Česká geografická společnost. Na gymnáziu Jaroslava Vrchlického v Klatovech se učí podle souboru učebnic Geografie I-IV, proto jim budu věnovat více pozornosti. Jak mi bylo řečeno, používá se také ještě Zeměpis v Kostce¹³.

V rámci hodnocení učebních materiálů byly použity pouze učebnice zeměpisu. Do hodnocení nebyly zařazeny didaktické a metodické příručky ani publikace, které jsou tvořeny k jiným účelům než k výuce v hodinách zeměpisu. Takovými jsou kupříkladu již zmíněný Zeměpis v kostce, který je koncipován jako učební text sloužící k přípravě studentů k maturitní zkoušce. Tyto učební texty nemají totiž formativní charakter – nekladou si za cíl působit na hodnoty a postoje studentů – což je pro koncept regionální identity klíčové.

4.3.1 Metodika hodnocení učebnic

Metod hodnocení učebnic existuje celá řada. Příkladem publikace zabývající se tímto tématem je publikace *Hodnocení obtížnosti učebnic* (Průcha 1998), kde jsou jednak popsána světová výzkumná centra pedagogiky zabývající se i učebnicemi (za všechny jmenujme například Institut für Schulbuchforschung und Lernforderung, rakouský institut spadající pod ministerstvo školství) a dále také uvádí řadu metod, jimiž se dají učebnice hodnotit. Popisuje zde podrobně například **kvalitativní metody**, které porovnávají četnost výskytu měřitelných jednotek v textu – dá se kupříkladu spočítat obtížnost textu v učebnici či lze vysledovat i četnost odborných termínů, didaktickou vybavenost učebnice aj. Dalším příkladem může být skupina metod **obsahové analýzy** (např. metody pro sémantickou či informačně teoretickou analýzu, z nichž lze tvořit sémantické sítě, pojmové grafy apod.). Obsahová analýza sledující

¹³ Kašparovský, K., Kantorek, K. Zeměpis v kostce pro střední školy. Praha: Fragment. ISBN 8025305864

výskyt interkulturně vzdělávacích prvků v učebnicích zeměpisu pro základní školy s ohledem na složky interkulturní výchovy v učebnicích pro základní školy je uvedena v závěrečné zprávě *Obsahové analýzy učebnic pro základní školy*, kde bylo cílem hodnocení analyzovat obsah učebnic z hlediska jejich přínosů pro naplňování cílů interkulturní výchovy (Barša, Grillová, Hirt a kol. 2002). Mezi jiné metody patří **metody testovací, observační, komparativní**. Posledním příkladem užití metody, který uvedu, je frekvenční pojmová analýza. Výzkum, který operuje s touto metodou, byl zaměřený na sledování frekvence sociogeografických pojmů v učebnicích sociálního zeměpisu pro základní školy¹⁴ je popsán v publikaci *Hodnocení učebnic* (Knecht In Maňák, Knecht a kol. 2007).¹⁵ Ucelený pohled na teorii hodnocení učebnic přináší *Učebnice pod lupou* (Maňák, Klapko 2006), která se zaměřuje na učebnice zeměpisu, přičemž uvádí i řadu zahraničních výzkumů a publikací zabývajících se tímtož.

Námět této práce, tvorbu učebního celku na podporu regionální identity žáků, vycházející z učení o místním regionu, lze uchopit spíše jako výchovně-vzdělávací strategii než systém pojmů a uzavřenou koncepci edukačního charakteru. Prostorová identita jako taková se sice promítá do vícero předmětů a průřezových témat¹⁶, my se ovšem zaměříme na hodnocení učebnic zeměpisu. Učebnice týkající se vzdělávacích oborů dějepis a společenskovední základ, které jsou s geografii navíc součástí vzdělávací oblasti *Člověk a společnost* a společně tvoří základnu pro návrh učebního celku, však ani dle rozboru RVP ani v konkrétních učebnicích nepřispívají k tématu učebního celku, proto nejsou analyzovány.

Pro hodnocení učebnic zeměpisu byla vybrána **komparativní metoda** (uvádí Průcha 1998) z hlediska rozsahu tématu místního regionu

¹⁴ Hodnoceny byly pouze učebnice obsahující Schvalovací doložku MŠMT

¹⁵ Autor seřadil z příslušných učebnic všechny sociogeografické pojmy a následně zjišťoval jejich zastoupení v jednotlivých učebnicích. Došel k závěru, že pouze 10% ze všech pojmů je obsaženo ve všech zkoumaných učebnicích (Knecht In Maňák, Knecht a kol. 2007)

– tedy zda a jakým způsobem je začleněno toto téma v konkrétních učebnicích. Součástí všech analyzovaných učebnic zeměpisu je schvalovací doložka MŠMT. Největší pozornost budu věnovat souboru učebnic *Geografie I-IV*, protože se podle nich řídí výuka zeměpisu na Gymnáziu Jaroslava Vrchlického v Klatovech. Jako studijní opora se využívá ještě publikace *Zeměpis v kostce*, ten ale neplní všechny výchovně-vzdělávací funkce jako klasická učebnice, proto nebude stejně jako obdobné publikace analyzována. Dále budou hodnoceny vybrané učebnice zeměpisu, které obsahují tematiku místního regionu a které mi byly přístupny ze školní knihovny Západočeské univerzity v Plzni a ze Studijní a vědecké knihovny Plzeňského kraje. Tato tematika je většinou součástí učebnic obsahující téma České republiky (ať už jako kapitola nebo samostatná publikace).

4.3.2 Výsledky hodnocení

Geografie pro střední školy I-IV, SPN – Sociologické nakladatelství¹⁷

Tyto učebnice tvoří základní učební oporu v hodinách zeměpisu na klatovském gymnáziu. Soubor učebnic *Geografie pro střední školy Sociologického nakladatelství* má 4 díly. První díl se týká fyzicko-geografické sféry, druhý pojednává o sféře socioekonomické. Náplní třetího dílu je regionální geografie světa. Čtvrtý díl je věnován České republice.

V prvních dvou dílech se autoři učebnice zaměřují na obecné geografické znalosti. Třetí díl je věnován regionálnímu zeměpisu světa. V jednotlivých kapitolách se snaží přiblížit čtenáři světadíly s fyzickogeografického i socioekonomického pohledu. Evropě je věnováno 42 stran z celkových 136. Kapitola obsahuje pouze základní informace, takže se zde nedočteme nic o České republice ani o místním regionu. Samostatně je zde popisovány poměry 4 zemí, a to Německa,

¹⁷ Demek, J. 1997, 1998a, 1998b, 1999

Slovenska, Ruska, Ukrajiny. Další části jsou pak věnovány některým skupinám států, např. alpským zemím.

Mikroregionální tematika je nastíněna ve 4. dílu, kde nalezneme kapitolu nazvanou „*Poznej dobře místo, kde žiješ!*“. Kapitola se zaměřuje na popis mikroregionu, ve kterém studenti žijí, chodí do školy, a vyjadřuje myšlenku nutnosti pochopení principů, které vedly k současnému stavu regionu. K tomu lze dojít po kritickém zhodnocení vývoje několika oblastí. Tato kapitola o místním regionu, zařazená na konec učebnice, navrhuje následující postup.

Nejprve se studenti mají zaměřit na charakteristiku geografické polohy okresu¹⁸, zhodnotit význam vzdálenosti státních hranic se sousedními zeměmi, polohu dopravní sítě a možnost zapojení na evropskou síť. Z polohy a zhodnocení těchto vlivů lze vyřknout různá pozitiva a negativa týkající možnosti rozvoje regionu. Součástí tohoto bloku je i zhodnocení přírodních složek krajiny, klimatické zařazení, významné hydrologické prvky a kvality životního prostředí. Další část se zaměřuje na zobrazení daného regionu na mapách. Pomocí turistické mapy lze lokalizovat mnoho důležitých památek, lokalit a přírodních a dalších objektů. Dále lze zakreslovat a hodnotit dopravní trasy podle významu, vytvářet kategorie. Učební text rovněž nabádá studenty, aby sami poznávali svůj region, aby se snažili co nejvíce vidět a zdokumentovat. Velmi podnětným se může stát porovnání starého a nového plánu města, je možno pozorovat vývoj sídelní struktury i změnu pomístních názvů. Do celistvosti obrazu o určitém regionu je potřeba zapojit také znalost historických událostí a kulturních artefaktů. Spolu s odkazem slavných místních rodáků posilují pocit, že máme všichni mnoho společného. Můžeme se zaměřit na stavební a umělecké památky, dále na vývoj řemesel a techniky a ocenit tak složky zanesené do paměti okolní krajiny.

¹⁸ Učebnice je z roku 1999, kdy ještě existovaly okresy jako správní i administrativní jednotky reprezentované okresními úřady

Studenti by si měli být vědomi míst, která jsou chráněná státem, znát státní systém ochrany přírody a jejich lokální příklady (pokud se v místní krajině vyskytují). Čtyři města v České republice dostala status městských památkových rezervací. Jinde se vyskytují památky chráněné organizací UNESCO – v rámci místního regionu je nutné o těchto objektech vědět. V neposlední řadě učebnice přináší námět k pozorování strukturálních a funkčních zón konkrétního města.

Tento soubor učebnic má již svá nová vydání, na gymnáziu v Klatovech se však stále vyučuje podle staršího vydání. Nová vydání obsahují rovněž schvalovací doložkou MŠMT ČR a jsou tematicky zpracovány podle nejnovějších platných osnov pro gymnázia i další střední školy, kde je geografie vyučovacím předmětem.

Zeměpis České republiky. Učebnice pro střední školy. Nakladatelství České geografické společnosti, s.r.o.¹⁹

Tato učebnice je koncipovaná odlišně než předešlé Geografie. V jednotlivých učebních celcích obsahuje učivo o přírodě, obyvatelstvu, hospodářství a v poslední řadě regionech České republiky. Učební texty jsou doplněny nejen grafy a mapkami, levý okraj stránek tvoří sloupec, který navíc obsahuje náměty na další zkoumání, doplňující informace, otázky. Rovněž obsahuje krátkou kapitulu o místním regionu, která je zařazena na konec učebnice. Dvoustrana je věnovaná sérii doporučených otázek, které mají navést studenty k získávání informací o regionu, v němž žijí. Studenti mají za úkol nejprve zhodnotit polohu regionu podle různých tematických map a map Evropy, posoudit její výhody a nevýhody. Dále vyhledávají historicky významné objekty daného regionu. Mají také popisovat přírodní složky krajiny, vývoj venkovského osídlení v dané oblasti. Rovněž se mají zaměřit na hospodářský vývoj regionu, životní prostředí, vývoj obyvatelstva apod. Všechny tyto aspekty si kladou za cíl, aby si žák vytvořil kompaktní obraz

¹⁹ Červinka, Holeček 2003

o (mikro)regionu, ve kterém žije a uměl jej třeba i komparovat s ostatními regiony.

S tematikou mikroregionu souvisí i úplně poslední dvoustrana, nesoucí název „*Rozvojové dokumenty naší obce*“. Hovoří o územním plánu, podrobnějších regulačních plánech částí obcí apod. Dotýká se okrajově tzv. SWOT analýzy – hodnocení silných a slabých stránek regionu, komparující také příležitosti a hrozby. Následně vysvětluje princip strategického plánování v obci, jeho fáze a postup při jeho naplňování. Veškerý prostor podléhá změnám v čase, nejen města mění svou tvář. V rámci znalosti okolí je možné sledovat i venkovské osídlení, změnu vzhledu českých vesnic a jejich funkcí.

Hospodářský zeměpis 1 a 2: pro obchodní akademie a ostatní střední školy, Fortuna²⁰

Učebnice se soustředí na hospodářství jednotlivých regionů světa. Zahrnuje politickou mapou, hospodářskou klasifikaci zemí, globálními problémy. Přináší tematiku klíčových ekologických problémů, téma urbanizace a industrializace v rozvojovém světě, světové problémy hladu a výživy. Zabývá se jednotlivými zeměmi, je nebarevná, obsahuje pouze sporadicky jednoduché mapy. Je sem zařazena i kapitola o České republice, nejprve se zabývá obecnou charakteristikou, poté uvádí stěžejní informace o jednotlivých krajích z oblasti přírodních podmínek, obyvatelstva, cestovního ruchu, dopravy, zahraničního obchodu. Učivo o lokálním regionu však neobsahuje.

²⁰ Skokan 2003, Skokan 2004

Zeměpis cestovního ruchu, učebnice pro hotelové a jiné střední školy – příručka pro průvodce cestovního ruchu, Nakladatelství České geografické společnosti, s.r.o.²¹

Zabývá se regionálním zeměpisem cestovního ruchu, uvádí postavení cestovního ruchu v hospodářství, dále kulturněhistorickými a socioekonomickými předpoklady. První zemí, ve které je cestovní ruch popisován, je Česká republika, obsahuje pohled do historie, postavení v ekonomice státu. Česká republika je rozdělená do oblastí cestovního ruchu. Jihozápadu se týká oblast Šumavy, Pošumaví a Českého lesa. Učebnice uvádí nějaké přírodní zajímavosti, dále zmiňuje důležitá střediska – Kašperské Hory, Klatovy, Sušice apod. Téma místního regionu učebnice samostatně neuvádí.

Zeměpis pro střední odborné školy a učiliště, Nakladatelství České geografické společnosti, s.r.o.²²

Tato publikace uvádí několik okruhů ke studiu. V jednotlivých kapitolách se zaměřuje na změny na politické mapě světa, globální problémy lidstva, dále nastiňuje problém životního prostředí, zeměpis cestovního ruchu, význam zeměpisu v praxi. Zeměpis místní oblasti najdeme opět na konci publikace, kapitola vyplňuje strany 89 – 101.

I tato publikace říká, že znát dobře místo svého bydliště (město, vesnici) i širší oblast svého bydliště (kraj) znamená vědět hodně o jeho minulosti, rozumět současnosti a umět se také vyjádřit k budoucnosti toho prostoru. To vše zahrnuje znalost života našich předků, přehled kulturních památek, a cenných přírodních lokalit.

Dále v kapitole nalezneme seznam otázek – podnětů k diskusi. Navrhovanými úkoly jsou pod celkem *Náš region na mapách* čtení z turistické mapy a plánu města, znalost kulturních památek

²¹ Holeček 1999

²² Holeček 2004

a chráněných míst v okolí. K osvojeným znalostem by měla patřit také schopnost zhodnocení dopadů vzdálenosti od státních hranic a napojení na sousední země, schopnost popsat polohu regionu z různých hledisek, vlivy, které ovlivňují její demografický, ekonomický vývoj, kvalitu jejího životního prostředí. Mezi další úkoly patří zakreslování kraj do mapy ČR, krajských a dalších významných měst. Zajímavým podnětem je zjišťování, jak daleko to mají studenti z místa bydliště do přírody, jaké zelené plochy se v obci vyskytují apod. Součástí výuky je sledovat antropogenní prvky v krajině. Možné je i srovnávání tváře obce (města), nejvýznamnější prvky je možno zakreslovat do plánu města apod. Takto lze sledovat i proměnu historického jádra měst.

Jak si můžeme všimnout, ne všechny hodnocené učebnice zařazují tematiku místního regionu. Ty, který tento námět obsahují, mu věnují různě velkou pozornost. Často obsahují otázky a praktické úkoly k procvičení tématu.

5 EMPIRICKÉ ŠETŘENÍ

Součástí povědomí o regionální identitě je také nutná aplikace na konkrétním území konkrétních respondentů. Výstupem této diplomové práce má být navržený učební celek pro studenty gymnázia a Klatovech. Proto jsem se obrátila s výzkumným šetřením právě na ně, navíc jsem již na území Klatovska jedno šetření ohledně regionální identity prováděla (viz bakalářská práce Michálková 2012).

Prvním krokem výzkumného šetření bylo navržení dotazníku. Samotné výzkumné šetření bylo provedeno ve 4 třídách vyšších ročníků na Gymnáziu Jaroslava Vrchlického v Klatovech, které vyučuje Mgr. Richard Ekert v předmětu zeměpis. Právě pro studenty vyššího gymnázia bude navrhován i učební celek. Celkový počet vyplněných dotazníků je 93.

Tabulka 7: Počty studentů – respondentů dotazníkového šetření dle podle tříd

Třída	Počet vyplněných dotazníků
3.B	25
3.A	22
Sexta B	27
Sexta A	19

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat vlastního empirického výzkumu.

5.1 Metodika výzkumu

Vybraná metoda zjišťování povahy územní identity mezi studenty má tedy podobu dotazníkového šetření. Dotazník se skládá ze dvou částí. První část zkoumá dimenze regionální identity, fenomén rodáctví a další kategorie spadající pod tento námět. Druhá část klade několik otázek týkající se znalostí o městu Klatovy a regionu Klatovska.

Dotazník se skládá celkem ze 17 otázek. Část z nich je uzavřená (dichotomické otázky typu ANO/NE), převažují však otázky otevřené,

míru územních identifikací doplňují otázky škálové. Na otevřené otázky mohli studenti napsat více odpovědí, proto jsou v tabulkách a grafech uváděny především četnosti jevů, nikoli procentní podíl daných odpovědí.

5.1.1 Pojem Klatovsko – vymezení zájmového území

V práci se setkáváme s několika pojmy, které označují příslušnost k městu Klatovy a jeho užšímu či širšímu okolí. Příslušnost k tomuto městu a jeho významu v okrese potvrdilo šetření v bakalářské práci (Michálková 2012) mezi žáky 1. stupně základních škol nacházejících v obcích ORP Klatovy. Město Klatovy totiž představuje nejsilnější ze všech v empirickém šetření nabízených prostorových identifikací v rámci okresu Klatovy – výsledek dokládá mapa č. 1 v příloze.²³ Ve smyslu nejužším označuje pojem *Klatovy* pouze město. I další územní identifikaci, slovní spojení *Klatovy a okolí*, lze vymežit objektivně podle administrativního členění – značí přilehlé vsi (neboli spadající pod Městský úřad Klatovy, MěÚ KT). *Klatovsko* v této práci odkazuje na celý okres Klatovy²⁴, přestože je samotný okres rozdělen do 3 ORP.

Bývalé okresní město Klatovy stále funguje jako centrum bývalého okresu Klatovy²⁵. Město Klatovy je druhým největším městem v Plzeňském kraji co do počtu obyvatel (ČSÚ 2013a). Okres Klatovy se skládá ze 3 obcí s rozšířenou působností (ORP) – a to Klatovy, Sušice a Horažďovice. Jak bylo zjištěno empirickým šetřením (In Haspová 2006) mezi učiteli zeměpisu, tyto „malé okresy“ se nezařadily od doby svého vzniku v roce 2003 mezi silně vnímané územně-správní identifikace. ORP

²³ Žáci měli za úkol vybrat název regionu / oblasti, se kterým se nejvíce ztotožňují. Každá obec, ve které oslovení žáci žijí, byla následně reprezentována převažující identifikací, která byla barevně označen a zanesena v podobě bodů do mapy. (Pokud např. bydlí 5 žáků v Nýrsku, a nadpoloviční většina z nich zvolila jako územní identifikaci **Klatovy – okolí Klatov**, byla tato identifikace označena jako majoritní a byla zanesena do mapy.

²⁴ To dokládá povaha odpovědí v dotazníkovém šetření mezi studenty gymnázia, kteří bydlí ve vzdálenějších obcích od města Klatovy, spadajících sice pod okres Klatovy, ale pod jiné ORP (Sušice nebo Horažďovice)

²⁵ Vyhláška ministerstva vnitra č. 388 z 15.8.2002 s působností od 1.1.2003 nařídila rozdělení správních okresů do 2 kategorií (krajů a ORP) (Dokoupil, Matušková a kol. 2005)

Klatovy je pak členěno dále na 3 oblasti s pověřeným obecním úřadem, kde jsou vedle města Klatovy ještě centry dvě města, Nýrsko a Plánice.

Pro potřeby této diplomové práce je nutno uvést několik faktů týkajících se města Klatovy, jeho okolí a regionu Klatovska, právě v souvislosti s návrhem učebního celku. Klatovsko ve smyslu okresu Klatovy je jedním z hraničních okresů České republiky, který prošel řadou i historických a územních změn. Nejdůležitější z nich byly změny spojené s událostmi Druhé světové války. Značná část okresu byla součástí oblasti Sudet, která se vyznačovala ještě v předválečném období vysokým podílem německy mluvícího obyvatelstva. V období poválečném došlo k umělému dosídlení území, což nepříspělo k soudržnosti obyvatel a vývoji pocitu sounáležitosti s tímto územím (Dokoupil, Jeřábek, Havlíček 2004).

Značnou část okresu Klatovy, kterou lze nazvat *Sušicko a území horské Šumavy*²⁶ a přibližně ji vymezit jako území spadající pod ORP Sušice, můžeme chápat jako periferní oblast České republiky²⁷ (Novotná 2005). Jako na periferní území na něj nahlíží i samotní obyvatelé (Chromý, Skála 2010), přičemž označení své obce jako periferní území má vliv na vývoj a formování image regionu (Vencálek 1998). Právě toto území bylo postiženo zmíněnými změnami v předválečném a poválečném období. Jak uvádí Chromý (2002), porušení kontinuálního historického vývoje oblasti či regionu má neblahý vliv na regionální identitu obyvatel, jejich mínění ovlivňuje i image regionu, což má praktické dopady – jednak převažující negativní náhled obyvatelstva na region podněcuje emigraci z něj, často jsou takové oblasti spojovány se sociálními problémy atp.

²⁶ Vymezení dle Chromý, Skála 2010

²⁷ Výzkum vnímání perifernosti Chromý, Skála 2010

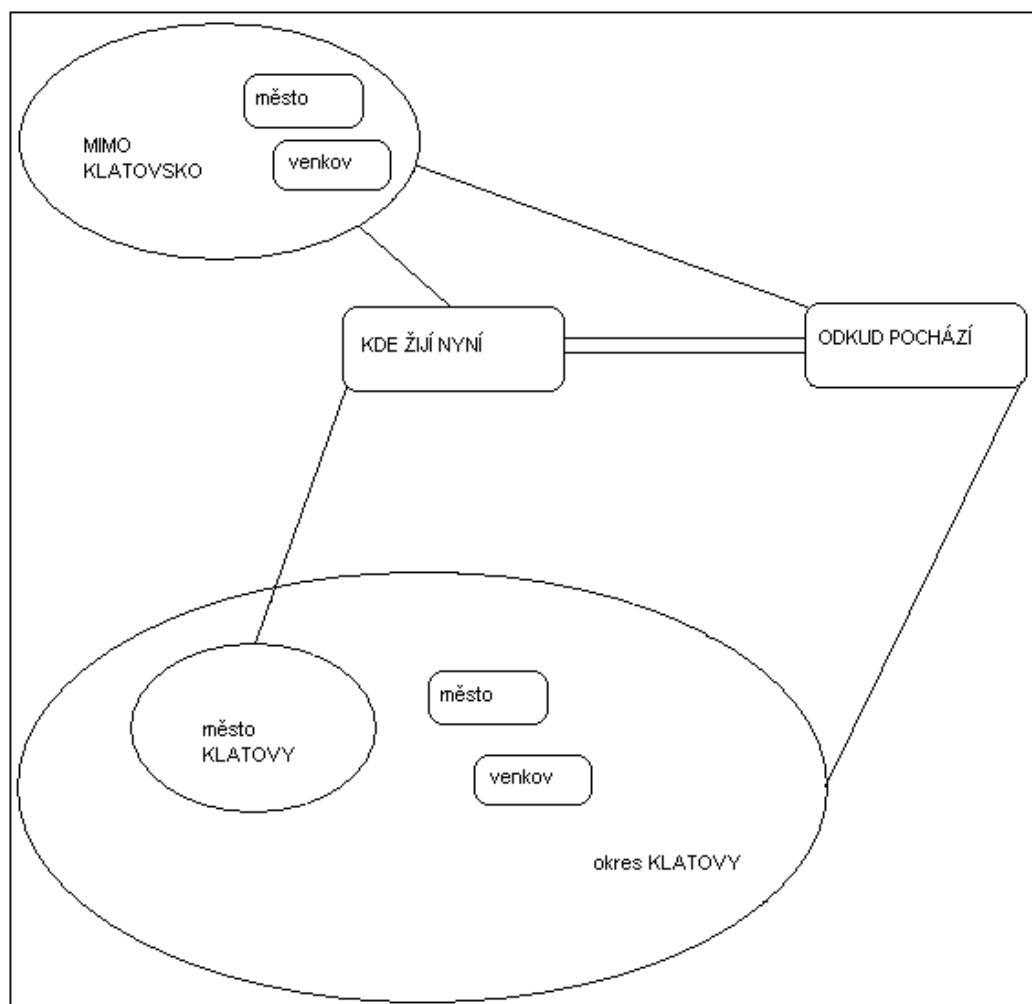
5.1.2 Způsob vyhodnocování odpovědí

Pro vyhodnocení výzkumného šetření bylo klíčové rozdělení získaných dotazníků do kategorií dle těchto kritérií:

1. Podle místa současného bydliště
 - a. Pocházející z Klatov (rodáci)
 - b. Žijící na Klatovsku ve smyslu okresu Klatovy
 - c. Žijící mimo Klatovsko (okres Klatovy)
2. Podle místa původu
 - a. Rodáci z Klatov
 - b. Pocházející z Klatovska (myšleno tím okres Klatovy)
 - c. Pocházející odjinud (mimo okres Klatovy)
3. V některých případech bylo nutno započítat i dobu, po kterou žijí v místě současného bydliště – to poskytlo odpověď na otázku, jak hluboce asi znají region.

Jak si můžeme všimnout v mapě převažující územní identifikace v obcích bydliště žáků venkovských škol (mapa 1 v příloze), představuje *Klatovsko* široký pojem sahající až za hranice ORP Klatovy. Navíc vzhledem k povaze odpovědí gymnaziálních studentů pocházejících z okolí města Sušice je patrné, že pro ně jsou Klatovy také centrem důležitějším než ostatní Sušice a Horažďovice, která jsou správními centry příslušných ORP.

Provázanost jednotlivých viz obrázek 4.

Obrázek 4: Schéma provázanosti jednotlivých skupin žáků – podle místa současného bydliště a místa původu

V první fázi tedy vzniklo rozdělení vyplněných dotazníků do celkových 11 kategorií (tabulka 8).

Tabulka 8: Rozdělení respondentů do skupin podle

Kde žijí nyní		Odkud pocházejí	Počet žáků v dané kategorii	Označení	
Žijící v Klatovech		Rodáci z Klatov²⁸ Žijí v Klatovech od narození	35	A ²⁹	
		Rodáci v regionu Klatovsko Pocházející z Klatovska z venkova	4	B	
		Pochází odjinud (v KT žijí větší část života)	2	C ³⁰	
Žijící na Klatovsku	ve městě	Rodáci v regionu Klatovsko Žijí zde od narození	17	D	
		Rodáci v regionu Klatovsko Pocházející z Klatovska – z venkova	2	E	
		Pochází odjinud (z města)	3	F	
	Na venkově	Rodáci v regionu Klatovsko Žijí zde od narození	14	G	
		Rodáci v regionu Klatovsko Pocházejí z Klatov	5	H	
		Rodáci v regionu Klatovsko Pocházejí z Klatovska – z města	1	I	
		Pochází odjinud	5	J	
	Nežijí na Klatovsku		V místě bydliště žijí od narození nebo větší část života	5	K

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat vlastního empirického výzkumu.

²⁹ Pro účely výzkumu platí kategorie „rodáci z Klatov“ pouze pro ty žáky, kteří se zde narodili a žijí zde celý život

³⁰ V kategorii C žijí studenti větší část života v Klatovech, přestože pochází z jiného města

Kategorie rodáci z Klatovska zahrnuje i 5 studentů, kteří se narodili přímo v Klatovech, ale nyní žijí na Klatovsku (ve městě či na venkově, skupina H). Jsou zařazeni do kategorie *rodáci z Klatovska* a to z důvodu jejich odlišení od studentů, kteří se narodili v Klatovech a doposud zde žijí – ti jsou označeni jako skupina A.

Vzhledem k různorodosti odpovědí na otevřené otázky a účelu výzkumu se ukázalo jako vhodné zařadit odpovědi hierarchicky nižší kategorie pod kategorii vyšší (např. odpověď Černá věž byla zařazena pod památky).

Pro vyhodnocení jednotlivých otázek se však kategorie často spojovaly tak, aby výsledky měly vypovídací hodnotu o zkoumaném jevu a jejich interpretace byla co nejsrozumitelnější. Např. u otázky 4 jsem se zaměřila na to, zda se liší názory rodáků z Klatov a ostatních. U některých otázek bylo nutno vytvořit více kategorií.

Nejčastěji byly porovnávány odpovědi respondentů zařazených do těchto skupin (tabulka 9 a tabulka 10):

Tabulka 9: Soustava skupin studentů – pro potřeby vyhodnocení výzkumu (A)

Skupina žáků podle místa bydliště	Počet žáků	[%]
Žijící v Klatovech A + B + C	41	44
Žijící na Klatovsku D + E + F + G + H + I + J	47	51
Žijící mimo Klatovsko K	5	5

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat vlastního empirického výzkumu.

I když je z tabulky viz výše patrný početní nepoměr skupin žáků, je potřeba od sebe odlišit žáky žijící na Klatovsku a mimo něj, neboť povaha odpovědí na různé otázky studentů žijících mimo Klatovsko byla skutečně odlišná.

Tabulka 10: Soustava skupin studentů – pro potřeby vyhodnocení výzkumu (B)

Skupina žáků podle místa, odkud pocházejí	Počet žáků	[%]
Rodáci z Klatov A	35	38
Rodáci z Klatovska B + D + E + G + H + I	43	46
Pocházející odjinud C + F + J + K	15	16

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat vlastního empirického výzkumu.

Kategorie *rodáci z Klatov* je braná samostatně, přestože je město Klatovy součástí okresu Klatovy, tedy i Klatovska. U rodáků z Klatov, stejně jako u žijících v Klatovech, se předpokládá, že znají město Klatovy lépe než ostatní, proto jsou kategorie dávány do opozice.

5.2 Výsledky výzkumu

Výzkumné šetření mělo odpovědět na povahu regionální identity studentů Gymnázia Jaroslava Vrchlického v Klatovech. Základním předpokladem pro vyvození závěrů bylo zjištění současného bydliště studentů (otázka 1) a jejich rozdělení podle toho, zda jsou rodáky z Klatov, regionu Klatovska (myšleno okres Klatovy), nebo pocházejí odjinud.

V otázce 2 „*Jste rodákem v regionu Klatovska*“ byly odpovědi navrženy tak, aby bylo zřejmé, jak vnímají studenti pojem „okolí Klatov“.

První možnost byla jednoznačná – ti, co pochází z Klatov, označili možnost „ANO, pocházím z Klatov“. Odpověď b – „ANO, pocházím z okolí Klatov“, prověřila, jak prostorově vnímají studenti pojem *okolí Klatov*. Z odpovědí vyplynulo, že všichni, kteří mají původ v nějaké obci okresu Klatovy, napsali název daného místa pod tuto odpověď, přestože se místo jejich bydliště nachází pod jiným ORP (Sušice nebo Horažovice). Poslední možnou variantou bylo označit odpověď c – NE, *pocházím odjinud*. Tu vybrali pouze studenti, kteří pochází odjinud než z okresu Klatovy. To potvrzuje výsledky výzkumu z bakalářské práce (Michálková 2012), že **Klatovsko – okolí Klatov** označuje prostor administrativně označený jako okres Klatovy, který sice jako správní jednotka nefunguje od roku 2003, ale v povědomí obyvatel stále přetrvává jeho prostorové vymezení. Důvody přistěhování do Klatov byly ve 2 případech ze 6 změna zaměstnání rodičů, v jednom případě rozvod rodičů, zbylí důvod neuvedli.

. Otázka 3 měla přinést vhled do představy o budoucím bydlení studentů gymnázia. I v této otázce studenti uváděli více odpovědí, často i nesourodých, kupříkladu uvedli, že by chtěli žít v Klatovech nebo v zahraničí. Někteří naopak nebyli konkrétní a uvedli pouze odpověď venkov. Z rodilých Klatovanů v Klatovech žijících uvažuje přibližně čtvrtina, že zde bude i nadále bydlet. Ve větším městě by chtěla žít polovina z této skupiny. Českou republiku preferují jako místo svého bydliště $\frac{3}{4}$ studentů pocházejících z Klatov a zde žijících. Studenti žijící na Klatovsku uváděli zhruba v jedné třetině případů místo (obec) v České republice, kde by chtěli žít. Do zahraničí by se chtělo přestěhovat necelých 30% studentů žijících nyní na Klatovsku ve městě (mezi místy bydliště byly uváděno Nýrsko, Janovice nad Úhlavou, Železná Ruda – více tabulka 22 a 23 v příloze), což je cca 3x větší počet než z řad studentů žijících na venkově v okrese Klatovy. Žijící mimo Klatovsko uvedli větší město (2 odpovědi), zahraničí se objevilo jednou. Pouze jeden student, rodák z Klatov, uvedl, že by chtěl žít na venkově.

Třetina studentů uvedla, že jako jednu z možných destinací pro budoucí bydlení vidí město Praha. Druhou nejčastěji uváděnou obcí v České republice je Plzeň. Z cizích zemí byla nejvíce uváděna Velká Británie spolu s USA, poté Španělsko a Nový Zéland – pro každou z nich se vyslovilo přibližně 5% všech studentů.

Motivace zůstat na stejném místě jsou různé, odvíjí se od hodnotového a názorového postoje rodiny, z nichž jedinec pochází a také od jeho vlastních preferencí. Na to má vliv mnoho faktorů, jedním z nich je například možnost pracovního uplatnění.

Gymnaziální studia více než pro přímou profesní dráhu připravují studenty ke studiu na vysoké škole. Protože je možnost pracovního uplatnění často klíčová pro výběr místa, kde bude jedinec žít, ptala jsem se v otázce 10, zda studenti uvažují o tom, že by pracovali v Klatovech (případně v okolí Klatov). Zajímavým zjištěním pro mě bylo, že 2/3 studentů neuvažují o tom, že by zde pracovali. Třetina studentů sice uvedla, že by chtěli pracovat, ovšem pouze 3 mají představu kde – dvě studentky odpověděly, že v nemocnici, jedna by chtěla pracovat v bazénu³¹.

Další otázka byla zaměřena na asociace v případě pojmů Klatovy a Klatovsko (k otázce 4). Odpovědi byly velmi různorodé povahy. Ptala jsem se, co pojmy Klatovy a Klatovsko pro studenty znamenají. S ohledem na aspekty³² územní identity a povahu odpovědí jsem se rozhodla rozdělit je do následujících kategorií (podrobněji tabulka 24 a 25 v příloze):

³¹ Příspěvková organizace technických služeb města Klatovy – krytý plavecký bazén

³² Sociálně-psychologický a geograficko-prostorový (Žigrai 2000, cit. In Hasprová 2006)

Tabulka 11: Kategorie odpovědí na otázku 4 AB Zdroj: Vlastní zpracování vlastního výzkumu

	Kategorie odpovědí	Příklady typů odpovědí v kategoriích
I	Prosté vymezení oblasti (územní) ³³	Klatovy: <ul style="list-style-type: none"> ➤ Město, kde žiji Klatovsko <ul style="list-style-type: none"> ➤ Region ➤ Blízké okolí
II	Vymezení oblasti s vyjádřením vlastního citového postoje	Klatovy <ul style="list-style-type: none"> ➤ Krásné město Klatovsko <ul style="list-style-type: none"> ➤ Krásná oblast ➤ Nádherná místa
III	Vymezení se zdůrazněním sociálního aspektu (ztotožnění území s jeho obyvateli)	Klatovy <ul style="list-style-type: none"> ➤ Přátelé ➤ Starosta Klatovsko <ul style="list-style-type: none"> ➤ Přátelé ➤ Blízcí lidé
IV	Zdůraznění vlastních zájmů a preferencí	Klatovy <ul style="list-style-type: none"> ➤ Kulturní město Klatovsko <ul style="list-style-type: none"> ➤ Příroda ➤ Šumava apod.
V	Vymezení ve vztahu k vlastní osobě	Klatovy <ul style="list-style-type: none"> ➤ Rodiště Klatovsko <ul style="list-style-type: none"> ➤ Rodný kraj

³³ Je potřeba podotknout, že studenti používali pro popis oblasti označené jako **Klatovsko** různé pojmy jiných měřítkových úrovní – někteří jej vnímají jako své *okolí*, jiní jako *krajinu kolem Klatov*, další je ztotožňují s *venkovskými oblastmi* v okolí města Klatovy

V otázce 4A a 4B měli tedy studenti vypsát, co pro ně pojmy Klatovy a Klatovsko znamenají. Celkově můžeme říci o pojmu **Klatovsko** říci, že v souvislosti s ním se nejvíce užívá neutrálních výrazů, jako *region*, *oblast* apod. Klatovsko ztotožňuje s obecně územně vymezitelnými pojmy (41 studentů z celkových 93 uvedlo neutrální popis) V případě města **Klatov** je tomu jinak, více než čtvrtina respondentů uvedla výrazy, které město spojují s vlastními zájmy (Klatovy jako *sportovní centrum*, *historické město* aj.). Pro rodáky z Klatov jsou synonymem pro město Klatovy především *místo narození / rodné město*, *domov*, dále *místo, kde žijí*. To byly nejčastější odpovědi. Spojují jej s přívlastky jako *krásné*, *historické*, *kulturní město*. Řada studentů chápe Klatovy jako místo, kde přichází do kontaktu s přáteli, se společnostmi, kam chodí do školy, kde mají rodinu. To odpovídá představě o místě jako o prostoru vznikajícím interakcí přírodních a společenských složek krajiny. Stejná skupina k pojmu **Klatovsko** vypsala nejvíce asociace jako *řada malých vesnic*, *region (nejlepší)*, *příroda*, *rodný kraj*, *okolí Klatov*. Pro více než 20% z řad studentů - rodilých Klatovanů žijících v Klatovech - neznámá pojem Klatovsko nic (to také uvedli jako odpověď). Pro rodáky z Klatovska znamená pojem Klatovy především *místo, kde žijí* a *kde jsou spokojení* – zde vidíme, že se pocitově slévá město Klatovy a region Klatovsko. Studenti žijící mimo okres Klatovy ztotožňují **Klatovy** především s *gymnáziem*, **Klatovsko** pak vidí a hodnotí region neutrálně a jako předchozí skupina rodáků z Klatovska jej ztotožňují s *městem Klatovy a okolím Klatov*.

Otázka 5A zkoumala, jak jsou studenti hrdí na svůj region. Tady jsem rozdělila odpovědi na rodáky z Klatov a Klatovska a na ostatní, kteří se na Klatovsku nenarodili. Z uvedených možností byla v obou kategoriích nejpočetněji vybrána odpověď *spíše ano*. V kategorii rodáků z Klatov a Klatovska uvedla necelá ¼, že jsou *určitě* hrdí na svůj region (odpověď A), 11 studentů odpovědělo, že *neví*, zda jsou na region hrdí. Ze studentů, kteří se nenarodili na Klatovsku, uvedla jedna pětina, že

neví, zda jsou na region pyšní, 11 studentů zvolilo odpověď *spíše ne* – stejná odpověď byla druhou nejpočetnější ve skupině studentů pocházejících odjinud.

Tabulka 12: Odpověď na otázku 5A: Jste hrdí na region Klatovska?

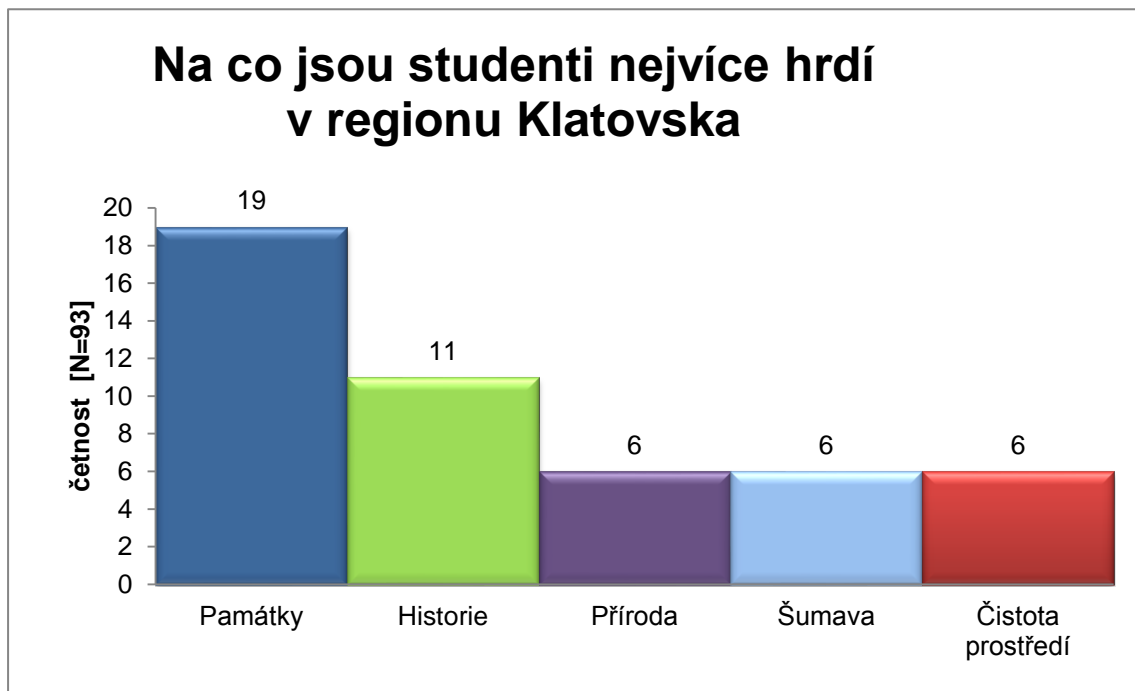
	Určitě ano	Spíše ano	Spíše ne	Určitě ne	Nevím
Rodáci z Klatov a Klatovska	18	38	11	-	11
Pocházející odjinud	1	6	4	1	3
Σ	19	44	15	1	14

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat vlastního empirického výzkumu.

Ve druhé části otázky týkající se hrdosti na region Klatovska jsem se ptala, na co konkrétně jsou studenti hrdí (otázka 5B). Studenti **žijící v Klatovech** nejčastěji uváděli *historii, památky, Šumavu³⁴ a kulturu*. Odpověď *nevím* uvedlo 7 studentů. Stejně odpovídali i studenti **žijící na Klatovsku** (mimo Klatov). Oni jsou nejvíce pyšní na *památky, čistotu prostředí*. **Žijící mimo Klatovsko** uvedli *přírodu, tradice a sport*. Následující tabulka uvádí celkově 5 nejčastějších odpovědí, na co jsou studenti hrdí (všechny kategorie viz tabulka 26 v příloze).

³⁴ Přestože patří prvek **Šumava** do přírodních krás regionu, je hodnocen samostatně, neboť je jistým symbolem okresu Klatovy, jako jeho nejvýraznější prvek.

Graf 1: Odpovědi na otázku 5B: Na co konkrétně jste hrdí v regionu Klatovska?

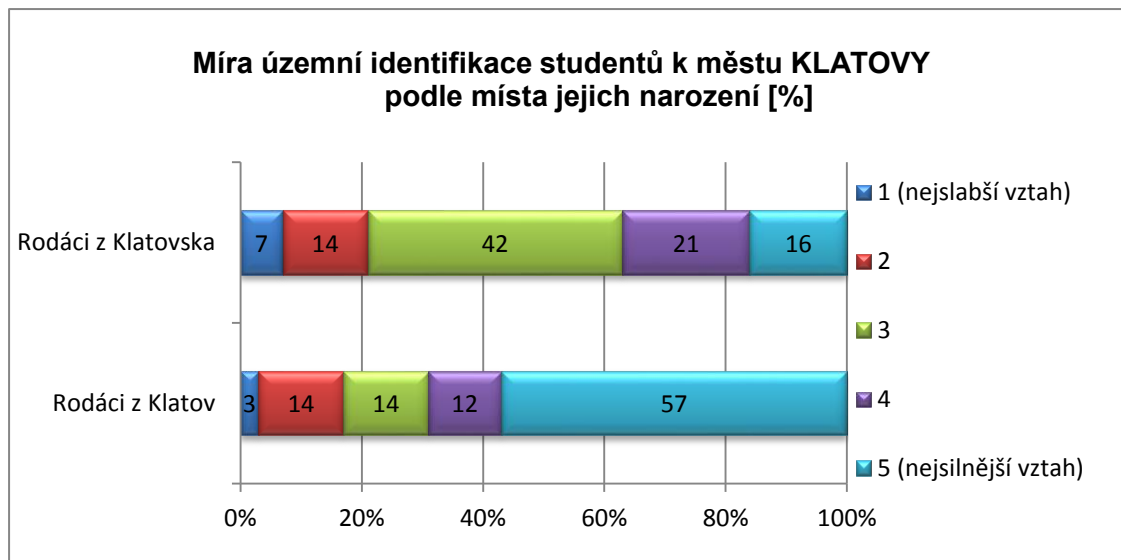

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat vlastního empirického výzkumu.

Otázka 6 měla zkoumat sílu vztahu k jednotlivým prostorovým úrovním různých měřítek, pro tento výzkum je označím jako dimenze³⁵. Číslo **1** označuje nejméně silný vztah, číslo **5** označuje vztah nejsilnější. Následující tabulka ukazuje četnost odpovědí pro označení síly vztahu (škála 1 - 5) a procentuální podíl, které dané četnosti tvoří. Největší rozdíly míry prostorové identifikace byly zaznamenány v měřítkové úrovni Klatovy, a to mezi dvěma skupinami studentů – rodáků z Klatov žijících v Klatovech (A) a rodáků z Klatovska (nezahrnuje A).

³⁵ Jak již bylo řečeno, terminologie regionální identity v případě jejích aspektů, dimenzí atp. je nejednotná, osobně užívám termínu **dimenze** dle jeho užití ve studii Řeháková, Vlachová 2004

Graf 2: Zhodnocení otázky 6: Míra územní identifikace

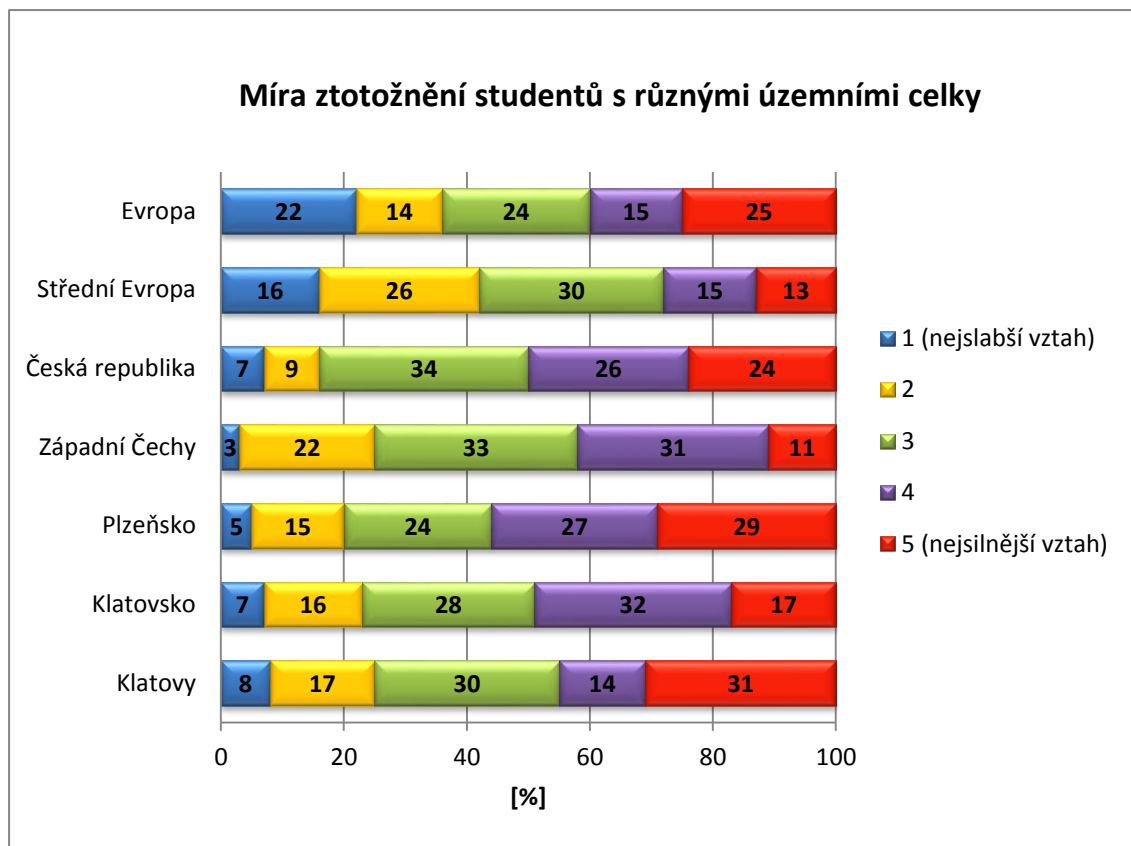

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat vlastního empirického výzkumu.

Z dalšího grafu týkajícího se tématiky pocitu regionální sounáležitosti je možné vyčíst, že nejsilnější identifikací je identifikace s městem Klatovy (31% zvolilo možnost nejsilnějšího vztahu). Na druhém místě je nejsilněji pociťován vztah k Plzeňsku. Co do četnosti odpovědí byl nejčastěji vybrána střední hodnota pocitu sounáležitosti s Českou republikou a dále s oblastí Západních Čech. Na třetím místě se umístilo z hlediska četností právě nejsilněji pociťované ztotožnění s městem Klatovy. Naopak nejmenší pocit sounáležitosti nacházíme v případě evropského kontinentu.

Graf 3 Zhodnocení otázky 6: Míra územní identifikace

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat vlastního empirického výzkumu.

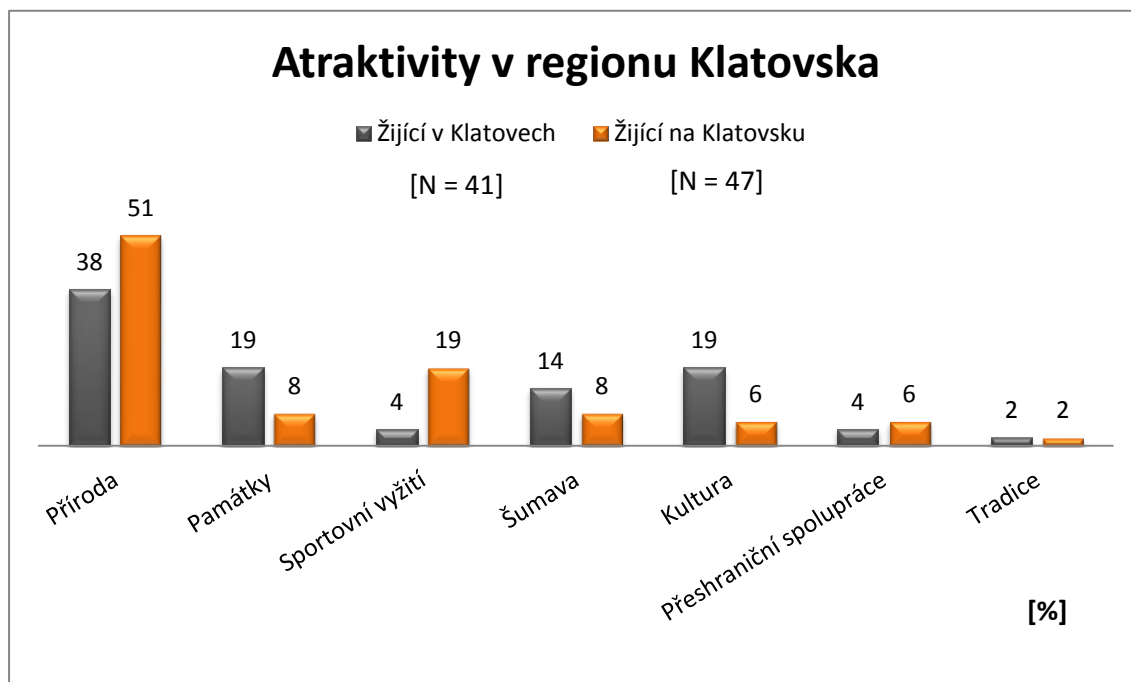

Otázka 7A řešila atraktivitu Klatovska z pohledu studentů. Jedná se o možnosti potenciálně využitelné pro rozvoj regionu, často bylo jmenováno to, co Klatovsko odlišuje od ostatních regionů. Může se zdát, že tato otázka splývá s otázkou, na co jsou respondenti pyšní v regionu Klatovska (otázka 5). Otázka o atraktivitách byla účelově položena tak, aby bylo zřejmé, že mají studenti jmenovat to, co je například turistickými lákadly regionu, či to, na čem by bylo možno postavit perspektivní růst regionu. Zkrátka – zda jsou studenti schopni definovat, co sami považují za atraktivní pro ostatní, kteří v regionu nežijí.

Nejvíce z hlediska četnosti byla uváděna odpověď *příroda*, dále *památky* a *sportovní vyžití*. Za zmínku stojí fakt, že 3 z celkových 5 studentů, kteří žijí mimo Klatovsko a z Klatovska nepocházejí, na tuto

otázku neodpovědělo. Odpověď *Šumava*³⁶ byla stejně jako v otázce 5 ponechána jako samostatná kategorie.

Graf 4: Nejčastější odpovědi na otázku 7A: Co shledáváte atraktivním na Klatovsku?

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat vlastního empirického výzkumu.

Otázka 7B se naopak zaměřila na problémy, které z pohledu studentů brání v rozvoji regionu. Domnívám se, že výsledky jsou velmi cenné, neboť názory studentů často reflektují postoje nejen jich samotných, ale také jejich rodin. Nejčastěji uváděné ilustruje tabulka 13 (celá tabulka 29 v příloze).

³⁶ Šumava je v okrese Klatovy největším turistickým lákadlem (ČSÚ 2013)

Tabulka 13: Odpovědi na otázku 8: Podle Vás je postavení města Klatov a jeho okolí v rámci Plzeňského kraje

Četnost odpovědí	Žijící v Klatovech	Žijící na Klatovsku	Žijící mimo Klatovsko	Σ
n	A + B + C N = 41	D + E + F + G + H + I + J N = 47	K N = 5	N = 93
Nepřízpůsobiví občané	9	15	1	25
Nezaměstnanost	9	14	1	24
Špatná finanční politika	8	7	1	16

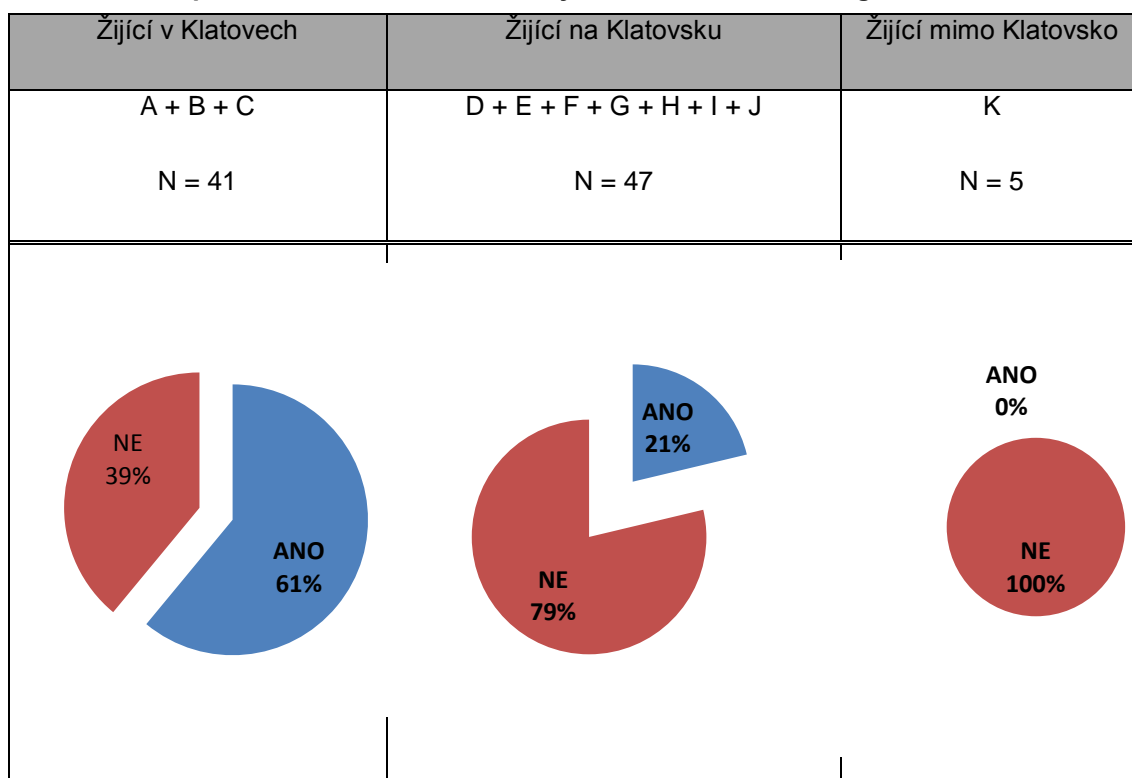
Zdroj: Vlastní zpracování dle dat vlastního empirického výzkumu.

S otázkou o problémech regionu souvisí otázka 8 – jak chápou studenti postavení města Klatov v rámci Plzeňského kraje. Město Klatovy je druhým nejpočetnějším městem Plzeňského kraje (ČSÚ 2013a). Výsledek dotazníkového šetření, provedeného v rámci bakalářské práce (Michálková 2012) mezi žáky venkovských škol, přispěl k domněnce, že město Klatovy je výrazným regionálním centrem. Téměř 80% všech studentů vybralo možnost, že je město Klatovy *významným* centrem. Jako *velmi významné* centrum v rámci Plzeňského kraje jej chápe pouze 8 studentů z celkových 93, slovním spojením *není ničím výjimečné*, jej hodnotí celkem 11 studentů (podrobněji tabulka 30 v příloze).

Cílem otázka 9B bylo zjistit, zda by studenti uvítali zařazení učiva o místním regionu. Následující tabulka a grafy uvádí, že 61% procent studentů žijících v Klatovech by tuto tematiku uvítalo. Zato ve skupině studentů, kteří žijí na Klatovsku mimo města Klatovy, se pouhá 1/5 vyjádřila ve prospěch zavedení tématu do výuky. Ti, kteří žijí mimo okres

Klatovy, nepovažují učivo o Klatovsku za podnětné. Studenti by očekávali především užitečné *informace* o regionu (tabulka 32 v příloze).

Tabulka 14: Odpovědi na otázku 9: Ocenili byste učivo o místním regionu Klatovska?

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat vlastního empirického výzkumu.

Otázka 10, jak bylo nastíněno, chtěla zodpovědět, zda uvažují studenti gymnázia o tom, že by pracovali v Klatovech. Zhruba 20% studentů žijících na Klatovsku mimo město Klatovy uvedlo, že by chtěli pracovat v Klatovech. Z řad studentů žijících v Klatovech uvažuje o pracovním uplatnění v tomto městě více než 60%. Celkově však necelé dvě třetiny všech studentů nepřemýšlí o tom, že by ve městě po ukončení studií pracovali. Ostatně má tento fakt spojitost s míněním mezi studenty, že jedním z velkých problémů Klatovska je nedostatek pracovních příležitostí a nezaměstnanost (viz otázka 7B)

Graf 5: Odpovědi na otázku 10: Přemýšlíte o tom, že byste pracovali v Klatovech?

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat vlastního empirického výzkumu.

Tabulka 15: Odpovědi na otázku 10: Přemýšlíte o tom, že byste v budoucnu pracovali v Klatovech?

Odpovědi	Žijící v Klatovech		Žijící na Klatovsku		Žijící mimo Klatovsko		Σ	
	A + B + C N = 41		D + E + F + G + H + I + J N = 47		K N = 5		N = 93	
	n	[%]	n	[%]	n	[%]	n	[%]
ANO	25	61	10	21	-	-	35	38
NE	16	39	37	79	5	100	58	62

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat vlastního empirického výzkumu

Otázky 11 a 12 se týkaly pořádaných společenských a kulturních akcí a účasti studentů na nich.

Otázka 11 se tázala, jaké kulturní akce³⁷ studenti gymnázia navštěvují. Studenti žijící na Klatovsku uváděli nejvíce v Klatovech *plesy* pořádané v Městském kulturním středisku Klatovy. Druhou nejčastější možností byla *návštěva divadla*, ať už koncerty či divadelní představení. Pravdou je, že přibližně dvakrát za rok navštíví gymnaziální studenti divadelní představení v rámci školní výuky. Otázka však zkoumala, jak se ve svém volném čase účastní kulturních akcí. Po divadle jsou často navštěvovány *koncerty*, ty se pořádají na náměstí, v divadle i jinde. Tabulka ukazuje nejvíce navštěvované kulturní akce, kompletní přehled odpovědí viz tabulka 34 v příloze.

Tabulka 16: Nejčastější odpovědi na otázku 11: Navštěvujete v svém volném čase kulturní akce pořádané v Klatovech? Pokud ano, uveďte jaké.

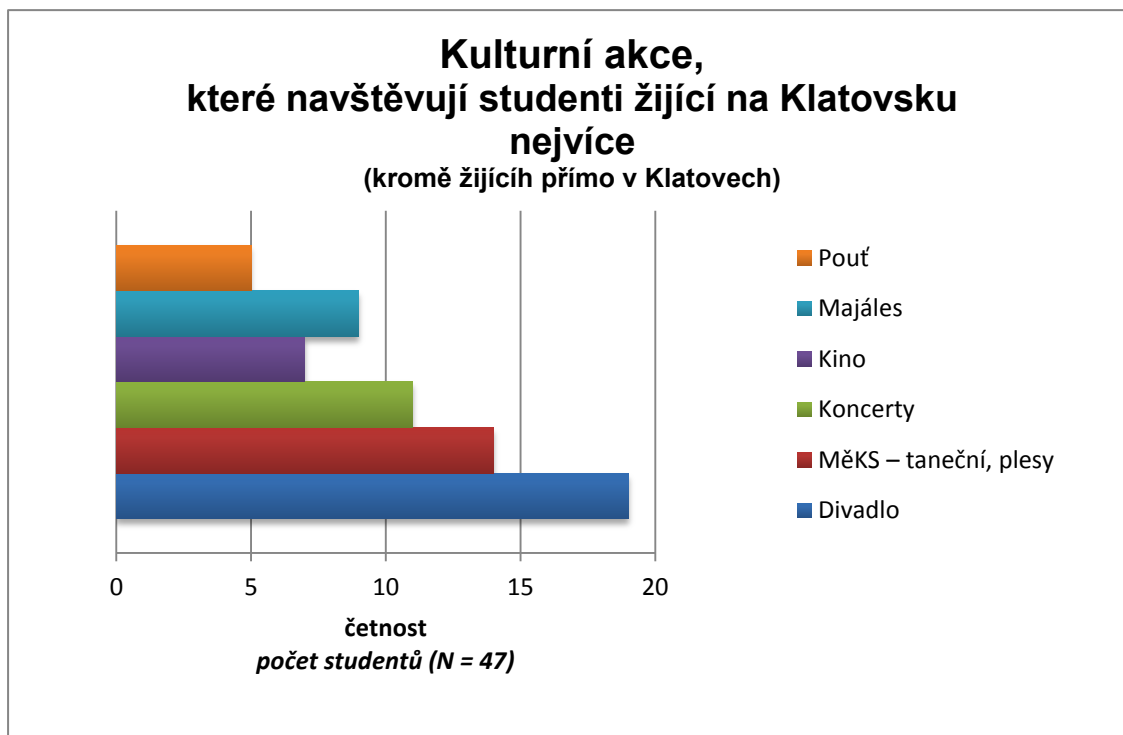
	Žijící v Klatovech	Žijící na Klatovsku	Žijící mimo Klatovsko	Σ
Četnost odpovědí n	A + B + C N = 41	D + E + F + G + H + I + J N = 47	K N = 5	N = 93
MěKS – taneční, plesy	18	14	3	35
Divadlo	11	19	-	30
Koncerty	11	11	2	24
Kino	15	7	1	23
Majáles	5	9	1	15
Pouť	9	5	-	14

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat vlastního empirického výzkumu

Graf 6 ukazuje, které akce navštěvují studenti, kteří žijí na Klatovsku mimo Klatovy, nejvíce. Do srovnání nejsou zahrnuti studenti, jejichž bydliště je mimo území Klatovska (okresu Klatovy).

³⁷ Zde je hodnocen typ kulturní akce, nikoliv místo, kde se akce koná

Graf 6: Typy odpovědí na otázku 11B: Kulturní akce, které studenti navštěvují

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat vlastního empirického výzkumu

I odpovědi studentů na otázku 12 zahrnují poměrně velmi široké spektrum akcí. Otázka byla zaměřena na znalost akcí, jejichž je Město Klatovy organizátorem nebo se na nich podílí. V řadě případů zmiňují studenti akce, které bychom přesněji označili spíše jako akce „sportovní“ než akce „společenské“. Zajímavým, avšak nepřekvapujícím poznatkem je nejčetnější zařazení klatovského *majálesu*, který přes poměrně krátkou tradici získal mezi studenty značnou popularitu. Hlavním organizátorem festivalu je Studentské kulturní sdružení a letos koncem května proběhne jeho 5. ročník. Festival zaštil starosta města Mgr. Rudolf Salvetr, město zároveň poskytlo finanční podporu (Město Klatovy [online]).

Město Klatovy figuruje také jako hlavní organizátor některých koncertů, oslav nového roku, zahájení turistické sezóny, svatováclavských oslav, plesu města, AVON pochodu či dobročinného bazaru, který tradičně probíhá před Vánoci. Na všech ostatních akcích uvedených v dotazníku se město částečně podílí finančně nebo organizačně, jako je tomu např. v případě Mezinárodního folklorního

festivalu (hlavní organizátor TJ. Sokol Klatovy), Týdne španělské kultury (hlavní organizátor Centrum španělské kultury) nebo tradiční výstavy klatovských karafiátů (hlavní organizátor SZO ČZS Klatovský karafiát). Řadu akcí organizuje Městské kulturní středisko Klatovy jako organizace zřizovaná městem – jako příklad uvádím Velikonoční trhy s doprovodným programem na klatovském náměstí, koncerty v kulturním domě Družba či Slavnosti hudby a piva (Město Klatovy [online]).

Ze společenských akcí studenti nejvíce uvedli *majáles* a *plesy* pořádané Městským kulturním střediskem Klatovy.

Tabulka 17: Nejčastější odpovědi na otázku: Znáte nějaké společenské akce, na nichž se město Klatovy aktivně podílí?

Četnost odpovědí n	Žijící v Klatovech	Žijící na Klatovsku	Žijící mimo Klatovsko	Σ
	A + B + C N = 41	D + E + F + G + H + I + J N = 47	K N = 5	N = 93
Majáles	8	8	-	16
Taneční, plesy	7	5	3	15
Slavnosti hudby a piva	2	3	1	6
Klatovská pouť	2	3	-	5
Rallye Šumava	1	1	1	3
Oslavy nového roku*)	3	-	-	3
Author Král Šumavy	1	2	-	3
Bez odpovědi	5	5	1	11

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat vlastního empirického výzkumu

V otázce 13 jsem se zaměřila na to, zda si studenti pamatují z hodin dějepisu, kdy bylo město Klatovy povýšeno na královské. Vzhledem k tomu, že se o tom v daném předmětu opravdu diskutuje, se

domnívám, že by to lidé, kteří v Klatovech žijí, měli vědět. Podle oficiálních stránek města Klatovy byla osada nacházející se na území dnešních Klatov povýšena na královské město Přemyslem Otakarem II. kolem roku 1260. Tento rok se uvádí v mnoha dalších zdrojích, bere se jako milník v historickém vývoji Klatov. A skutečně, rok 1260 se objevil jako nejčastější odpověď, téměř 40% studentů jej uvedlo. Téměř všichni rodáci z Klatov žijící v Klatovech s výjimkou dvou z nich uvedli buď tento rok a nebo kolem tohoto roku (1256, 1262 apod.) (Město Klatovy [online].) Studenti žijící v Klatovech, kteří ale pochází odjinud, neopověděli, stejně jako několik studentů žijících na Klatovsku a pocházejících odjinud než z Klatovska. Součástí otázky bylo uvést, podle čeho jsou Klatovy pojmenovány. Několik studentů uvedlo, že to byl právě Přemysl Otakar II, kdo založil Klatovy. Původ názvu však ale neuvedli. Existují tři teorie o původu názvu města Klatovy. První z nich hovoří o dívce Klatovce, druhá o studánce Klatovce a třetí odvozuje název od faktu, že se zde kdysi klátilo dřevo, takže jméno Klatovy vzniklo od „klátů“. Název podle studánky uvedlo 10 studentů, na dívku Klatovku si vzpomnělo 37 studentů, na kláty 43. Bez odpovědi zůstalo v této otázce 9 dotazníků.

Dalším, co bylo zkoumáno v dotazníkovém šetření, byla otázka na příhraniční spolupráci (otázka 15, čím bylo myšleno samotné město Klatovy, ale i například partnerství škol apod). Na tuto otázku neodpovědělo 15% žáků. Nejvíce žáků si vzpomnělo na partnerství klatovského gymnázia v Německu – to uvedlo celkem 17 studentů, kteří ovšem neuvedli název konkrétní školy (místa, kde se nachází). Konkrétně se jedná o gymnázium ve Viechtachu a v Regensburgu. První zmíněné napsalo 10 studentů, 2 si vzpomněli na gymnázium v Regensburgu. Další, početně ale méně zastoupenou odpovědí, byla základní umělecká škola v Chamu, která je partnerskou školou k Základní umělecké škole Klatovy – tuto možnost napsalo 5 studentů. Gymnázium spolupracuje ještě také s Gymnáziem Lud'ka Piky v Plzni, tato možnost ale byla uvedena pouze jednou. Pak také existují mnohá další partnerství, která

ale byla ojediněle jmenována, např. Základní škola Tolstého Klatovy spolupracuje se základní školou v německém Regenu. Město Klatovy a spolu s ním město Sušice pořádají Dny španělské kultury. Dalšími jmenovanými městy byly Poligny, Polevskoj a Pasov.

Pro studenty je velmi důležité znát možnosti svého budoucího profesního upěnění – proto je potřeba mít přehled o místním trhu práce. V otázce č. 16 měli studenti projevít znalost místních možností zaměstnání tím, že měli vypsát alespoň 3 firmy, které sídlí v Klatovech nebo v okolí Klatov a zaměstnávají více lidí. Nejčastěji si vzpomněli na Mlékárny, a.s., dále Rodenstock - 53 a 52 odpovědí z celkových 93. Další často zmiňovanými podniky byl Drůběžářský závod Klatovy a PECU – Pekárny cukrárny Klatovy. Pouze 2 studenti neodpověděli na položenou otázku vůbec, 4 napsali pouze jeden podnik a další 3 uvedli pouze dvě firmy.

Z hlediska hospodářství patří k nejvýznamnějším podnikům ORP Klatovy Klatovská nemocnice, a.s., Rodenstock ČR s.r.o s výrobou brýlových čoček, Key Plastics Janovice s.r.o., Holz Schiller s.r.o. vyrábějící dřevěné polotovary, dále Pekárny a cukrárny Klatovy – největší producent pekařských výrobků v Plzeňském kraji, Drůběžářský závod Klatovy a.s. – druhý největší zpracovatel kuřecího masa v ČR. Nakonec jmenujme společnost Okula Nýrsko a.s. (ČSÚ 2013b).

Posledním úkolem bylo rozpoznat z obrázku erb (znak) města Klatov. Studenti mohli navíc ještě přimalovat nebo připsat nějaký jiný znak, který s regionem Klatovska souvisí. Rodáci z Klatov na tom byli s poznáváním erbu nejlépe, pouze 9 z celkových 35 studentů jej nepoznalo. U respondentů žijících v Klatovech (mimo rodáků z Klatov) a kategorii žijících na Klatovsku byly výsledky stejné – znak rozpoznala zhruba polovina s nich. V případě studentů žijících mimo Klatovsko napsal správnou odpověď pouze 1 student z 5.

Dále 4 studenti z řad rodáků z Klatov namalovali vlajku města, 3 si vzpomněli na Klatovský karafiát, 1 student na Národní park a Chráněnou krajinnou oblast Šumava a další neopomněl připomenout znak gymnázia. Klatovský karafiát ještě ve dvou případech namalovali 2 studenti žijící v Klatovech, a jeden z nich také k tomu znak gymnázia. Za poněkud zvláštní považují fakt, že pouze v jednom případě

Tabulka 18: Kolik studentů poznalo znak Klatov (otázka 17 v dotaníku)

	Rodáci z Klatov	Žijící v Klatovech (kromě rodáků)	Žijící na Klatovsku	Žijící jinde než na Klatovsku
	A	B + C	D + E + F + G + H + I + J	K
	N = 35	N = 6	N = 47	N = 5
Erb / znak Klatov	26	3	31	4
Bez odpovědi	9	3	15	1

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat vlastního empirického výzkumu

6 NÁVRH UČEBNÍHO CELKU

6.1 Projektová výuka – teoretický rámec

Projektová výuka je v současném školství čím dál více využívanou možností, jak seznámit studenty a duálními problémy ve společnosti. Nedocenitelným faktem je přímá účast studenta při nabývání vědomostí a dovedností, aniž by byl odkázán pouze na zprostředkovávání informací vyučujícím. Chceme-li výukovým přístupem podpořit proces, jakým je formování regionální identity studentů, představuje projektové vyučování začleňující přímo samotné studenty do procesu výuky nenahraditelnou součástí této výchovně-vzdělávací strategie.

Projektové vyučování je jednou z komplexních výukových metod (Maňák, Švec 2003), M. Kubínová používá termín *vzdělávací strategie* (In Dvořáková, Kašová, Tomková 2009). Projektově orientovaná výuka spojuje nejrůznější metody klasické a aktivizující (Maňák, Švec 2003). Z klasických jmenujme například metody slovní - výklad, přednášku, mezi aktivizující řadíme metody diskusní, didaktické hry apod. Do projektové výuky lze zařadit i metodu „plakátové výuky“ (uvádí portál Projektová výuka).

Plánování projektu zahrnuje 4 zásadní fáze. První fází je fáze **motivace**. Vnitřní motivace žáka je také nejdůležitějším momentem při samotné realizaci projektu. Žák si sám stanoví svůj úkol, vybírá po konzultaci s vyučujícím zdroje informací, hledá vlastní způsoby zpracování úkolu, sám si plánuje čas (Dvořáková, Kašová, Tomková 2009). V další fázi probíhá samotná **realizace** projektu. Následně studenti pracují na vytvoření **produktu** / produktů projektu. Velmi důležitou částí je **reflexe** – individuální i skupinová – neboli zhodnocení práce své i práce celého týmu (Dvořáková, Kašová, Tomková 2009).

Projektové vyučování má následující výhody (Dvořáková, Kašová, Tomková 2009):

Příklady výhod projektového vyučování:

1. Důraz na aktivitu žáka
2. Možno vyzkoušet i netradiční organizační formy (mimo klasické výukové prostředí) a výukové metody
3. Nutnost kooperace a řešení problémů ve skupinách
4. Rozvíjí klíčové kompetence, definované dle RVP G

Příklady nevýhod projektového vyučování:

1. Náročnost na organizaci
2. Náročnost na přípravu vyučujícího
3. Časová náročnost výuky

Ještě je třeba zmínit rozdíl mezi tematicky orientovaným vyučováním a projektovou výukou. Tematicky orientované učení sice často integruje obdobně jako projektová výuka, pracuje také s ústředním tématem. Podstatným rozdílem je fakt, že v projektově orientovaném vyučováním student sám přebírá plnou zodpovědnost za výsledek své práce, sám si plánuje časové rozvržení, aktivně pracuje s podklady, využívá vnitřní motivace, sám přichází s řešením či výsledkem práce (Dvořáková, Kašová, Tomková 2009).

Učební celek je koncipován jako projektová výuka, skládající se z několika částí. Zahrnuje exkurze, expertní rozhovor, kabinetní výzkum. Vzhledem k časové náročnosti nebyl dosud prakticky realizován.

Předkládaný učební celek má několik zdrojů dat a námětů i teoretických výnosek, které byly při tvorbě zohledněny.

Prvním východiskem se stal rozbor literatury k tématu regionální identity. Důležité jsou pro nás především její dimenze a aspekty – v učení o místním regionu je podstatné, aby studenti pochopili, že prostor je

výsledkem interakce přírodních a společenských složek, tyto složky dokázali od sebe odlišit a popsat jejich vývoj.

Další nutnou součástí bylo zjistit, zda RVP pro gymnázia počítá s výukou zaměřenou na místní region a dále jak je tato problematika uchopena v ŠVP gymnázia v Klatovech. Přestože oba rámcové programy počítají s uvedením této tematiky do hodin zeměpisu (a lze ji napojit i na jiné předměty a průřezová témata), bylo mi na klatovském gymnáziu sděleno, že prakticky není ve vyučovacích hodinách na tuto výuku kladen důraz. Ovšem učebnice, podle které se zeměpis vyučuje – Geografie IV – Česká republika – rozpracovává námět místního regionu poměrně široce.

Teoretický rámec projektové výuky byl vypracován podle odborné literatury (Dvořáková, Kašová, Tomková 2009, Maňák, Švec 2003).

Inspirací pro samotnou tvorbu projektu i její zasazení do vzdělávacích oborů, rozbor klíčových kompetencí apod. poskytla publikace Parkan (2008). Rovněž publikace Dvořáková, Kašová, Tomková (2009) obsahuje příklady projektů. Příklady projektové výuky jsou volně dostupné například na stránkách MŠMT³⁸, ale i další servery propagují projekty postavené na myšlence místně zakotveného učení, jmenujme za všechny stránku Škola pro život, která uvádí příklad besedy o přínosu místně zakotveného učení pro školu a obec. Na besedě, nesoucí název „Obec v učení, učení v obci“ pořádané nadací Partnerství a Střediskem ekologické výchovy Sever ve spolupráci s Americkým velvyslanectvím v Praze, bylo představeno několik projektů, spadajících po tematiku místního učení. Náhledy provedených projektů poskytuje i portál Projektovavyuka.cz [online]

³⁸ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

Název projektu: **Poznej svůj region**

Škola: Gymnázium Jaroslava Vrchlického, Klatovy

Hodinová dotace: 3 dny (3x6 vyučovacích jednotek)

možné rozšíření o 1 den

Ročník: 1. – 3. čtyřletého gymnázia (5. – 7. víceletého gymnázia)

Základní organizace: projektová výuka - školní projekt

Cíle projektu:

- Studenti na základě studia různých podkladů a rozhovorů zjistí, jaké problémy brání rozvoji jejich regionu a jak je přístupováno ve veřejné sféře k jejich řešení
- Probudit ve studentech zájem o vlastní region (ve veřejné diskusi, při volbách do zastupitelstev, při sledování novin a televize)
- Student si udělá jasnou představu o možném profesním uplatnění v tomto regionu, znalost této skutečnosti je důležitá pro výběr vysokoškolského oboru a profesní zaměření

Konkrétními výzkumnými cíli v rámci projektu jsou:

- Pochopení historických a ekonomických souvislostí při hodnocení současného stavu, jejich stručná charakteristika a slovní konkretizace dílčího problému (do věty, části věty - forma nadpisu, pro výstup - výstavka)
- Analýza trhu práce a pracovních příležitostí (po roce 1989 do současnosti)

- Zhodnocení historického a demografického vývoje regionu (především 20. století, hlavní zlomy v demografickém vývoji, jejich příčiny a důsledky)

Vzdělávací oblasti a průřezová témata:

(kterých se navrhovaný projekt týká dle RVP G 2007)

Vzdělávací oblasti:

A. Člověk a společnost

Občanský a společenskovední základ

- Student v rámci projektu nahlédne do sféry sociálních problémů regionu - nezaměstnanost (vzdělávací obsah Člověk ve společnosti)
- Student se seznámí s volebním systémem do místního

zastupitelstva a chodem v něm (vzdělávací obsah Občan ve státě)

Dějepis

- Pochopení historických souvislostí ve vývoji regionu

Geografie

- Komplexní historicko-geografický vhled do vývoje regionu (vývoj území – státní hranice, různé přístupy v chápání pojmy „Klatovsko“ apod.)

B. Člověk a svět práce

- Student se projektem učí zhodnotit své pracovní schopnosti a možnosti na místním trhu práce (vzdělávací obsah Trh práce a profesní volba)

Průřezová témata:

- jaké konkrétní znalosti a dovednosti budou v rámci projektu rozvíjeny:

A. Osobnostní a sociální výchova

- Zaměření se především na schopnost komunikovat, dále umět ocenit své kvality, uvědomit si vlastní identitu, plánovat osobní rozvoj aj., v oblasti Spolupráce a soutěže – jak se mohu podílet na všeobecném dobru (řešení místních problémů)

B. Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

- Znalost kulturních hodnot ve svém okolí, politické přístupy a postupy v rozhodování na místní úrovni

C. Mediální výchova

- Práce ve školním časopisu, příprava psaných materiálů, tvorba fotografií, tvorba výstupu – výstavy (koláž – využití dostupných technologií), tvorba prezentace (PPT)

Mezipředmětové vztahy: (napojení na další předměty)

1. Český jazyk
2. Výtvarná výchova
3. Informatika – zpracování tabulek a grafů, popř. vyhledávání míst v Google Earth
4. Matematika - statistika

Organizační formy:

- ❖ Samostatná práce
- ❖ Skupinová práce
- ❖ Frontální výuka

Klíčové kompetence

(způsob jejich rozvíjení v rámci projektu rozvíjeny viz RVP G 2007)

STUDENT:

- i. Kompetence k učení*
 - vyhledává a třídí informace
 - má časový limit pro vypracování svého úkolu – nutnost rozvrhnout si vhodně čas
 - při společné diskusi uslyší hodnocení své práce od ostatních spolužáků
 - sám provádí průběžně reflexi svých postupů
- ii. Kompetence k řešení problémů*
 - snaží se objasnit podstatu vyhledaného problému
 - zvažuje různé možnosti při hledání příčin
 - kriticky zhodnotí závěry, ke kterým dospěl
- iii. Kompetence komunikativní*
 - je schopen se domlouvat s nejen s ostatními členy skupiny, ale v rámci celku
 - prezentuje své výsledky/náměty/nápady před ostatními, které zároveň obhajuje
 - sám přispívá do diskuse svými připomínkami, asertivně hodnotí pokrok spolužáků
- iv. Kompetence sociální a personální*
 - aktivně spolupracuje s ostatními
 - vytváří si vlastní úsudek na základě získaných informací, přičemž zohledňuje názory ostatních
- v. Kompetence občanská*
 - rozšiřuje si znalosti o svém regionu, přičemž přistupuje tolerantně k názorům ostatních lidí
 - seznamuje se svými právy a povinnostmi (a také možnostmi) v rámci regionu
- vi. Kompetence k podnikavosti*
 - kriticky vyhodnocuje možnosti profesního uplatnění v regionu
 - rozezná vlastní potenciál pro profesní zaměření

Výukové metody:

- a) Diskuse
- b) Skupinová práce (kooperativní výuka)
- c) Samostatná práce
- d) Plakátová výuka³⁹ (viz výukové metody na Projektovavyuka.cz [online])

Aktivity:

- 1) Úvodní diskuse (rozdělení do skupin + rozdělení úkolů)
- 2) Návštěva Vlastivědného muzea Dr. Hostaše v Klatovech
- 3) Rozhovor se starostou Klatov
- 4) Skupinová beseda s pracovníci Úřadu práce Klatovy
- 5) Zpracování statistických a jiných dat v počítačové učebně
- 6) Tvorba výstavky⁴⁰ (koláž, plakáty,...)
- 7) Tvorba článku do gymnaziálního časopisu MAGYK⁴¹

Pomůcky:

- I. Počítačová učebna⁴² – internet (GoogleEarth, MS Office), tiskárna
- II. Učebna výtvarné výchovy - velkoformátové papíry (pro případnou koláž), další výtvarnické pomůcky (nůžky, lepidla, fixy, ...)
- III. Fotoaparáty (vlastní)

³⁹ Výstavka může mít charakter několika informačních plakátů

⁴⁰ Ve škole jsou k dispozici velké stojany určené k účelům výstavek, dají se přesouvat po celé budově gymnázia

⁴¹ MAGYK. MAgazín GYmnázia Klatovy. Studentský měsíčník

⁴² Výhodou je, že jsou v době maturit k dispozici dvě počítačové učebny, nacházející se vedle sebe, sousedící s jednou velkou učebnou, kde je možné provést úvodní diskusi. Všechny tři učebny se nacházejí ve 3. patře nové budovy gymnázia (kde mj. najdeme laboratoře chemie a biologie), která je od hlavní budovy oddělena chodbou a navíc má vlastní chod, což je velmi výhodné – projektové vyučování by vůbec nenarušilo probíhající maturity

Výstupy:

1. Výstavka – vypsání nejdůležitějších poznatků (řazeno podle oblastí – historie + demografie, trh práce, samostatná tabule – současné problémy regionu – co nyní řeší zastupitelstvo – vyjádření starosty)
2. Článek v gymnaziálním periodiku MAGYK
3. Dalším výstupem může být souhrnná prezentace pro ostatní studenty gymnázia (zařazená kupříkladu na konec školního roku)

Hodnocení:⁴³

Hodnocení bude probíhat při závěrečné diskusi jako reflexe v rámci skupin i sebereflexe každého člena skupiny. Vzhledem k náročnosti projektu a vhodnost jeho zařazení na konec školního roku není

⁴³ Pokud by se ve jakékoli skupině vyskytoval student se speciálními vzdělávacími potřebami, bude stupnice jeho hodnocení odpovídat jeho možnostem a schopnostem – výchozím bodem bude druh a stupeň znevýhodnění (mimořádně nadaný student nebo student s vysokým IQ trpícím ADHD bude zaměstnán více, například tvorbou složitějších tabulek, grafů, stylisticky lépe vypracovým textem apod. – činnost navíc nebude hodnocena známkou, aby tento fakt neznevýhodňoval ostatní studenty, ale bude veřejně slovně hodnocen)

Organizace projektu

Projekt proběhne projekt následujícím způsobem. Organizace se bude řídit jednak podle ročníku, který studenti jednotlivých tříd studují a dále podle jednotlivých úkolů, každé skupině v ročníku bude přidělen konkrétní úkol. Každá třída dostane za úkol zpracovat jedno větší téma, kterému se bude věnovat a ke kterému bude pořizovat data a informace z terénu. Na základě získaných dat (z muzea, vyjádření starosty, rozhovor s pracovnící ÚP) žáci provedou analýzu (historického vývoje regionu, trhu práce, současných problémů) a vhodnou formou zpracují dvojím způsobem – jako výstavku na klatovském gymnáziu a jako články do gymnaziálního magazínu MAGYK, který je od loňského roku dostupný také na webových stránkách školy.⁴⁴ Studenti dostanou do skupiny jasně definovaný úkol, na kterém budou společně pracovat (viz organizace), po jeho zpracování bude následovat diskuse s ostatními skupinami – výsledkem bude zasazení jednotlivých zjištěných informací do většího, logicky uspořádaného celku. Studenti popřemýšlí o příčinách a důsledcích zjištěného (např. o poklesu porodnosti, migraci, nezaměstnanosti) – vytvoří si celkovou představu, kterou poté budou prezentovat ve výstupech projektu.

Skupiny studentů prvního ročníku se zaměří na zpracování demografických dat a dat základních o městu Klatovy a Klatovsku (ORP, okresu Klatovy). Nastíní také nejdůležitější momenty v historickém vývoji regionu. V terénu budou pořizovat dokumentaci o 3 nejvýraznějších symbolech města Klatovy (jako příklad uvádím Černou věž) – ty budou určeny v základní diskusi na začátku projektu.⁴⁵

Skupiny studentů druhého ročníku zpracují téma trhu práce na Klatovsku. Vypracují přehled nezaměstnanosti od roku 1989, srovnají

⁴⁴ Vydává novinářský kroužek gymnázia

⁴⁵ Tuto část je možno rozšířit o návrh prohlídkové trasy po městě Klatovy, zpracované v programu Google Earth v sekci plánování trasy. Tam lze také dodat dokumentaci v podobě popisků a fotografií významných pamětihodností.

současný stav se stavem v rámci Plzeňského kraje i České republiky. Zaměří se na vyhledání informací o 3 regionálních soukromých malovýroben zemědělských produktů z oblasti Klatovska (opět plynoucí z brainstormingu na začátku projektu). V terénu budou řešit s pracovníci Úřadu práce Klatovy stav trhu práce v Klatovech, možnosti pracovního uplatnění gymnaziálních studentů atp.

A konečně, úkolem pro studenty 3. ročníku bude zpracovat téma městského zastupitelstva – jeho fungování, orgánů, popsat systém voleb. Jelikož bývá většina studentů předposledního ročníku již plnoletá, domnívám se, že je pro ně velmi užitečné znát způsob, jakým se mohou zapojit do fungování města Klatovy a podílet se na rozhodování o tom, co se jich přímo týká. Tito studenti budou navíc besedovat s panem starostou o nejpalčivějších problémech města Klatov a okolí. Ze sezení pořídí fotografie a vypracují záznam.

Každá třída zpracuje rovněž svá témata do uceleného textu, který uveřejní v gymnaziálním magazínu MAGYK.

Průběh projektu:

V úvodní části proběhne diskuse (všech tříd dohromady – výsledkem by měl být výčet toho, co studenti považují za problémy bránící rozvoji regionu. Úvodní diskuse má charakter **motivačního** činitele – jejím úkolem je podnítit ve studentech zájem o jejich region, snahu vyjádřit osobní náhled na jmenované problémy. Dále proběhne vlastní **realizace** projektu. Poslední fází je fáze **reflexe** – proběhne v závěrečné diskusi, bude zahrnovat zhodnocení práce v rámci skupin a bude mít i podobu sebereflexe – každý člen stručně okomentuje, jak se mu pracovalo, co se mu povedlo, co nikoli, co jej kupříkladu překvapilo apod.

Rozdělení do skupin dle témat

Tabulka 19: Skupiny dle témat

Ročník + téma ke zpracování Počet členů ve skupině	Zpracování těchto témat	Doporučené zdroje dat ⁴⁶
1. ROČNÍK		
Skupina A Demografická data	Vývoj počtu obyvatel, porodnost, úmrtnost, migrační saldo, národnostní složení	Český statistický úřad – data za ORP a okres Klatovy, Plzeňský kraj
Skupina B Historie	Nejdůležitější milníky v historickém vývoji Klatov a Klatovska (předválečné, válečné, poválečné období, období do roku 1989)	Přednáška v muzeu Informace ze stálé expozice historie Klatov a Klatovska Webové stránky města Klatovy
Skupina C Symboly a historické objekty	Představení 3 symbolů města (památky,..)	Webové stránky města Klatovy
2. ROČNÍK		
Skupina A	Vývoj nezaměstnanosti po roce 1989 Volná pracovní místa	Zákoník práce Český statistický úřad

⁴⁶ Odkazy viz s. 93 - 94

	Zaměstnávání a uplatnění absolventů	ÚP Klatovy
Skupina B	Malovýroba zemědělských produktů	<u>Příklady:</u> Josek Krůs – Mlýn Podhora Josef Matínek – Minimlékárna Dolní Lhota Jan Pintíř - Pošumavské včeličky
3. ROČNÍK		
Skupina A	Zpracování besedy s panem starostou (regionální problémy)	Webové stránky města Klatov
Skupina B	Fungování oblastního zastupitelstva	Zákon o obcích Webové stránky města Klatov (zastupitelstvo a rada města)

Vlastní zpracování.

HARMONOGRAM⁴⁷

1. den

DOPOLEDNE: 8.00 – 11.00 hod.⁴⁸**DISKUSE:** Co víme o regionu:

- Z oblasti geografie (přírodní podmínky, počet obyvatel,...) a historie
- Jaké jsou podle nás hlavní problémy regionu? (napíšeme na tabuli – z hlediska hospodářství, zaměstnanosti, ekonomiky)

ODPOLEDNE: 12.00 – 15.00 hod.

NÁVŠTĚVA MUZEA: expozice o historii regionu ve 20. století spojená s výkladem pracovníka muzea (obsahuje dobové fotografie, osobní předměty, ...) – všichni studenti se zúčastní

2. den

DOPOLEDNE: 8.00 – 11.00 hod.**TEORETICKÁ PŘÍPRAVA**

- Úkol pro 1. ročník: na základě statistických dat ČSÚ vytvořte graf demografického vývoje během 20. století
- Úkol pro 2. ročník: z dat ÚP Klatovy, ČSÚ aj. vyčtěte, jak si stojí region v oblasti zaměstnanosti a trhu práce
- Úkoly pro 3. ročník
 - Zjistěte, jakým způsobem funguje městské zastupitelstvo, jaké má orgány, jak jsou voleni členové, jaké otázky řeší, jaké mají pravomoci

⁴⁷ Studenti rozdělení do skupin budou pracovat na přesně definovaném úkolu, viz bod Organizace

⁴⁸ Časy jsou orientační, samozřejmě jsou krátké pauzy + hodinová pauza na oběd

- Sestavte otázky pro pana starostu (na téma: největší problémy regionu a jejich řešení v rámci schůzí zastupitelů)

ODPOLEDNE: 12.00 – 15.00 hod.

SBĚR DAT V TERÉNU

- 1) Pořizování fotografií a další sběr informací ve městě (1. ročník)
- 2) Návštěva Úřadu práce Klatovy (2. ročník)
- 3) Rozhovor s panem starostou (3. ročník)

3. den

DOPOLEDNE: 8.00 – 11.00 hod.

DISKUSE + TVORBA PODKLADŮ:

- ve skupinách i souhrnná v jednotlivých ročnících o podobě výstupů

ODPOLEDNE: 12.00 – 15.00 hod.

TVORBA VÝSTAVKY:

- ve formě koláže reprezentovány na velkých stojanech nejdůležitější poznatky,
- tvorba článku do MAGYKU,.

Realizace všech naplánovaných částí projektu je možná. V případě přednášky o historii Klatov a Klatovska ve 20 století je možné domluvit přednášku s jedním z pracovníků Vlastivědného muzea Dr. Hostaše v Klatovech, ostatně přednáškové besedy pro žáky a studenty se zde běžně pořádají, muzeum má vyhovující prostory – vlastní přednáškový sál s potřebnou technikou.

Taktéž Úřad práce v Klatovech pořádá pro studenty středních škol poradenství v případě volby budoucího povolání. Jak mi sdělila Bc. Petra Langmajerová, jedna z pracovnic ÚP Klatovy, je zde možné domluvit besedu o trhu práce na Klatovsku.

Co se setkání s panem starostou, Mgr. Rudolfem Salvetrem týče, i to lze domluvit. Pan starosta beseduje s různými skupinami občanů o aktuálních tématech velmi často.

Literatura a zdroje dat potřebné k vypracování jednotlivých úkolů projektu:

Cizinci v České republice. Dostupné na http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku=&artclID=777&

Zákon o obcích Dostupné na <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&nr=128~2F2000&rpp=15#seznam>

Stálá expozice Historie Klatovska – Vlastivědné muzeum Dr. Hostaše V Klatovech

Město Klatovy. [online]. Dostupné na <http://www.klatovy.cz/klatovy/>

Plzeňský kraj. [online]. Dostupné na <http://www.plzensky-kraj.cz/index.php?>

Český statistický úřad. [online]. Dostupné na <http://www.czso.cz/>

Krůs, J. Mlýn Podhora. [online]. Dostupné na <http://www.mlynpodhora.cz/>

Martínek, M. Minimlékárna Joma. [online]. Dostupné na <http://www.ceskyfarmar.cz/farmar-detail.php?fid=383>

Pintíř, J. Pošumavské včeličky. [online]. Dostupné na <http://sumavskymed.sweb.cz/>

TABULKOVÝ HARMONOGRAM

Tabulka 20: Harmonogram průběhu projektu

Činnosti skupin		1. den	2. den		3. den	
	Dopoledne	Dopoledne	Dopoledne	Odpoledne	Dopoledne	Odpoledne
Sk. I.	Úvod Diskuse Rozdělení do skupin Rozdělení úkolů	Návštěva muzea	Teoretická příprava pro tvorbu výstupů	Pořízení fotografií symbolů	Diskuse v rámci skupin I., II., III. o koncepci výstupů Zpracování podkladů pro výstupy	Dopracování úkolů (rozhovory, tvorba grafů) Diskuse a následná tvorba výstavky Vytyčeny hlavní body projektu
Sk. II.				Návštěva ÚP Klatovy		
Sk. III.				Rozhovor se starostou		

Vlastní zpracování.

7 DISKUSE

V této části bych ráda porovнала výsledky výzkumné části zhodnocení regionální identity studentů gymnázia v Klatovech. Z hodnocení dimenzí územní identifikace plyne, že se celkově nejvíce studentů identifikuje s městem Klatovy, celých 31%, kteří zvolili nejsilnější typ vztahu k němu. Jako druhou nejsilnější identifikaci lze brát vztah k v územní hierarchii vyššímu celku, k Plzeňsku (ve smyslu Plzeňského kraje). Z hlediska četnosti byla nejčastější odpovědí střední hodnota pocitu sounáležitosti s Českou republikou a také s oblastí Západních Čech. Nejmenší pocit sounáležitosti je pociťován k hierarchicky nejvýše postavenému ze všech hierarchických úrovní protorové identity, k Evropě.

Tento výsledek ale neodpovídá výsledkům výzkumu autorek Vlachové a Řehákové (2004), především v případě vztahu k České republice. Výsledky jejich výzkumu hovoří posunu v územní identifikaci mezi respondenty – zatímco v roce 1995 se nejvíce lidí identifikovalo s Českou republikou, v roce 2003 byla tato identifikace oslabena ve prospěch posílení vztahu k městu (místu bydliště), což odpovídá i síle vztahu dle mého empirického šetření. Vztah k České republice se v roce 2003 stal až druhou nejsilnější identifikací. Dle mých dat se na pomyslné druhé příčce nachází ztotožnění s vyšším územně správním celkem - Plzeňským krajem. druhou l v případě vztahu k České republice se výsledky mého výzkumu shodují s jejich výsledky, a to v bodě míry ztotožnění s Evropou – ta vychází jako nejmenší. Autorky uvádí, že pro Čechy je národní identita až 5. nejdůležitější kolektivní identitou (předčí ji například identita zaměstnanecká ad.)

Publikace Heřmanová, Chromý (2003) uvádí ve své publikaci odkaz na výzkum týkající se zhodnocení vztahu středoškolských učitelů k regionu, ve kterém žijí a působí. Výzkum proběhl po d záštitou Katedry sociální geografie a regionálního rozvoje PřF UK v Praze. Z výsledků

vyplývá, že respondenti mají velmi silný vztah především k České republice, dále k městu a místní oblasti. Zajímavé zjištění představuje fakt, že se nejméně identifikovali s nejmladšími administrativně-správními jednotkám (tzv. malým okresům) – obcí s rozšířenou působností ORP. Gymnaziální učitelé se nejvíce identifikují s oblastí, ve které žijí. Ptáme-li se, na co jsou nejvíce hrdí, dostaneme nejvíce odpovědí z kategorie krajina, přírodní krásy a historie oblasti.

To studenti gymnázia v Klatovech jsou nejvíce pyšní na památky, historii, dále přírodu, Šumavu a čistotu prostředí v regionu Klatovska. Jak je vidět, v obou případech se objevují přírodní a kulturní krásy.

8 ZÁVĚR

Předložená práce zkoumala nejprve regionální identitu studentů Gymnázia Jaroslava Vrchlického v Klatovech. Dále hodnotila téma místního učení v platných kurikulárních dokumentech a učebnicích zeměpisu pro gymnázia a střední školy. Tyto části pak byly základem pro tvorbu učebního celku na podporu regionální identity studentů vyššího gymnázia v Klatovech.

Prvním cílem diplomové práce bylo analyzovat povahu a dimenze regionální identity studentů Gymnázia Jaroslava Vrchlického v Klatovech. Provedené dotazníkové šetření přineslo následující výsledky.

Šetření ukázalo, jak studenti vnímají prostorové vymezení okolí Klatov. Všichni, kteří žijí v obci v rámci okresu Klatovy, se přihlásili ke Klatovsku. To potvrzuje výsledky z práce bakalářské (Michálková 2012), že pojem Klatovsko označuje celý okres Klatovy, nikoli pouze nejbližší okolí města Klatov nebo oblast ORP Klatovy. Zároveň je důkazem o významném postavení města – studenti sami označili jeho postavení v rámci Plzeňského kraje jako významné. Město Klatovy bylo v 80% z možných odpovědí označeno jako významné centrum v Plzeňském kraji. To souvisí i s pocitem sounáležitosti – nejsilněji se studenti identifikují s městem Klatovy, 31% zvolilo možnost nejsilnějšího vztahu. Vztah k hierarchicky vyššímu regionu, Plzeňsku, je chápán jako druhý nejsilnější. Z hlediska četnosti odpovědí dominuje středně silný vztah k České republice a taktéž k oblasti Západních Čech. Z řad rodáků z Klatov uvažuje celá čtvrtina, že bude v Klatovech žít i v budoucnu. Více než 60% studentů žijících nyní v Klatovech uvedlo, že by zde chtěli v budoucnu pracovat. Polovina z řad rodáků z Klatov by se chtěla přestěhovat do většího města, než jakým jsou Klatovy. V případě studentů žijících na Klatovsku ve městě (bez studentů žijících v Klatovech) by se chtělo přestěhovat necelých 30% z nich do zahraničí. To je 3x více než v případě studentů žijících na Klatovsku na venkově.

Nejčastější odpovědí na otázku, zda jsou studenti hrdí na regionu Klatovska, byla odpověď spíše ano. Zajímavá je ale skutečnost, že celá jedna pětina těch, kteří se na Klatovsku nenarodili, uvedla, že neví, zda jsou na region Klatovska hrdí. Ti, kteří žijí v Klatovech a na Klatovsku, jsou nejvíce hrdí na historii, památky, Šumavu, čistotu prostředí. Pro žijící mimo okres Klatovy jsou nejvýraznějšími přednostmi regionu příroda, tradice, sport. Jako nejvíce problematické vidí studenti otázku nepřizpůsobivosti sociálně slabších skupin obyvatel, dále nezaměstnanost potažmo nedostatek pracovních příležitostí a špatnou finanční politiku – tím je myšleno hodnocení situace, jaký způsobem město Klatovy využívá finančních prostředků. Domnívám se, že tyto zjištěné informace jsou velmi cenné, neboť názory studentů v tomto případě reflektují názory nejen jich samotných, ale také jejich rodin.

Druhým cílem bylo hodnotit téma místního regionu. Tématu učení o místním regionu se věnuje tři z devíti analyzovaných učebnic, přičemž nejzevrubněji je popsáno v publikaci Geografie IV (Demek a kol. 1999). Podle sady učebnic, ke které zmíněná Geografie IV patří, se vyučuje i na klatovském gymnáziu. Tématika je i součástí školního vzdělávacího programu klatovského gymnázia – v sekci učiva o České republice. Mně bylo ale sděleno, že se na tuto tematiku neklade v hodinách zeměpisu důraz. Místní region byl ale ve všech učebnicích, toto téma zahrnujících, propojen s tematikou České republiky.

Učení o místním regionu lze přímo pod názvem „Místní region“ nalézt v Rámcovém vzdělávacím programu pro gymnázia (RVP G 2007). Možnosti napojení této tematiky do dalších vzdělávacích oblastí a oborů jsou široké, kromě oborů geografie, dějepisu a občanskovědního základu vzdělávacího oblasti Člověk a společnost lze tematiku vhodně propojit i s oborem Člověk a svět práce a průřezovými tématy.

Třetím cílem práce bylo navrhnout učební celek pro studenty vyšších ročníků zmíněného gymnázia v Klatovech. Věřím, že se učební

celek, koncipovaný jako projektová výuka, může stát inspirací pro obdobně zaměřené projekty. Nutno podotknout, že většina příkladů realizovaných projektů, tematicky podobných, byla určena pro základní školy. Z tohoto pohledu je mnou navrhovaný učební celek možno považovat za méně tradiční. Jeho největší přínos spatřuji v jeho interdisciplinární povaze a možnosti zapojení gymnaziálních studentů z různých ročníků, kteří si v závislosti na učebních osnovách příslušného ročníku ověří své znalosti a dovednosti v praxi.

9 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

Ball, E. L., Lai, A. 2006. *Place-Based Pedagogy for the Arts and Humanities Pedagogy: Critical Approaches to Teaching Literature, Language, Composition, and Culture*. Duke University Press. Vol 6, Number 2, ISSN 15314200-2005-004

Barša, Grillová, Hirt a kol. 2002. *Obsahové analýzy učebnic pro základní školy. Závěrečná zpráva*. Praha: Člověk v tísni. <http://www.varianty.cz/download/doc/books/18.pdf>

Dokoupil, J., Havlíček, T., Jeřábek, M., a kol. 2004. *České pohraničí – bariéra nebo prostor zprostředkování*. Praha: Academia, 296 s. ISBN 80-200-1051-3.

Dokoupil, J., Matušková, A. a kol. 2005. *Rozvojový potenciál Plzeňského kraje*. Plzeň: Katedra geografie ZČU, 198 s. ISBN 80-7043-429-5.

Hartl, P. 1994. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 774 s. ISBN 978-80-7367-569-1.

Hasprová, M. 2006. *Geografia miestnej krajiny v edukačnom procese. Geografické štúdie 11*, Nitra : UKF v Nitre, Edícia Prírodovedec 228, 73 s. ISBN 80-8094-056-8.

Hendl, J. 2005. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. 1. vyd. Praha : Portál, 407 s. ISBN 80-7367-040-2.

Heřmanová, E., Chromý, P. a kol. 2009. *Kulturní regiony a geografie kultury*. 1. vyd. Praha : ASPI, a.s. 348 s. ISBN 978-80-7375-339-3.

Chromý, P., Janů, H. 2003. *Regional identity, activation of territorial communities and the potential of the development of peripheral regions*. Acta Universitatis Carolinae : Geographica, roč. 38, č. 1, s. 105-117.

Chromý, P. 2002. *Formování regionální identity: nezbytná součást geografických výzkumů* [online]. [cit. 2.4.2014]. Dostupné na www.academia.edu/.../Formovani_regionalni_identity_nezbytna_soucast_geografickych_vyzkumu

Chromý, P., Skála, J. 2010. *Kulturněgeografické aspekty rozvoje příhraničních periferií: analýza vybraných složek územní identity obyvatelstva Sušicka*. Čas. Geografie, roč. 115, č. 2., s. 233-246.

Knapp, C. E. 2005. *The "I - Thou" Relationship, Place-Based Education, and Aldo Leopold*. Journal of Experiential Education: Volume 27, No. 3, s. 277-285

Kučerová, S. 2011. *Identita českého venkova*. [online]. [cit. 5.3. 2014]. Deník veřejné správy. Dostupné na <http://www.dvs.cz/clanek.asp?id=6468810>.

Maňák, J., Klapko, D. 2006. *Učebnice pod lupou*. Brno: Paido, 124 s. ISBN 80-7315-124-3

Maňák, J., Knecht, P. 2007. *Hodnocení učebnic*. Brno: Paido, 140 s. ISBN 978-80-7315-148-5

Maňák, J., Švec, V. 2003. *Vyučovací metody*. Brno: Paido, 219 s. ISBN 80-7315-039-5.

Maříková, P. 2000. *Význam lokální a regionální identity na českém venkově*. In *Vize rozvoje České republiky do roku 2015*, Praha: FSV UK, 108 s.

Matušková, 2010. *Místo, kde žijeme: vlastivěda pro 1. stupeň základní školy : pracovní sešit*. 1. vyd. Praha: Septima, 31 s. ISBN 978-80-7216-267-3.

Michálková 2012. *Výzkum regionální identity žáků na Klatovsku*. Bakalářská práce. Plzeň: Západočeská univerzita, 116 s.

Mísařová, D. 2003. *Kapitoly z didaktiky geografie*. Univerzita Palackého v Olomouci: Katedra geografie, 63 s.

Novotná, M. 2005. *Problémy periferních oblastí*. Praha: Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje Přírodovědecké fakulty UK, 184 s. ISBN 80-86561-21-6.

Paasi, A. 2009. *The resurgence of the 'Region' and 'Regional Identity': theoretical perspectives and empirical observations on regional dynamics in Europe*. Review of International Studies, roč. 35, s. 121–146.

Parkan, F. 2008. *Výchova ke vztahu ke kulturně historickému dědictví. Metodická příručka*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 168 s. 978-80-7290-287-3.

Průcha, J. 1998. *Hodnocení obtížnosti učebnic: struktury parametry učiva*. 1. vyd. Praha: SNTL, 95 s.

Resor, C.W. 2010. *Place-Based Education: What is Its Place in the Social Studies Classroom*. The social studies, roč. 101. s. 185-188. ISSN: 0037-7996.

Řeháková, B., Vlachová, K. 2004. *Česká národní identita po zániku Československa a před vstupem do Evropské unie*. Praha: Sociologický ústav AV ČR. ISBN 80–7330–066–4.

Siwek, T. 2011. *Percepce geografického prostoru*. ČGS, 164 s. 978-80-904521-7-6.

Skalková, J. 2007. *Obecná didaktika*. 2. vyd. 322 s. Praha: Grada Publishing a.s. ISBN 978-80-247-1821-7

Smith, G. 2002. *Place-Based Education. Learning to be where we are*. Kappan Web Magazine: H.W. Wilson Company. . No 8. [online]. [cit. 5.3. 2014]. Dostupné na www.kappanmagazine.org/content/83/8/584.abstract

Dvořáková, M., Kašová, J., Dvořáková A. 2009. *Učíme v projektech*. 1. vyd. Praha: Portál, 173 s. ISBN 978-80-7367-527-1.

Toušek, V., Kunc, J., Vystoupil, J. a kol. 2008. *Ekonomická a sociální geografie*. 1.vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 411 s. ISBN 978-80-7380-114-4.

Vencálek, J. 1998. *Protisměry územní identity*. 1. vyd. Český Těšín: Olza, 206 s. ISBN 80-6082-10-5.

Zich, F. 2003. *Regionální identita obyvatel v pohraničí: sborník příspěvků z konference „Evropská, národní, či regionální identita?“*. 1.vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 26S s. ISBN 80-7330-039-7.

Červinka, P., Holeček M. 2003. *Zeměpis České republiky. Učebnice pro střední školy*. Praha: Nakladatelství České geografické společnosti, s.r.o., 95 s. ISBN 80-86034-53-4.

Demek, J. a kol. 1997. *Geografie pro střední školy I. Fyzickogeografická část*. 1. vyd. Praha: SPN. ISBN 80-85937-73-5.

Demek, J. a kol. 1998a. *Geografie pro střední školy II. Socioekonomická část*. 1. vyd. Praha: SPN. ISBN 80-7235-008

Demek, J. a kol. 1998b. *Geografie pro střední školy III. Regionální geografie světa*. 1. vyd. Praha: SPN. ISBN 80-85937-93-X.

Demek, J. a kol. 1999. *Geografie pro střední školy IV. Česká republika*. 1. vyd. Praha: SPN. ISBN 80-7235-085-4.

Holeček, M. 1999. *Zeměpis cestovního ruchu: učebnice pro hotelové a jiné střední školy: příručka pro průvodce cestovního ruchu*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství České geografické společnosti. ISBN 80-86034-39-9.

Skokan, L. 2003. *Hospodářský zeměpis 1*. 3. vyd. Praha: Fortuna. ISBN 80-7168-861-4.

Skokan, L. 2004. Hospodářský zeměpis 1. 3. vyd. Praha: Fortuna. ISBN 80-7168-872-X.

Holeček, M. 2004. Zeměpis pro střední odborné školy a učiliště. 1. vyd. Praha: Nakladatelství České geografické společnosti. ISBN 80-86034-60-7.

ČSÚ. 2013a. Charakteristika okresu Klatovy. Český statistický úřad. [online]. [cit. 7.3.2014]. Dostupné na http://www.czso.cz/xp/redakce.nsf/i/charakteristika_okresu_klatovy

ČSÚ. 2013b. Charakteristika SO ORP Klatovy. Český statistický úřad. [online]. [cit. 9.3.2014]. Dostupné na [http://www.czso.cz/xp/redakce.nsf/i/charakteristika_so_orp_klatovy/\\$File/klatovy.pdf](http://www.czso.cz/xp/redakce.nsf/i/charakteristika_so_orp_klatovy/$File/klatovy.pdf)

Město Klatovy. [online]. [cit. 7.3.2014]. Dostupné na <http://www.klatovy.cz/klatovy/>

ŠVP. 2009. Školní vzdělávací program Gymnázia Jaroslava Vrchlického v Klatovech. [online]. [cit. 7.3.2014]. Dostupné na <http://klatovynet.cz/gymkt/user/skola/svp-vyssi.pdf>

Projektová výuka. [online]. [cit. 7.3.2014]. Metodický portál RVP. Dostupné na www.projektovavyuka.cz

RVP ZV. 2007. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha: Výzkumný ústav pedagogický. [online]. [cit. 7.3.2014]. Dostupné na http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf

RVP G. 2007. VÚP. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha: Výzkumný ústav pedagogický. [online]. [cit. 7.3.2014].

VUR. [online]. [cit. 7.3.2014]. Informační portál vzdělávání pro udržitelný rozvoj. Dostupné na www.vur.cz

10 RESUMÉ

The hereby presented thesis consists of four parts. The first part introduces the basic principles and basis of the concept of regional identity. The second part is devoted to the analysis of curricula and selected geography textbooks, which include the topic of local learning. The third part of the paper scrutinizes the character and dimension of a regional identity of the students of the Jaroslav Vrchlický Grammar School in Klatovy. It was discovered that students mostly identify with the place in which they live. These three above mentioned parts formed the basis for the creation of an educational unit that could promote the regional identity in the students of the Klatovy Grammar School. Suggesting such educational unit was the main objective of this thesis. The Klatovy Grammar School does not emphasize learning about the local region. A survey showed, however, that two thirds of the students appreciated an introduction to this topic as part of learning geography.

11 SEZNAM TABULEK, GRAFŮ, OBRÁZKŮ A MAP

Tabulka 1: Očekávané výstupy RVP ZV (2007)	26
Tabulka 2: Učení o místním regionu ve vzdělávacím oboru zeměpis dle RVP G (2007).....	33
Tabulka 3: Učení o místním regionu ve vzdělávacím oboru dějepis dle RVP G (2007).....	35
Tabulka 4: Učení o místním regionu ve vzdělávacím oboru občansko-vědní základ dle RVP G (2007)	36
Tabulka 5: Učení o místním regionu ve vzdělávací oblasti / oboru Člověk a svět práce dle RVP G (2007)	37
Tabulka 6: Učení o místním regionu v průřezových tématech dle RVP G (2007)	39
Tabulka 7: Počty studentů – respondentů dotazníkového šetření dle podle tříd	52
Tabulka 8: Rozdělení respondentů do skupin podle	57
Tabulka 9: Soustava skupin studentů – pro potřeby vyhodnocení výzkumu (A)	58
Tabulka 10: Soustava skupin studentů – pro potřeby vyhodnocení výzkumu (B)	59
Tabulka 11: Kategorie odpovědí na otázku 4 AB Zdroj: Vlastní zpracování vlastního výzkumu	62
Tabulka 12: Odpověď na otázku 5A: Jste hrdí na region Klatovska?	64
Tabulka 13: Odpovědi na otázku 8: Podle Vás je postavení města Klatov a jeho okolí v rámci Plzeňského kraje	69
Tabulka 14: Odpovědi na otázku 9: Ocenili byste učivo o místním regionu Klatovska?	70
Tabulka 15: Odpovědi na otázku 10: Přemýšlíte o tom, že byste v budoucnu pracovali v Klatovech?	71
Tabulka 16: Nejčastější odpovědi na otázku 11: Navštěvujete v svém volném čase kulturní akce pořádané v Klatovech? Pokud ano, uveďte jaké.	72
Tabulka 17: Nejčastější odpovědi na otázku: Znáte nějaké společenské akce, na nichž se město Klatovy aktivně podílí?	74
Tabulka 18: Kolik studentů poznalo znak Klatov (otázka 17 v dotaníku).....	77
Tabulka 19: Skupiny dle témat.....	89
Tabulka 20: Harmonogram průběhu projektu	94
Tabulka 21: Odpovědi na otázku 1 a 2: Kde nyní žijete a odkud pocházíte	109
Tabulka 22: Odpověď na otázku 3A Kde byste chtěli v budoucnu žít? Napište název místa / obce (1. část).....	111
Tabulka 23: Odpověď na otázku 3A Kde byste chtěli v budoucnu žít? Napište název místa / obce (1. část).....	112
Tabulka 24: Odpovědi na otázku 4A: Co pro Vás znamená, když se řekne...Klatovy	113
Tabulka 25: Odpovědi na otázku 4B: Co pro Vás znamená, když se řekne...Klatovsko	113
Tabulka 26: Odpovědi na otázku 5B: Na co konkrétně jste hrdí (v regionu Klatovska)?.....	114
Tabulka 27: Škály odpovědí na otázku 6: Jak silnou vazbu cítíte s místem / regionem?.....	115
Tabulka 28: Odpovědi na otázku 7A: Co shledáváte atraktivním na Klatovsku?	115
Tabulka 29: Odpovědi na otázku 7B: Co shledáváte problematickým? Co podle Vás brání v rozvoji regionu?	116

Tabulka 30: Odpovědi na otázku 8: Podle Vás je postavení města Klatovy a jeho okolí v rámci Plzeňského kraje (výběr z možností)	117
Tabulka 31: Odpovědi na otázku 9A: Ocenili byste učivo o místním regionu Klatovska?	117
Tabulka 32: Typy odpovědí na otázku 9B: Co by Vám to mohlo přinést?	118
Tabulka 33: Odpovědi na otázku 10A: Přemýšlíte o tom, že byste v budoucnu pracovali v Klatovech (okolí Klatov)?.....	118
Tabulka 34: Typy odpovědí na otázku: Navštěvujete ve svém volném čase kulturní akce pořádané v Klatovech? Pokud ano, uveďte jaké.	119
Tabulka 35: Typy odpovědí na otázku 12: Znáte nějaké společenské akce, na kterých se město Klatovy aktivně podílí?	119
Tabulka 36: Odpovědi na otázku 13: Kdy byly Klatovy povýšeny na královské město?	121
Tabulka 37: Odpovědi na otázku 13: Podle čeho jsou (Klatovy) pojmenovány?.....	121
Tabulka 38: Odpovědi na otázku 14: Významné osobnosti pocházející z Klatovska nebo zde žijící	121
Tabulka 39: Odpovědi na otázku 15: Uveďte příklad spolupráce města Klatov (popř. konkrétní školy, instituce) nebo regionu Klatovska a jiného města (regionu) v zahraničí	123
Tabulka 40: Odpovědi na otázku 16: Jmenujte 3 velké firmy sídlící v Klatovechm popřípadě v okolí Klatov, které zaměstnávají větší počet osob.	124
Tabulka 41: Odpovědi na otázku 17: Znak Klatov a další znaky spojené s Klatovskem.....	125
Graf 1: Odpovědi na otázku 5B: Na co konkrétně jste hrdí v regionu Klatovska?	65
Graf 2: Zhodnocení otázky 6: Míra územní identifikace (A).....	66
Graf 3: Zhodnocení otázky 6: Míra územní identifikace (B).....	67
Graf 4: Nejčastější odpovědi na otázku 7A: Co shledáváte atraktivním na Klatovsku?	68
Graf 5: Odpovědi na otázku 10: Přemýšlíte o tom, že byste pracovali v Klatovech?	71
Graf 6: Typy odpovědí na otázku 11B: Kulturní akce, které studenti navštěvují	73
Obrázek 1: Postup při vypracování návrhu učebního celku	12
Obrázek 2: Složky regionální identity (Chromý In Heřmanová, Chromý 2009)	19
Obrázek 3: Systém kurikulárních dokumentů (RVP G 2007)	29
Obrázek 4: Schéma provázanosti jednotlivých skupin žáků – podle místa současného bydliště a místa původu	56
Mapa 1: Územní identifikace žáků venkovských škol	129
Mapa 2: Administrativní členění okresu Klatovy	130

12 PŘÍLOHY

Vyhodnocení otázek z dotazníkového šetření⁴⁹

Tabulka 21: Odpovědi na otázku 1 a 2: Kde nyní žijete a odkud pocházíte

Kde žijí nyní		Odkud pochází		Označení	
Žijící v Klatovech		Rodáci⁵⁰ Žijí v Klatovech od narození	-		A
		Rodáci v regionu Klatovsko Pocházející z Klatovska z venkova	Kolinec		B
			Dolany		
			Svrčovec		
			Běšiny		
Pochází odjinud (v Klatovech žijí větší část života)	Praha		C		
	Město Touškov				
Žijící na Klatovsku	ve městě	Rodáci v regionu Klatovsko Žijí zde od narození	Janovice nad Úhlavou (2)		D
			Nýrsko (4)		
			Plánice (3)		
			Strážov (2)		
			Horažďovice (2)		
			Švihov (1)		
			Železná Ruda (2)		
			Nalžovské Hory (1)		
		Rodáci v regionu Klatovsko Pochází z Klatovska – z venkova	Kde žijí	Odkud pochází	E
			Špičák	Janovice nad	

⁴⁹ Všechny tabulky zpracovány dle dat vlastního dotazníkového šetření.

⁵⁰ Pro účely výzkumu platí kategorie „rodáci z Klatov“ pouze pro ty žáky, kteří se zde narodili a žijí zde celý život

				Úhlavou	F
			Úloh	Špičák	
		Pochází odjinud (z města)	Kde žijí	Odkud pochází	
			Sušice	Strakonice	
			Janovice nad Úhlavou	Strakonice	
	Nýrsko	Praha			
	Na venkově	Rodáci v regionu Klatovsko Žijí zde od narození	Běšiny		G
			Bezděkov		
			Bolešiny		
			Dlažov		
			Malý Bor		
			Javor		
			Nemilkov		
Předslav					
Špičák					
Spůle					
Svrčovec					
Týnec					
Vacovy					
Veselí					
Rodáci v regionu Klatovsko Pochází z Klatov	Kokšín		H		
	Křištín				
	Lomec				
	Poleň				

			Vícenice		I
		Rodáci v regionu Klatovsko Pochází z Klatovska – z města	Kde žijí Číhaň	Odkud pochází Sušice	
		Pochází odjinud	Kde žijí	Odkud pochází	J
			Bezděkov	Praha	
			Chlístov	Plzeň	
			Mezihofí	Třebíč	
			Petrovice u Sušice	Chomutov	
			Tajanov	Vodňany	
Nežijí na Klatovsku	V místě bydliště žijí od narození nebo větší část života	Domažlice		K	
		Kdyně			
		Loučim			
		Pocinovice			
		Přešice (pochází z Plzně)			

Tabulka 22: Odpověď na otázku 3A Kde byste chtěli v budoucnu žít? Napište název místa / obce (1. část)

Četnost odpovědí n	Rodáci z Klatov žijící v Klatovech	Žijící na Klatovsku (kromě skupiny A) ve MĚSTĚ	Žijící na Klatovsku (kromě skupiny A) na VENKOVĚ	Ostatní (žijící mimo Klatovsko)
	A	B + C + D + E + F	G + H + I + J	K
	N = 35	N = 28	N = 25	N = 5
Tam, kde žijí	9	3	5	-

Větší město	16	17	12	2
Venkov	1	1	-	-
Česká republika	26	7	9	-
Zahraníčí	19	8	2	1
Bez odpovědi	1	5	2	2

Tabulka 23: Odpověď na otázku 3A Kde byste chtěli v budoucnu žít? Napište název místa / obce (1. část)

ČŘ		ZAHRANIŘÍ	
PRAHA	30	VELKÁ BRITÁNIE	5
PLZEN	11	USA	5
Č. BUDĚJOVICE	3	ŠPANĚLSKO	3
OLOMOUC	1	NOVÝ ZÉLAND	2
VEJPRNICE	1	SRN	1
		AUSTRÁLIE	1
		FRANCIE	1
		IRSKO	1
		KANADA	1
		ŠVÉDSKO	1
		CHORVATSKO	1
		KANÁRSKÉ OSTROVY	1
		AZORSKÉ OSTROVY	1

Tabulka 24: Odpovědi na otázku 4A: Co pro Vás znamená, když se řekne...Klatovy⁵¹

Četnost odpovědí n	Rodáci z Klatov	Rodáci z Klatovska (bez Klatov)	Žijící v Klatovech (bez rodáků z Klatov)	Žijící na Klatovsku (bez rodáků z Klatovska)	Pocházející odjinud a žijící jinde	Σ
Skupina odpovědí	N = 35	N = 39	N = 6	N = 8	N = 5	N = 93
I	4	6	4	2	1	17
II	10	3	2	1	-	16
III	2	2	-	-	1	5
IV	9	14	1	2	2	28
V	2	1	-	1	5	9
Nic	2	1	-	-	-	3
Bez odpovědi	-	-	-	-	-	-

Tabulka 25: Odpovědi na otázku 4B: Co pro Vás znamená, když se řekne...Klatovsko

Četnost odpovědí n	Rodáci z Klatov	Rodáci z Klatovska (bez žijících v Klatovech)	Žijící v Klatovech (bez rodáků z Klatov)	Žijící na Klatovsku (bez rodáků z Klatovska)	Pocházející odjinud a žijící jinde	Σ
Skupina odpovědí	N = 35	N = 39	N = 6	N = 8	N = 5	N = 93
I	17	17	1	3	3	41
II	4	1	1	-	-	6
III	3	1	1	-	-	5
IV	14	10	-	-	-	24

⁵¹ Skupiny odpovědí viz kapitola 5.2 Výsledky výzkumu (komentář k otázce 4B s. 64)

						4
V	4	11	•	1	-	16
Nic	8	-	-	-	-	8
Bez odpovědi	-	7	-	-	2	8

Tabulka 26: Odpovědi na otázku 5B: Na co konkrétně jste hrdí (v regionu Klatovska)?

Četnost odpovědí n	Žijící v Klatovech A + B + C N = 41	Žijící na Klatovsku D + E + F + G + H + I + J N = 47	Žijící mimo Klatovsko K N = 5	Σ N = 93
Památky	14	5	-	19
Historie	10	1	-	11
Příroda	4	1	1	6
Šumava	4	2	-	6
Čistota prostředí	3	3	-	6
Tradice	3	2	-	5
Vzdělávací instituce	2	2	1	5
Kultura	3	1	-	4
Sport	2	1	1	4
Slavní rodáci	2	-	-	2
Infrastruktura	1	1	-	2
Nevím	7	6	-	13

Tabulka 27: Škály odpovědí na otázku 6: Jak silnou vazbu cítíte s místem / regionem?

	1		2		3		4		5	
	n	[%]	n	[%]	n	[%]	n	[%]	n	[%]
Klatovy	7	8	16	17	28	30	13	14	29	31
Klatovsko	6	7	15	16	26	28	30	32	16	17
Plzeňsko	5	5	14	15	22	24	25	27	27	29
Západní Čechy	3	3	20	22	31	33	29	31	10	11
Česká republika	6	7	8	9	32	34	24	26	23	24
Střední Evropa	15	16	24	26	28	30	14	15	12	13
Evropa	20	22	13	14	22	24	14	15	24	25

1 – nejslabší vztah, 5 – nejsilnější vztah

Tabulka 28: Odpovědi na otázku 7A: Co shledáváte atraktivním na Klatovsku?

Četnost odpovědí	Žijící v Klatovech	Žijící na Klatovsku	Žijící mimo Klatovsko	Σ
n	A + B + C N = 41	D + E + F + G + H + I + J N = 47	K N = 5	N = 93
Příroda	17	24	1	42
Památky	8	4	1	13
Sportovní vyžití	2	9	1	12
Šumava	6	4	1	11
Kultura	8	3	-	11

Přeshraniční spolupráce	2	3	-	5
Tradice	1	1	-	2
Vzdělávací instituce	-	-	1	1
Nic	1	5	1	7
Bez odpovědi	2	7	3	12

Tabulka 29: Odpovědi na otázku 7B: Co shledáváte problematickým? Co podle Vás brání v rozvoji regionu?

Četnost odpovědí n	Žijící v Klatovech	Žijící na Klatovsku	Žijící mimo Klatovsko	Σ
	A + B + C N = 41	D + E + F + G + H + I + J N = 47	K N = 5	N = 93
Nepřízpůsobiví občané	9	15	1	25
Nezaměstnanost	9	14	1	24
Špatná finanční politika	8	7	1	16
Politické vlivy	1	2	-	3
Narušení ŽP	2	1	-	3
Evropská unie	-	1	1	2
Bez odpovědi	8	5	3	16
Nic	2	2	-	4

Tabulka 30: Odpovědi na otázku 8: Podle Vás je postavení města Klatovy a jeho okolí v rámci Plzeňského kraje (výběr z možností)

Četnost odpovědí n	Žijící v Klatovech	Žijící na Klatovsku	Žijící mimo Klatovsko	Σ
		A + B + C N = 41	D + E + F + G + H + I + J N = 48	K N = 5
Velmi významné	4	3	1	8
Významné	33	36	4	73
Není ničím výjimečné	3	8	-	11
Celkem bezvýznamné	1	-	-	1

Tabulka 31: Odpovědi na otázku 9A: Ocenili byste učivo o místním regionu Klatovska?

Odpovědi	Žijící v Klatovech		Žijící na Klatovsku		Žijící mimo Klatovsko		Σ	
	A + B + C N = 41		D + E + F + G + H + I + J N = 47		K N = 5		N = 93	
	n	[%]	n	[%]	n	[%]	n	[%]
ANO	25	61	10	21	-	-	35	38
NE	16	39	37	79	5	100	58	62

Tabulka 32: Typy odpovědí na otázku 9B: Co by Vám to mohlo přinést?

Typy odpovědí	Četnost odpovědí n
Více informací o regionu	35
Zajímavosti (historické)	10
Bližší vztah k regionu	3
Podělit se o zkušenosti	1
Bez odpovědi	10

Tabulka 33: Odpovědi na otázku 10A: Přemýšlíte o tom, že byste v budoucnu pracovali v Klatovech (okolí Klatov)?

Odpovědi	Žijící v Klatovech		Žijící na Klatovsku		Žijící mimo Klatovsko		Σ	
	A + B + C N = 41		D + E + F + G + H + I + J N = 47		K N = 5		N = 93	
	n	[%]	n	[%]	n	[%]	n	[%]
ANO	25	61	10	21	-	-	35	38
NE	16	39	37	79	5	100	58	62

Tabulka 34: Typy odpovědí na otázku: Navštěvujete ve svém volném čase kulturní akce pořádané v Klatovech? Pokud ano, uveďte jaké.

Četnost odpovědí n	Žijící v Klatovech	Žijící na Klatovsku	Žijící mimo Klatovsko	Σ
	A + B + C N = 41	D + E + F + G + H + I + J N = 47	K N = 5	N = 93
MěKS – taneční, plesy	18	14	3	35
Divadlo	11	19	-	30
Koncerty	11	11	2	24
Kino	15	7	1	23
Majáles	5	9	1	15
Pouť	9	5	-	14
Výstavy	3	3	-	6
Slavnosti hudby a piva	3	3	-	6
Přednášky	2	1	-	3
ZUŠ	2	-	-	2
Vánoční akce	2	-	-	2
Muzeum	-	2	-	2
Bez odpovědi	-	1	1	2

Tabulka 35: Typy odpovědí na otázku 12: Znáte nějaké společenské akce, na kterých se město Klatovy aktivně podílí?

Četnost odpovědí n	Žijící v Klatovech	Žijící na Klatovsku	Žijící mimo Klatovsko	Σ
	A + B + C N = 41	D + E + F + G + H + I + J	K N = 5	N = 93

		N = 47		
Májáles	8	8	•	16
Taneční, plesy	7	5	3	15
Slavnosti hudby a piva	2	3	1	6
Klatovská pouť	2	3	-	5
Rallye Šumava	1	1	1	3
Oslavy nového roku*)	3	-	-	3
Author Král Šumavy	1	2	-	3
Koncerty	-	1	1	2
Gymnaziální 50	1	1	-	2
Svatováclavské oslavy*)	2	-	-	2
Týden španělské kultury	2	-	-	2
Dobročinný bazar	-	1	-	1
Dny kulturního dědictví*)	1	-	-	1
Otevření turist. sezóny*)	1	-	-	1
Výstavy	1	-	-	1
Klatovský karafiát	1	-	-	1
Mezinár. folklorní festival	1	-	-	1
Avon pochod*)	1	-	-	-
Velikonoční trhy + program*)	-	1	-	1
Výstava karafiátů	-	1	-	1
Bez odpovědi	5	5	1	11

Tabulka 36: Odpovědi na otázku 13: Kdy byly Klatovy povýšeny na královské město?

Četnost odpovědí	Žijící v Klatovech	Žijící na Klatovsku	Žijící mimo Klatovsko	Σ
n	A + B + C N = 41	D + E + F + G + H + I + J N = 47	K N = 5	N = 93
1260	21	15	1	37
13. století	15	23	1	39
Ostatní	5	9	1	15
Bez odpovědi	-	-	2	2

Tabulka 37: Odpovědi na otázku 13: Podle čeho jsou (Klatovy) pojmenovány?

Četnost odpovědí	Žijící v Klatovech	Žijící na Klatovsku	Žijící mimo Klatovsko	Σ
n	A + B + C N = 41	D + E + F + G + H + I + J N = 47	K N = 5	N = 93
kláty	21	34	-	55
Dívka	14	10	-	24
studánka	15	8	-	23
Bez odpovědi	6	7	5	18
Uvedli všechny 3 teorie	11	8	-	19

Tabulka 38: Odpovědi na otázku 14: Významné osobnosti pocházející z Klatovska nebo zde žijící

Četnost odpovědí	Žijící v Klatovech	Žijící na Klatovsku	Žijící mimo Klatovsko	Σ
------------------	--------------------	---------------------	-----------------------	----------

n	A + B + C N = 41	D + E + F + G + H + I + J N = 47	K N = 5	N = 93
Jaroslav Vrchlický	19	23	5	47
Josef Hlávka	19	8	2	29
V. M. Kramerius	10	8	1	19
František Křížík	5	12	-	17
Jan Stahlich	3	4	1	8
Josef Dobrovský	3	2	-	5
František Palacký	3	1	-	4
Vladislav Vančura	2	2	-	4
Josef Thomayer	-	1	2	3
Bohuslav Balbín	2	-	-	2
Svatopluk Čech	-	2	-	2
Václav Fiala	1	-	-	1
Božena Němcová	1	-	-	1
Kateřina Kolářová	1		-	1
Ester Kočíčková	1	-	-	1
Karel Hostaš	-	1	-	1
Ota Pavel	-	1	-	1
Ján Kollár	-	1	-	1
Jan Halíř	-	-	1	1
Rudolf Mayer	-	-	1	1

Tabulka 39: Odpovědi na otázku 15: Uveďte příklad spolupráce města Klatov (popř. konkrétní školy, instituce) nebo regionu Klatovska a jiného města (regionu) v zahraničí

Název instituce	Četnost odpovědí n
Gymnázium v SRN	9
Viehtach	5
Cham	4
Regensburg	1
ZŠ Tolstého – ZŠ Regen	1
Gymnázium L. Pika	1
Sušice	1
Poligny	1
Polevskoj	1
Pasov	1
Waldmünchen	1
Bez odpovědi	69

Tabulka 40: Odpovědi na otázku 16: Jmenujte 3 velké firmy sídlící v Klatovechm popřípadě v okolí Klatov, které zaměstnávají větší počet osob.

Název firmy	Četnost n	Název firmy	Četnost n
Mlékárny	53	Linako	1
Rodenstock	52	Česká spořitelna	1
Drůbežárny	39	K&K Technology	1
PeCu	17	Loretails	1
Jitona	9	Typos	1
Level	9	Lactalis	1
Okula Optic	6	Milsoft	1
Tesco	6	Kozak	1
MasoWest	5	Tvar	1
Unileasing	3	Top Colour	1
Auto NejdI	2	Klatex	1
Proagro Ferrum	2	Klatovská nemocnice	1
Kaufland	2	Xeroxon	1
VKJ	2	Kovodružstvo Strážov	1
Lorenc	2	K&H Kinetic	1
Schüller	2	Wölfle	1
Uvex	2	OLHO	1
Intertel	2	INNA	1
Woodcote	1	LDstav	1
Šumavatrans	1		

Tabulka 41: Odpovědi na otázku 17: Znak Klatov a další znaky spojené s Klatovskem

Četnost odpovědí n	Rodáci z Klatov	Žijící v Klatovech (kromě rodáků)	Žijící na Klatovsku	Žijící jinde než na Klatovsku
	A	B + C	D + E + F + G + H + I + J	K
	N = 35	N = 6	N = 47	N = 5
Erb / znak Klatov	26	3	31	4
Bez odpovědi	9	3	15	1
Vlajka města Klatov	4	-	-	-
Znak karafiátů	3	2	-	-
Znak gymnázia	1	1	-	-
Znak NP a CHKO Šumava	1	-	-	-

Dotazník

Dotazníkové šetření pro diplomovou práci:

Návrh učebního celku na podporu regionální identity studentů gymnázia v Klatovech

Jana Michálková

ZČU Plzeň, Fakulta filozofická, 2013/2014

1. A Kde nyní žijete? Napište místo Vašeho současného bydliště.
 B Jak dlouho žijete ve Vašem současném bydlišti? Vyberte z možností.
 od svého narození – větší část života – menší část života
2. Jste rodákem v regionu Klatovska?
 - I. ANO, pocházím z Klatov
 - II. ANO, pocházím z okolí Klatov – napište název místa, ze kterého pocházíte
 - III. NE, pocházím odjinud - napište název místa, ze které pocházíte

A Přistěhovalí do Klatov – jaké byly důvody vašeho přistěhování?
 B Pokud nežijete v Klatovech, chtěli byste se nyní přistěhovat?
 ANO/NE

 - Z jakých důvodů?
3. A Kde byste chtěli v budoucnu žít? Napište název místa / obce.
4. Co pro Vás znamená, když se řekne
 - A. Klatovy
 - B. Klatovsko
5. A Jste hrdí na region Klatovska?
 - určitě ano
 - spíše ano
 - spíše ne
 - určitě ne
 - nevím

B Na co konkrétně jste hrdí?

6. Jak silnou vazbu cítíte s místem / regionem?

(1- nejméně až 5 – nejvíce)

- a. Klatovy
- b. Klatovsko
- c. Plzeňský kraj
- d. Západní Čechy
- e. Česká republika
- f. Střední Evropa
- g. Evropa

7. A. Co shledáváte atraktivním na Klatovsku?

B. Co shledáváte problematickým? Co podle Vás brání rozvoji regionu?

8. Podle Vás je postavení města Klatov a jeho okolí v rámci Plzeňského kraje:

- a. Velmi významné
- b. Významné
- c. Není ničím výjimečné
- d. Celkem bezvýznamné

9. A Ocenili byste učivo o místním regionu Klatovska (např. v rámci zeměpisu)? ANO/NE

B Co by Vám to mohlo přinést?

10. A Přemýšlíte o tom, že byste v budoucnu pracovali v Klatovech (okolí Klatov)? ANO/NE

B Máte konkrétní představu kde?

11. A Navštívujete v svém volném čase kulturní akce pořádané v Klatovech (okolí Klatov)? ANO/NE

B Pokud ano, uveďte jaké.

12. Znáte nějaké společenské akce, na nichž se město Klatovy aktivně podílí?

13. A Kdy Klatovy povýšeny na královské město?

B Podle čeho jsou pojmenovány?

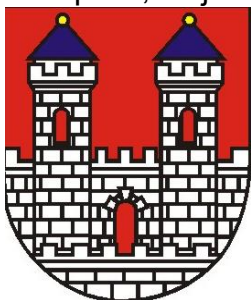
14. Napište jméno významné osobnosti z Klatovska (zde narozené nebo působící).

15. Uveďte příklad spolupráce města Klatov (popř. konkrétní školy, instituce) nebo regionu Klatovska a jiného města (regionu) v zahraničí.

16. Jmenujte 3 velké firmy sídlící v Klatovech, popřípadě v okolí Klatov, které zaměstnávají větší počet osob.

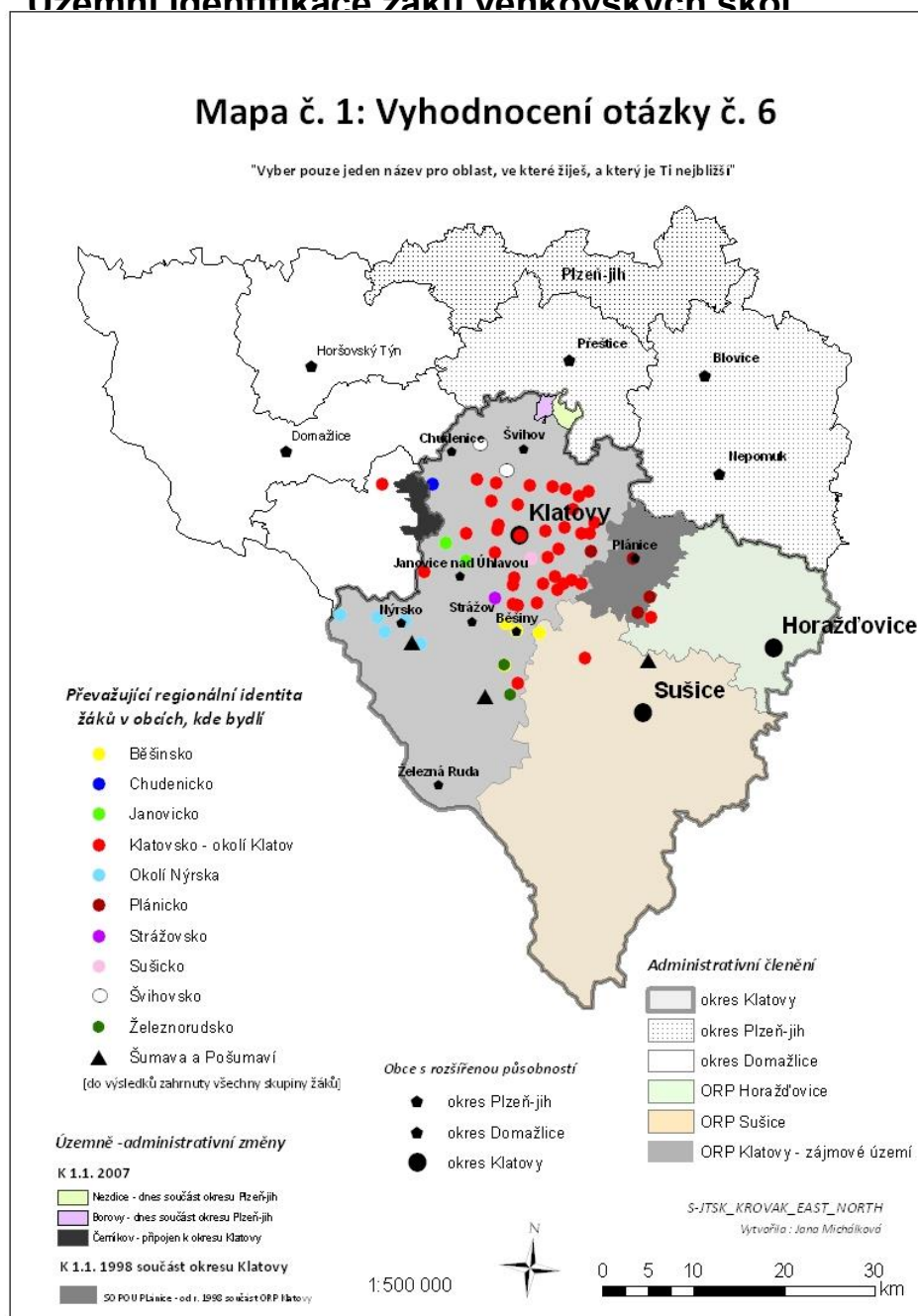
1) _____ 2) _____ 3) _____

17. A Napište, co je toto za znak.

B Uveďte / načtněte další znaky, které Vás v souvislosti s regionem Klatovska napadají.

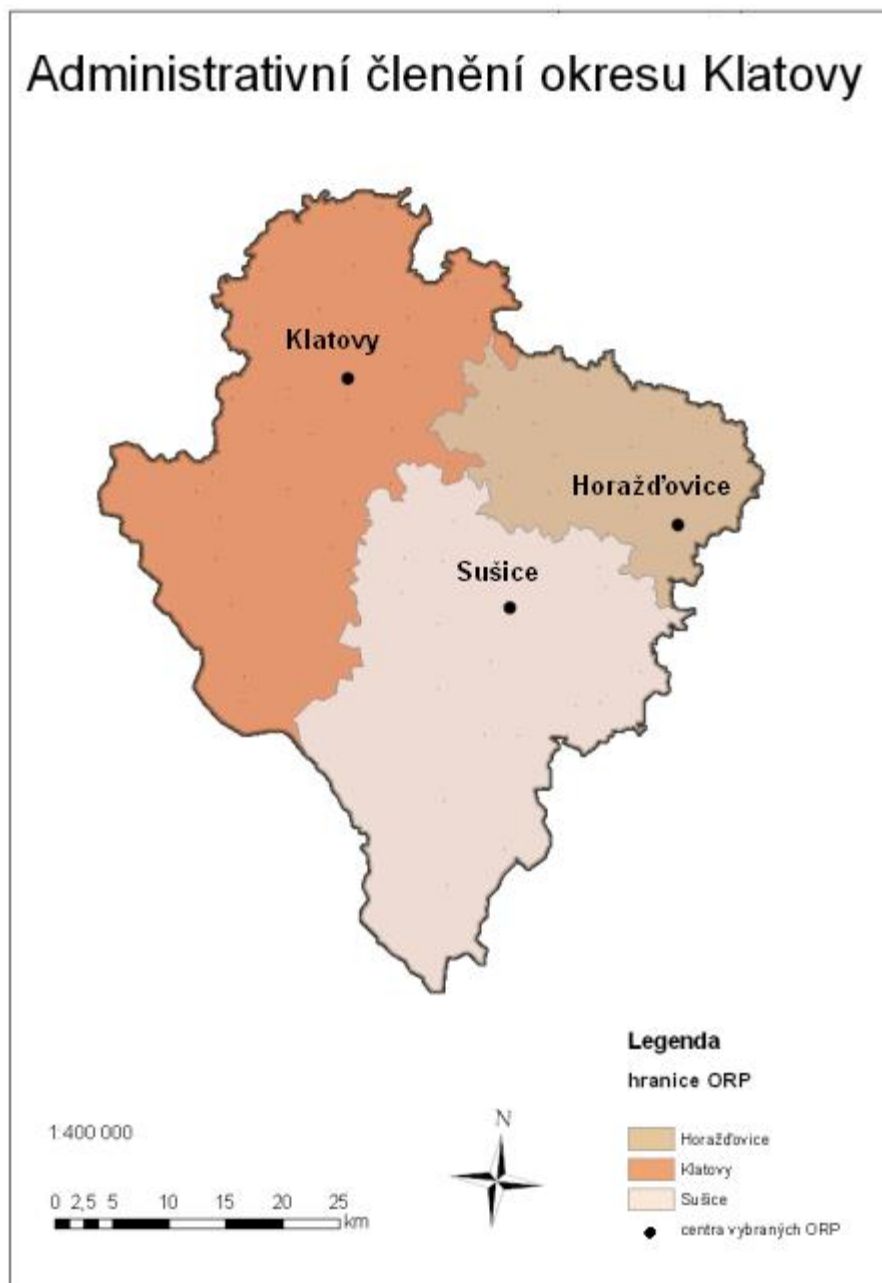
Územní identifikace žáků venkovských škol⁵²

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dat vlastního výzkumného šetření (v rámci bakalářské práce Michálková 2012)

⁵² Žáci měli za úkol vybrat název regionu / oblasti, se kterým se nejvíce ztotožňují. Každá obec, ve které oslovení žáci žijí, byla následně reprezentována převažující identifikací, která byla barevně označen a zanesena v podobě bodů do mapy. (Pokud např. bydlí 5 žáků v Nýrsku, a nadpoloviční většina z nich zvolila jako územní identifikaci **Klatovy – okolí Klatov**, byla tato identifikace podle označena jako převažující a byla zanesena do mapy.

Mapa okresu Klatovy

Zdroj: Vlastní zpracování s využitím dat ArcČR 500. Zpracováno v programu ArcGIS 9.3